

Zimski večeri.

—
Knjiga za odrastlo mladino.

—✻—
Spisal

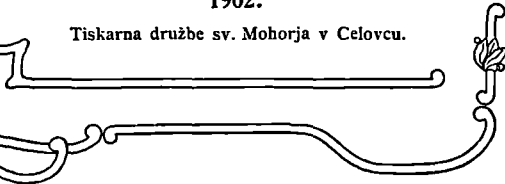
Jožef Stritar.

Izdala in založila
Družba sv. Mohorja v Celovcu.

—☉—
1902.

Tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu.

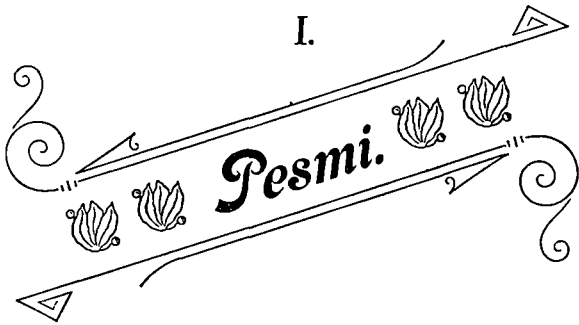
44887

Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

Za obnovo
Univerzitetne biblioteke
v Ljubljani
podaril *Janez Poljan*
dne *26/7* 194*4*

I.

Zimski večeri.

Zimski večeri, dolgi večeri!
Toži in zeha marsikateri;
S čim si naj dolg čas človek preganja?
Ko bi biló kaj lepega branja!

Če ni drugega, to vzemite,
In pa lepó počasi berite;
Bog daj, da vam, ko bo vse prebrano,
Kaj ostane za dušno hrano.

Drobnice.

Drobnice niso imeniten sad,
Vendar dobre za želodec mlad.

1.

Ko mož razumen v družbi govori,
Poslušaj, jezik drži za zobmi.

2.

Ko stari govoré,
Otroci naj molčé.

3.

Kadar si vprašan, takrat se oglasi,
Misli hitro, govòri počasi.

4.

Boj se hudega jezika,
Hujše kakor gad on pika.

5.

Tudi v sili, v šali se ne laži;
Kakoršen si, takega se kaži.

6.

Piščeta koklja najprej napase,
Ko so sita, še le misli náse.

7.

Ptič se s ptičem druží,
Žaba z žabo v luži.

8.

Kaj bi siromak se bal nesreče?
Kdor ima veliko, naj trepeče!

9.

Komur žito ne zori na njivi,
Ne skrbé ga nič oblaki sivi.

10.

Počasi raste smreka,
Kaj hitro se poseka.

11.

Zadnji v posteljo, prvi po koncu!
Pa bo vsak dan kaj dobrega v loncu.

12.

Otrok ima en meh,
V njem vkup sta jok in smeh.

13.

Na méd se muhe lové,
Na sladke besede ljudjé.

14.

Ribe mačka bi lovila,
Ko bi nog si ne zmočila.

15.

Krokar kroka, slavec poje;
Vsaka božja stvar po svoje!

16.

Naj človek pol svetá obteče,
Najboljši kruh domá se peče.

17.

Nazadnje bomo vendar rekli:
Najboljši kruh so mati pekli.

18.

Misli poprej, potém govori;
Dvakrat premisli, enkrat stori.

19.

Stoječa voda se usmradí,
Rjava kosa ne kosí.

20.

Bolezen pride z brzovlakom,
Odhaja s počasnim korakom.

21.

Boleznij sto imamo,
A zdravje jedno sámó.

22.

Šest dnij poštenega dela,
Potém bo nedelja vesela.

23.

Vedno trudi se čebela,
Trot lepó živi brez dela.

24.

Polž meni, da hiti,
Ko se mu kam mudi.

25.

Kjer jeza v hiši gospodari,
Nič ne popravi, vse pokvari.

26.

Nesreča gleda skozi line;
Ko more, hitro v hišo šine.

27.

Če se nesreča ti naseli v hiši,
Ko zapoveš ji: Hodi ven! ne sliši.

28.

Kjer je vino, kjer je krača,
Hitro najdeš pomagača.

29.

Lepoto sodi vsak drugači,
Krastača lepa je krastači.

30.

Ko lonec se zdrobi,
Se jeza ohladi.

31.

Kjer ni pridne mačke v hiši,
Dobro se imajo miši.

32.

Kjer je obilna piča,
Konju ni treba biča.

33.

Tri ogle žena podpira hiši;
To, mož, si v glavo zapiši.

34.

Solnce ne sije tako lepó,
Kakor materino okó.

35.

Po zimi se vé, kaj peč velja,
V nesreči se prijatelj spozna.

36.

Kjer žena zbira, mož pa trosi,
Tam malokdaj se dobro kosi.

37.

Pitje in kajenje
Krajša ti življenje.

38.

Za lenuha
Skorja suhal

39.

Kdor brez dela ves dan postopa,
Vreden ni neslanega kropa.

40.

Dober mož in dobra žena,
Dve telesi, duša ena.

41.

Nevesti pridnost je najlepša dota,
Nameček so stotaki in lepota.

42.

Ko je vanjo padla muha,
Ne diši najboljša juha.

43.

Kar pod nebom tu živi,
Smrti kosa pokosi.

44.

Pij! To rado sliši se, sevéda;
Plačaj! neprijetna je beseda.

45.

Marljivo seme seje kmet v razore,
Kdo žel bo žito, vedeti ne more.

46.

Govóri ne pretiho, ne preglasno,
Prehitro ne velja, ne prepočasno.

47.

Po trudu počitek,
Po delu užitek.

48.

Kdor predolgo meri,
Ne zadene zvéri.

49.

Če prehitro puška poči,
Zdrav iz grma zajec skoči.

50.

Prijetno se na slami spi,
Če vest človeka ne teži.

51.

Najhujša staršem bolečina,
Če mora sram jih biti sina.

52.

Dober gospodar družini bodi,
Druge milo, sebe ostro sodil

53.

Ko ti kola cvilijo, pomazi;
Ko se dva prepirata, tolaži.

54.

Dobro spal boš v slami,
Če te skrb ne dramí.

55.

Kralja, siromaka
Smrt jednako čaka.

56.

Trda zdi se mehka ti blazina,
Če ne dá ti spati bolečina.

57.

Šad prepovedan mika,
Če tudi je lesnika.

58.

V deteljo sili živina s paše,
V greh nas vlečejo želje naše.

59.

Glad ti bo najboljši kuhar,
Tebi, pravim, lahkokruhar.

60.

Kaj je zdravje, vé bolnik,
Kaj bolezen, vé zdravnik.

61.

V nevarnosti beži pod kokljo pišče,
Pri materi otrok zavetja išče.

62.

Najboljši prt iz domače preje,
Domača peč najboljše greje.

63.

Solnca in dežja je treba,
Da bo za družino hleba.

64.

Odkod je kaša,
Otrok ne vpraša.

65.

Nevesti pri poroki zvon z zvonika poje,
In materi, ki h grobu spremlja dete svoje.

66.

Volk pride ovco obiskat,
Ker jo ima strašansko rad!

67.

Gotovo vrabec sodi to takó,
Da le za njega seje kmet prosó.

68.

Ko ima kos ženó in mlade svoje,
Od zgolj skrbi in truda več ne poje.

69.

Ves teden brez moke in mleka,
V nedeljo pa draga obleka!

70.

V vinu, pravi pregovor, je resnica;
Večkrat pa tudi nespametna govorica.

71.

Ko vino v možganih razjarjenih roji,
Rodé se prepiri, pretepi, poboji.

72.

Čudno je vino, nove prijatelje zbira,
Včasí prijateljstvo staro razdira.

73.

Nevarnost daljna vidi se velika,
A manjša se, ko bliže se pomika.

74.

Kdor ima svoje ognjišče,
Naj drugega ne išče.

75.

Najdražja last
Je možu čast.

76.

Pridnost več velja,
Kakor kup zlatá.

77.

Najgorja svetovalka je jeza,
V pogubo človeka ščuje in dreza.

78.

Jeden se z mesom masti,
Drugi pa gloje kosti.

79.

Vozi se, ali pa hodi peš,
Smrti naravnost naproti greš.

80.

Zlato bleščeče človeku pogled izpridi,
Da svojega brata nesreče ne vidi.

81.

Ko nesreče val ti gre do pasa,
Misli: Vse trpi le nekaj časa.

82.

Visoko v zraku orel plava,
Kraljičku ljuba je nižava.

83.

Mošnja polna, glava prazna,
Oh prikazen neprijazna!

84.

Če pade kruhek ti na tla,
Poberi in poljubi ga.

85.

Pes mora se gospodarja sramovati,
Ko mož pijan domov prikolovrati.

86.

Kozarec vina poživi človeka,
Preveč kozarcev — strgana oblekal

87.

Dober človek prvo laž izbriše,
Drugo že za zmeraj si zapiše.

88.

Raci, ko se izvali,
V bližnjo lužo se mudi.

89.

V vinu utone mnoga mušica,
Tudi človek — stara resnica!

90.

Ce je oblaček tu pa tam,
Nebo še lepše sije nam.

91.

Če hočeš, da ti Bog pomaga,
Ne goni reveža od praga.

92.

Ne samo do praga,
Ven čez prag nesnaga!

93.

Če prav sto služabnikov imam,
Sopsti, jesti moram sam.

94.

Mož pameten samo za žejo pije,
Črez mero vina pamet ti ubije.

95.

Lačnemu je kruh prosén pogača,
V žeji voda dobra je pijača.

96.

Ko svetuje ti jeza: Mahni!
Prej vendar malo si oddahni.

97.

Strast veli ti: Stóri tol
Pamet pravi: Ne takó.

98.

Kakor nora, strast kriči,
Pamet mirno govori.

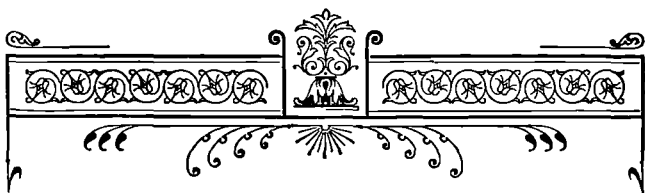
99.

Žganje pogubi jih več,
Kakor kuga, glad in meč.

100.

Bodi človek, bodi lonec,
Vsakega je enkrat konec!

Leto.

I. Pomlad je prišla.

Škrjanček poje, žvrgoli,
Pomlad veselo nam oznanja;
Pomladi vse se veseli,
Grm zeleni, drevo poganja.

Prej v led vkovan, zdaj prost šumljá
Potòk in se po polju vije;
V njem družba ribic se igra,
In z neba gorko solnce sije.

Cvetlice ob straneh cvetó,
Zvončkì, trobentice, zlatice;
Po njih čebele med beró,
In v solncu plešejo mušice.

Pastir pri čredici sedi
In poje, vriska, kar je moči;
Teliček skače in nori,
Še sivka zdaj pa zdaj poskoči.

2. Bolnik.

Petelin poje beli dan,
Jaz pa ležim bolan;
Težki so udje, vroča kri,
In glava hudo me boli.

Veselo drugi vstajajo,
Na delo vsi odhajajo;
Jaz v postelji bolnik ležim,
Zastonj na polje si želim.

Pomlad je zunaj; kar živi,
Pomladi vse se veseli;
Pri meni zima je domá,
Mirú bolezen mi ne da.

Z nebes se, oče, v me ozri,
Podeli zopet zdravje mi,
In drugim tudi, ki ta čas
Bolní ležijo kakor jaz.

Daj, da uživa vsaka stvar,
Dobrote tvoje mili dar;
Vse, kar pod nebom tu živi,
Pomladi naj se veseli!

3. Na solnce!

§ Iz postelje, izpod odeje
Pred hišo ven nesíte me;
Da ude mi otrple greje,
Tja v solnce položíte me.

Bolezen, čutim, se umiče,
Pod milo nebo hrepenim;
Pomlad je tu, pomlad me kliče,
V pomladnjem solncu ozdravim.

Oj sijaj, sijaj, solnce milo,
Pomladnje solnce, božji dar;
Najboljše bolečin zdravilo
Je blagi tvoj nebeški žar.

Kako lahko se tu mi diha,
Tu zrak je, kakor Bog ga da;
V obraz mi vetrič rahlo piha,
Z lasmi se sivimi igra.

Le ščinkaj, ščinkaj, drobni ptiček,
Na jablani, ki zeleni;
Tja čez dolinico in griček
Tvoj »griču« krepko naj donil

4. Vrabec.

»**V**rabulja, ženka moja ti,
Pomlad je; veš, kaj se mi zdi?
Kaj dalje bi odlašala?
Za gnezdo bova znašala.«

»Če meniš, pa začniva že,
Tu, vidim, dobri so ljudje;
Pripraven prostor že imam,
In gnezdo plesti tudi znam.

Na jajčkih jaz sedela bom,
Veselje, skrb imela bom,
Da se mladički izvalé,
In starši njih se veselé.«

»Potem pa bova pitala,
Z nabiranjem se hitala,
Mašila kljunčke jim mladé,
To bo veselje, kaj? Juhé.«

5. Zajec.

Pomlad prišla je, ko sem spal,
Od juga gorko veter veje;
Črez noč je sneg izginil s tal,
Prijetno solnce mlado greje.

Že zima, mraz sta šla od nas,
Zdaj, zajka, spet lep čas imava;
Minil je dolgi postni čas,
Grmovje zeleni in trava.

Zadosti paše spet bo zdaj,
Obilo trave in zelenja;
Povsod za zob dobi se kaj,
Gladú je konec in trpljenja.

Življenje zdaj uživa se,
Stvari vse božje veselé se;
Hej, stara, zavrtiva se,
Zaplešiva, da vse se tresel

6. Božji volek.

»uri muri v luknjici,
V lepi črni suknjici,
Božji volek, brez strahú,
Pridi ven, pomlad je tu.«

»»Božji volek, to ime
Meni v glavo prav ne gre;
Jaz sem konjcu bolj enak,
To pač lahko vidi vsak.««

»Volek, veš, rogé ima,
Kakor ti rožička dva;
Da te pa ne razjezim,
Murin, cvrček ti velim.«

»Dà, rožička dva imam,
Ki ju za ves svet ne dam;
Z njima migam, glej, takó!
Reci, kaj ni to lepó?«

»Kaj bi se prepirala
In ime izbirala?
Mar pomladi se lepé
Veseliva vkup, juhé!«

»Tudi jaz sem je vesel,
Črikal bom, po svoje pel;
Pojva, da se vkup glasi,
Ti juhé, in jaz čri, čri!«

7. Orač.

Pojmo iz mesta na ravno poljé,
Gorka pomlad tam sije veselo;
Kar le more, na delo gre,
Delo na polju se je začelo.

Mož za ročice oralo drži,
Stopa za njim in glavo priklanja;
Klešče pritiska pripognjena hči,
Sinek voliča s šibo poganja.

Vrana iz gozda kra, kra! prifrfa,
V razor spusti se, za njimi cinca;
Kar se giblje, podjeda, črvá,
Glisto pobira in tudi mravljinja.

Ko pa do konca njive prispó,
Vstavijo se in oddahnejo malo;
Čelo si mož obriše s pestjó,
Z otko otrebi blatno oralo.

Krepko potem ga spet zasadi,
Z nova črtalo reže globoko;
Gori nad njimi pa, tirili!
Poje škrjanček pod nebom visoko.

8. Pri uljnjaku.

»**P**oleg uljnjaka tu sedim,
Čebele pridne ogledujem;
Pomladi star se veselim
In to in ono premišljujem.

Čebele pridno letajo,
Brenčé po jablani cvetoči;
Veselje meni delajo,
Ko ni več delati mi moči.

Oj blagor, komur še roké
Krepké in čile so za delo;
Če skrb ne beli mu glavé,
Življenje teče mu veselo.

Kaj pa jaz, stavec sivolas,
Ki mu je roka oslabela?
Minil je meni dela čas,
Zdaj gledam le, kakó se dela.«

9. Medved.

Šz brloga se priplazi
Leno medved kosmatin;
Oj, kako je shujšal v mrazi!
Malo še ima kocin.

Stéza se, zaspano zeva,
Blešči se mu pred očmi;
Solnce kožuh mu ogreva,
To se mu kaj dobro zdi.

Čudi se, izpremenjeno
Vse, drugačno je okrog;
Suho prej, zdaj vse zeleno,
Zelen gozd je, zelen log.

Lačen se okrog ozira,
Jesti čas bi bilo zdaj;
Šline siromak požira,
Čaka, da se najde kaj.

10. Kukavica.

Kukaj, kukaj, kukavica,
V mladem bukovju, kuku!
Veselim se, ljuba ptica,
Vselej tvojega glasú.

To pa ni prav: drugi ptiči
Gnezda znašajo povsod;
Potlej trud in skrb z mladičil
Ti pa kukaš svojo pot.

V gnezdo vrne se veselo
Penica, a kaj je to?
Jajce v njem leži debelo,
Misli: To bo pa lepó!

Koliko je truda čaka
In skrbi, pa njega z njo!
Kadar izvali se spaka,
Kdo ji kljun natlačil bo?

Ti si vendar pregosposka,
Kukavica lena ti;
Ne slovanska, bolj francoska
Taka šega se mi zdi.

II. Prvič na pašo.

Zdaj, ko prvič greš na pašo,
Telek, z ljubo čredo našo,
Z blagoslovljeno vodó
Poškropim ti še glavó.

Sreča te na paši vodi,
Pazi, da ti kaj ne škodi;
Da se v jarek ne zvališ
In si kaj ne pohabiš.

Drži matere se svoje,
Da ti šiba ne zapoje;
Pasi se po travi, veš,
V zelnik, v deteljo ne smeš.

Kakor vidiš mater kravo,
Pridno, telek, muli travo,
Da boš velik, in da že
Dolge boš imel rogé.

12. Pastir.

Visoko kakor kralj sedim
Na skali, v roki bič držim;
Podložni moji pod menó,
Po travi se okrog pasó.

Moj psiček je minister moj,
Kar mu velim, stori takoj;
Zavrne kravo mi na mah,
Če treba, junčka prime v strah.

Pa z bičem pokam: pok pok pok!
Da zajec plah podirja v skok;
Zdaj žvižgam, piskam na pero,
Zdaj na piščalko prelepó.

Ko senca daljša se, pastir
Zakuri, peče si krompir;
Kralj večjo res oblast ima,
Jedi pa take ne pozna.

13. Lastovke.

Lastovke so priletele,
Naše, jaz poznam jih že;
Pa kakó so ti vesele,
Od veselja žvrgolé.

Gnezdece na starem mesti,
Ljube ptičke, čaka vas;
Nič poprav! Kar noter sestí,
Pa bo, kakor prejšnji čas.

Zdaj prostorno je in prazno,
Dosti vanj drobiža gre;
Bog le vreme daj prijazno,
Pa bo skoro polno že.

Sile ni, da kdo se posti,
Ko še več bi bilo ptic;
Živeža bo vsem zadosti,
Muh dovolj je in mušic.

14. Kraljiček.

Majhen sem, najmanjši ptiček,
Palček meni je imé;
Raji slišim pa kraljiček,
Kakor tudi mi velé.

Vedno se vrtim in sučem,
Moj životek je droban;
Kakor miška urno smučem
Po vrzelih rad ves dan.

Jedno pa imam napako,
Radoveden sem strašný;
Ko prikazen vidim kako,
Hitro: tèk, tèk! Kaj pa tó?

Řepček nosim rad visoko;
Če človeka srečam kje,
Se priklanjam mu globoko,
Čast in slava, komur gre.

Kakor kos ne morem peti,
Nimam toliko moči;
Jaz spomladi in po leti
Drobno pojem: čičiri.

15. Polž.

Polž počasna sem žival,
S trdom in težavo lazim;
Nog ni stvarnik meni dal,
Po trebuhu naj se plazim.

Sline siromak cedim,
Ko nastopim težko hojo;
Kje pa spal bom, ne skrbim,
S sabo nosim hišo svojo.

Pa rožička dva imam,
Dva čuvaja mi na straži;
Deček, če ju ven ne dam,
Polž, pokaž rogé, me draži.

Polž srcé ima mehko,
Ne mori, krvi ne pije;
Če se ga dotakne kdo,
Urno v hišico se skrije.

16. Metulj.

Metuljček lepo pisan ti,
Živalca lahka, ljubezniva!
Postoj, saj se ti ne mudi,
Da malo se pogovoriva.

Lep ptiček ti si, to že to,
Gosposki si in imeniten;
Letaje ziblješ se lepó,
A strašno si nestanoviten!

Zdaj malo tu, zdaj malo tam
S cvetlice urno do cvetlice!
Posrkaš malo, pa drugam
Nesó te lahke perotnice.

Nedeljo ti vsak dan imaš,
Ti sladkosnedi lahkoživček;
Zdaj tu, zdaj tam se posladkaš,
Brez truda, srečni medopivček.

Le pojdi mi, ne maram te,
Kakó drugačna je čebela!
Ti vedno le zabavaš se,
Čebela trudi se in dela.

17. Penica.

Oh kaj bo, kaj bo? Dež in mraz,
Bog se sirot usmili nas!
Oj strah in groza me obhaja,
Jednakega ne pomnim maja.

Siromačice penice!
Nikjer, nikjer gosenice;
Gosenic ni in ni črvičev,
Pa v gnezdu golih pet mladičev!

Kaj je začeti mi, ne vem,
Iz gnezda gorkega ne smem;
Premrazile bi se sirote,
Najprej je treba jim gorkote.

In njega ni! Pač zdaj frfra,
Pa kljunček, vidim, poln ima;
Le hitro! Glej, kakó zijajo!
Tako; za silo zdaj imajo.

Vedri se! Solnce spet ljubo
Na nebu sije nam gorko;
Skrbi je konec in težave,
Pomoč prišla je iz višave.

18. Koklja.

Koklja biti, težek stan,
Skrb in sitnost noč in dan!
Po dvorišči, po smetišči
Brskaj, živeža jim išči,
Da nasiti se mladič,
Sami ne ostane nič!

Kok kok!

In na vrtu, to je križ,
Razkropi se ti drobiž;
Ti pa prskaj in pobiraj,
Kvišku se, na stran oziraj;
Kragulj gori nad glavó,
Maček pazi za sečjó.

Kok kok!

Pa le ne poslušati,
Vsak vse sam izkúšati!
Ta ti spred, ta vzadi lazi,
Starka pa na vse naj pazi;
Ko pokličem ga: Kok kok!
Meniš, da ti pride v skok?

Kok kok!

Jajce več ko puta vé,
Dobro pravijo ljudjé;
Križ je dandanes z mladino.
Komaj zapusti lupino,
Pa ima že vso modrost,
Vso modrost in učenost.

Kok kok!

Ti pa svari, delaj mir,
Ravs je vedno in prepir;
Ko poganja mu grebenček,
Čuti že, da je mladenček;
Peti začne, da je joj!
Pa šopiri se na boj!

Kok kok!

Še na noč pokoja ni,
Ko že drugo vse pospi.
Ko jih slednjič pód-se skličem,
Kjer najbolje je mladičem,
Nič mirú mi ne dadó,
Da nagnila bi glavó.

Kok kok!

Izpod mene gleda ta,
Ta s podbradkom se igra;
Jeden na hrbet mi spleza,
Drugi kavsa me in dreza;
Vendar rada jih imam,
Ljubšega nič ne poznam.

Kok kok!

19. Deček in penica.

Deček.

Kaj misliš, ljuba ptičica,
Oj ptičica peničica,
Ves čas, ko v gnezdecu čepiš
In tako modro se držiš?

Penica.

Kaj mislim, deček, te skrbi,
Pastirček radovedni ti?
Ugibljem, kdaj pač pride dan,
Ko izvali se rod drobán,
In že naprej se veselim,
Kako se bom trudila z njim.
Pa to še mi po glavi gre,
Kako hudobni ste ljudje;
Mi vas razveseljujemo,
Mrčes vam pokončujemo;
Vi gnezda nam razdirate,
Mladiče nam pobirate:
Sram bodi vas, poredneži,
Surovi nehvaležneži!

Deček.

Kdor tak je, res ga bodi sram;
Kar praviš ti, jaz pravim sam.
A jaz, verjemi, nisem tak,
Neotesan, surov divjak.
Ne boj se, nič ti ne storim,
Jaz tvoje sreče le želim,
In prosim, molim, da Gospod
Naj hrani tebe in tvoj rod.

20. Žabe.

Solnce šlo je za goré,
S polja so odšli ljudjé;
Same tukaj smo ostale,
Zdaj pa bomo zaregljale,

Da se krog razlega:
Rega rega regal
Glas naš je krepak:
Reg reg reg, kvak kvak!

Žaba, ko vse zeleni,
Živeža dovolj dobi:
Zdaj kobilico, zdaj muho;
Skače iz vode na suho,
In spet v vódo z brega:
Rega rega regal
Dolg je žabji krak:
Reg reg reg, kvak kvak!

Peti znamo, to je res,
Ta naprej in druge vmes;
Kdor od daleč nas posluša,
Njemu se raduje duša;
Glas naš v srce sega:
Rega rega regal
Glas doni iz mlak:
Reg reg reg, kvak kvak!

21. Deklica in krastača.

Deklica.

Kaj si mi skóčila na pot,
Krastača ti, žival odljudna?
Poln bradavic je tvoj život,
Zató si nam tako ostudna.

Kaj tu čepiš in v me zijaš
Širokoustno in prevzetno?
Dom v vlažni luknji svoj imaš,
To stanovanje ni prijetno.

K r a s t a č a.

Res lepa nisem kakor ti,
Človeška deklica prevzetna;
K r a s t a č o p u s t i, n a j ž i v i,
Če tudi tebi ni prijetna.

Kako živim, kaj tebi mar?
Ne bodi, deklica, mi sitna;
Jaz kakor ti sem božja stvar,
Če tudi stvar manj imenitna.

22. Martinček.

Martinček se na skali greje
In se pomladi veseli;
Mušice in komarje šteje,
Ki letajo mu pred očmi.

In kadar se mu kaj približa,
Ujame hitro in pojé;
Vesel je takega drobiža,
Vse, kar popade, v slast mu gre.

Ko pa kaj zašumi, se zgane
In šine v luknjico plašan;
Dokler ni tiho, v njej ostane,
Potem prileze spet na dan.

23. Kravica.

Naš oče, sivka, so kupili
In meni so te izročili;
Z menoj se boš hodila past,
Jaz imam nad teboj oblast.

Ni da bi rekel: lepa kraval
Presuha si in premršava;
Vendàr pri nas se že zrediš,
Ker živeža dovolj dobiš.

Črez leto, upam, bo teliček;
Junica, boljše še voliček;
Dve glavi bosta v hlevu zdaj,
To je bogastvo, da je kaj.

Na paši pa mi pridna bodi,
In v zelnik, v deteljo ne hodi;
Bezljati tudi mi ne smeš,
Če ne, bo šiba pela, veš!

24. Mravlje.

Kako ste vendar pridne bile,
Oj mravlje, da ste to zgradile!
Živalca majhna, velik grad,
Marljivosti in truda sad.

Od rane zore pa do mraka
Ubija se in trudi vsaka;
Kaj tu, kaj tam potreba, zna,
In vse brez hrupa in vpitjá.

Glej, tu se jedna z brunom trudi,
Ne zmore ga, v zadregi hudi
Na pómoč druga prihiti:
Tu treba združenih močij.

Trdo življenje brez počitka,
Veliko truda, malo vžitka!
Kaj, ljube mravlje, žene vas,
Da se ubijate ves čas?

Lenobe svoje se sramujem,
Ko delo vaše ogledujem;
Lenuh, sem pridi se učit
Od mravlje, to tí bode v prid.

25. Kos.

» Zakaj ne poješ več ko prej,
Oj ljubi črni kos, povej;
Zakaj ne poješ več ljubo,
Tako ljubo, tako sladko?

Pomlad je, glej, vse zeleni,
Življenja vse se veseli;
Ti tudi si veselo pel,
Zakaj zdaj nisi več vesel?«

»Lahkó sem pel, ko bil sem sam,
Skrbij črez glavo zdaj imam;
Pet kljunov v gnezdu mi zija,
Mirú mi mladi rod ne da.

Težak je stan zakonski stan,
Skrbi, nepokoj noč in dan!
Najlepše samsko se živi
Brez truda, dela in skrbi.«

26. Mladič iz gnezda padel.

Šz gnezda si, sirota, palo
In se pobilo menda malo;
Pobрати čem te, siromaka;
Nič perja, sama mišja dlaka!

Ti nisi videl še človeka:
Velika zver, pa ta obleka!
In vendar nič se me ne bati;
Tu je že tudi tvoja mati!

Nu, nu, kaj togotiš se starka?
Kričiš brez pravega prevdarka;
Saj ga ne bom — le tiho bodi,
Na úho mi tako ne godi.

Ne boj se, saj ne obdržim ga,
Nazaj ti v gnezdo položim ga;
Tako, in zdaj se mi pomiri,
Saj imaš zopet vkup vse štiri.

27. Otroci v gozdu.

Kakó je žalostno povsod,
Po gozdu tukaj in drugod!
Kako je vse izpremenjeno,
Suhó, kar bilo je zeleno!

Vse tiho! Ptičke ne pojó,
Odšle v deželo so gorkó;
Le vrana se hripavo včasi
Sè smreke dol: kra kra! oglesi.

Tod jagode smo brali prej,
Zdaj iščemo pa suhih vej,
Da peč zakurijo nam mati,
In nam ne bode zmrzovati.

Uboštvo, to je huda reč,
Želodček prazen, mrzla peč!
Da bi slovo že zima vzela,
Za njo prišla pomlad vesela!

28. Pri peči.

Pri gorki peči tu sedimo
Otroci vsi lepo domá;
Pa gledamo skoz okno zimo,
Kako razgraja in divja.

Debelo mete, sever brije
In tuli, dih njegov je mraz;
Srdito veje drevju vije,
Mikastil rad bi tudi nas.

Mi pa na gorkem tu sedimo,
Naj tuli sever, sneg naj gre;
Saj vemo, da za hudo zimo
Pomlad vesela čaka že.

Da nam pa čas prijetno mine,
Pravljice zdaj si pravimo:
»En oče je imel tri sine« —
Zdaj si uganke stavimo.

29. Snežak.

☞ Poglejte našega možá,
Ni kmalu takega junaka;
Od nog do glave iz snegá
Naredili smo ga, snežaka.

Kako se modro mož drži,
Z očmi ne trene in ne gane;
Po koncu korenjak stoji,
In kakor je, tako ostane.

Ves bel, le črne mu oči,
Iz ogla, gledajo srdito;
Kdor gre mimo, se ga boji,
Takó ponaša se mastitol

Le jednega, snežak, se boj:
Ko solnce gorko v te posije,
Tvoj lepi nos, život ves tvoj
Stopi, scedi se in razlije.

30. Bolnik.

Ne daj, ne daj mi še umreti,
Nebeški Oče, prosim te;
Pomlad mi daj še doživeti,
Skoz okno naj jo vidim le.

Rad videl jablane bi cvetje,
Ki tam pred hišo mi stoji;
Rad slišal ščinkovca bi petje,
Ki se pomladi veseli.

Da zemlja solzna je dolina,
Izkusil sem že mnogo let;
Trud, skrb povsod in bolečina,
In vendar lep je, lep tvoj svet!

Zato v lepoti ga pomladnji
Še enkrat videti želim;
Potem pa, stvarnik, v uri zadnji
Rad dušo tebi izročim.

31. Zajec po zimi.

O joj, o joj, kaj bo, kaj bo?
V debelem snegu gozd in lokal
Sneg dol zapal je in goró,
In mraz je, mraz, da kamen poka.

Pa nič zelenega nikjer,
Kar raste, beli sneg pokriva;
Oh, zajec je uboga zver,
Največ bridkosti on uživa.

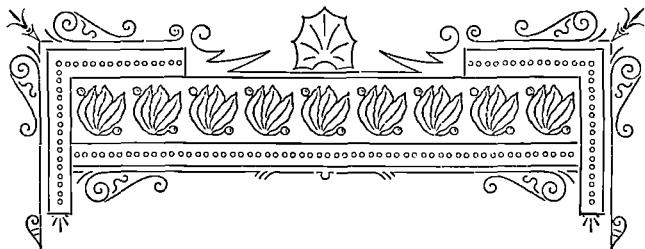
Polh, na primer, je brez skrbi,
Smuk! v duplo, ko začuti zimo;
V klobčič se zvije, pa zaspi,
In spi — mi mraz in glad trpimo.

Potem pa ta nesrečni lov,
Ko je v trepetu vsa dobaval!
Ta pok pok pok! ta hov hov hov!
Nam strah, človeku je zabava.

Na zajca reveža preži,
Kar leta, lazi, in kar teka;
Živali vsake se boji,
Najbolj pa ga je strah človeka.

O kdaj, o kdaj nam enkrat spet
Pomladi pride čas zelene,
Da nam raztali sneg in led,
In zimo zoprno prežene!

Basni.

(Prosto po Ezopu.)

V obliki kratkočasni
Učé nas stare basni.

1. Petelinčka.

Porila sta se petelinčka dva,
Kateri na dvorišču bo gospod.
Močnejši zmaga ter zleti na plot:
Kikirikil na znanje zmago dá.
Kar jastreb zviška nadenj prileti,
Pograbi ga, odnese Bog vé kam.
Premagani črez kratko ozdraví
In moško kurjo družbo vodi sam.

2. Ribič in ribica.

Ribico je ribič mlado vjel.
Ribica pa prosi ga lepó:
Drobna sem; kaj boš z menoj začel?
Ko odrastem, vjameš me lahkó.
Ribič ribici odgovori:
To se meni pametno ne zdi;
Res si drobna, vendar kar imam,
Za najboljše upanje ne dam.

3. Kmet in sinovi.

Prepirali so kmetu se sinovi;
Ko so zastonj nauki vsi njegovi,
Prinesti palic butaro si dá;
Podá jo staršemu ter reče: Ná,
Prelomi to! — Zastonj se trudi.
Tako pa drugi, tretji tudi.
Vsi pravijo: To ni mogoče.
Pa vendarl pravi oče.
Takó-le. Palice izdere tri
Ter sinom trem po jedno pomoli.
Poskúsil — To sevéda ni težava.
Takó sinovi moji tudi vi:
Vsak záse bodete slabí,
Močí vam sloga dá in sprava.

4. Kmet, osel in vol.

Kmet boren osla z volom vpreže
Ter pridno z njima brazde reže.
Ta čast je oslu šla po glavi,
Kaj meniš, brate, volu pravi!
Kdo vreče nosil bo poslej?
Vol: Tisti, ki jih je poprej!

5. Žena in zdravnik.

Ženo so bolele oči; pokliče zdravnika:
»Če bom spet zdrava, bo plača velika.«
Vsak dan mož pride ji mazat oči.
Ko žena sedi in meži,
Mazač pograbi kàj ter hitro izgine.
Nekoliko časa mine;
Ženica ozdravi — nič plačlal

Tu ne pomaga prošnja, ne sila.
Mož toži. Pred tožbo žena pravi:
Plačilo sem obljubila, če me ozdravi,
Da bodem dobro videla spet;
A zdaj sirota slabše vidim ko pred.
Prej videla v hiši sem polna vsa kota,
A zdaj ničesar ne vidim sirota.

6. Košuta in mladič.

Mati košuta je sina zmerjala,
Strašno boječnost mu očitala:
Sram te bodi, ták mlad junak,
Lepo rogat, visok in krepak,
Vendar vsako ščene
V kozji rog te vžene.
Mene poglej! — Hav hav! Košuta pobegne,
Lepega govora še končati ne vtegne.

7. Jelen in grm.

Jelena lovec v gozdu je podil.
Za grm se skrije. Ko je strah minil,
Oteto vidi si življenje,
Obirati začne zelenje.
Kaj giblje se? — Puščica prileti,
Zadet za grmom jelen se zvali. —
Prav ti je, ker si nehvaležen bil,
Dobrotnika si, rešen, se lotil.

8. Jelen pri studencu.

Iz studenca je jelen žejen pil;
Ko podobo svojo zagleda v vodi,
Lepih visokih rogov vesel je bil:
Take rogovile! to ni kar si bodi;

Vsaka žival mi jih gotovo zavida.
Ali te tanke nožice nišo kaj prida! —
Kar priplazi se volk. Črez ravno poljé
Urno jelena nesejo tanke nogé.
Volk pa za njim! V gozd jelen zavije,
Da se v njem sovražniku svojemu skrije.
Ali rogovi lepi obtičé mu v goščavi —
Dalje ne more, dojde ga volk — in zadavi.

9. Oče in hčeri.

Imel je oče hčeri dve,
Omožil dobro je obe:
Starejšo je vrtnarju
In mlajšo dal lončarju.
K vrtnarjevi pogledat gre:
Kakó je kaj? — Bo že, bo že;
Samo dežja je treba zelenjavi.
Molíte zanj! — Lončarjevo pozdravi:
Kakó pri vas? — Bo že, bo že; samo
Bog daj nam solnca, lepega vremena,
Da se suš posoda nam lončena.
Molíte zanj! — Zdaj moli! pa kakó?

10. Zdravnik in mrlič.

Iz hiše nesli so mrliča;
Zdravnik, ki bil je ravno priča,
Tako se je širokoustil:
Ko bil bi rajnki vino pustil,
Pa krlje jedel, pelin pil,
Zdaj živ in zdrav lepó bi bil.
Nató ga je nekdo grdó pogledal:
Zakaj pa nisi tega prej povedal?

11. Konj in jelen.

Na travniku je konj se pasel sam,
Kar pride jelen ter mu pašo krati.
K človeku teče konj: Kaj naj ti dam,
Rogača da pomagaš mi pregnati?
Ničl reče človek mu; le tó mi pusti,
Da, kakor gre, ti obrzdam čeljusti
Ter z lokom in puščico sedem náte.
Z veseljem konj dovoli mu oboje.
Tako se rešil je nadloge svoje,
A konec bilo je prostosti zlate.

12. Konj in osel.

Konja z oslom gnal je mož po poti,
Konj in osel težko breme nosi;
Osel omaguje, konja prosi:
Vzemi kos tovara mi siroti.
Konj, da ne! — Mrtev se osel zgrudi.
Gospodar pa oslov tovor vzame
Ter ga konju položi na rame;
Ne dovolj — oslóvo kožo tudi!

13. Oreh.

Kraj pota stal je oreh poln sadú;
Ko pride jesen, nima več mirú;
Kdor gre mimó, orehe klati,
Po vejah s palico in z drogom mlati.
Okleščen oreh toži in vzdihuje,
O taki nehvaležnosti žaluje:
Ne dosti, da jemljó si z mene hrano,
Za hvalo še grdó ravnaajo z mano.

14. Lev in komar.

Kaj boš ti, živalij vseh vladar?
Levu nekdam rekel je komar;
Praskati samo in gristi znaš,
Kakor ženska; če pogum imaš,
Z mano se poskusi. Čuješ ti?
Lev grdo pogleda, zarenči.
A komar zatrobi: Hoj na boj!
V smrček zapraši se mu, zarije
Vanj se, zbada, kolje, da je joj!
Lev otresa, rjove, z repom bije.
Vse zastonj! Komar ne jenja bosti,
Kri mu piti. Ko mu je zadosti,
Odleti, zatrobi: ci ci cil
Ali, oj nesreča, zaleti
V pajkovo se mrežo. Grda spaka
Zgrabi zmagovitega junaka.

15. Vol in komar.

Volu prileti na rog komar:
Malo posedim, jeziti se nikar. —
Ko črez nekaj časa odleti
Z roga, volu v úho zabrenči:
Ljubi volek, ali čutiš kaj? —
Nič poprej in nič ne čutim zdaj!

16. Zajci in žabe.

Zajci večnega strahú že siti,
So sklenili v vodi smrt storiti.
Pridejo do luže; od njih šuma
Splaši se na bregu žabja truma.

V lužo vse poskače. — Ne, možaki!
Smrti nočemo storiti v mlaki,
Reče zajec siv; kaj bi se bali?
Še plašnéje vidimo živali.

17. Lisica levinji.

Lisica levinji: Kaj boš ti, reva?
Na leto jedno mlado le imaš. —
Njej levinja: Kar praviš, to ni laž;
Res jednega imam le, ali — leva!

18. Lev in jelen.

V brlogu svojem lev leži bolan.
Lisica streže mu. Bolnik ji reče:
Če hočem iz té luknje še enkrat na dan,
Jelenovi možgani, mast in pleče
Jedina so pomoč. Le to mi stori,
In pojdi v gozd; tam našla boš jelena;
Približaj se mu in ga pregovori —
Ti znaš to, kakor druga zver nobena —
Da pride sem s teboj. — Lisica gre,
Jelena najde v gozdu kraj vodé:
»Ti tu stojiš, ne veš, kaj se godi;
Na smrt bolan v brlogu lev leži.
Da, ko umre, ne bomo brez glavarja,
Želi poprej še dati nam vladarja.
In veš, koga izvolil je za to?
Novico sem prinesla ti veselo:
Ti boš nam kralj! Kaj gledaš me debelo?
Le urno z mano; čaka že težkó,
Da čast kraljévo s krono izroči ti.«

Kaj takega! Ni treba ga prositi;
Kdo bolj je vreden takega poklica?
Rogé po koncu — zdirjal! Z njim lisica.
Že sta v brlogu. Ko ga lev zagleda,
Pobere ude svojega telesa,
Nanj plane ter ga zgrabi za ušesa.
Rogin pobegne! Lev je brez obeda. —
Kaj zdaj? Še enkrat prosim te, lisica,
Za njim! Beseda tvoja je medica;
Pripelji ga nazaj! — Lisica gre.
Pastirja sreča: Si li videl kje
Jelena tu s krvavimi ušesi? —
Tam-le se ravno skrtil je med drevesi. —
Pri skali, kjer studenec čist izvira,
Tam najde ga, ko rane si izpira. —
Grdoba ti! zadere se nad njo;
Pred mé si upaš še? Gorje ti bo! —
Nedolžno ga pogleda sleparica;
Medeno, kakor zna samo lisica,
Začne: Kakó je vendar to mogoče?
Ták moder mož! To v glavo meni noče;
Kakó si mogel to tako umeti?
Objeti te je hotel, le objetil
In dobre svete ti je hotel dati,
Kako je treba modro kraljevati.
Bolnik je malo res neroden bil,
Objemati se nikdar ni učil.
Ti pa plašan pobegneš, ves iz uma!
Za kralja treba malo več poguma.
Ni čudo torej, da je náte jezen,
A maščevanje brani mu bolezen.
Za kralja nam če dati, veš, koga? —
Kako bi? Ali strah me jel! — Volká!
Strašno! — Prosila sem ga in prosila,
Nazadnje sem ga vendar omečila,

Da naj s teboj poskusi še enkrat,
In naj pusti mi, da te grem iskat.
Le urno, urno, da ne bo prepoznal!
Ko bi že volk prej — to bi bilo grozno! —
In zopet gresta. Lev težko že čaka.
Spet plane, bolje zdaj, na siromaka,
Na kosce ga raztrga in pohrusta,
Nató obliže si krvava usta.
Lisica v kotu je lepo čepela,
Možgane iz lobanje je pojela.
Lev se domisli: Kje so pa možgani?
Lisičica pogleda ga po strani:
Ko bi možganov bil le kaj imel,
Ne bil bi k levu sam v brlog prišel!

19. Lev in lisica.

Lev, star in slab, ne najde več si hrane,
V brlog se vleže, v postelji ostane
Bolani! — Zverina, majhna in velika,
Spodobno hodi obiskat bolnika;
Kar pride, neusmiljeno podavi. —
Lisica se priplazi, a pozdravi
Od zunaj ga: Kakó je, kralj? — Slabó!
Zakaj pa noter ne? — Zakaj? zató:
V brlog obrnjen sled je marsikoga,
Nobenega ne vidim iz brloga.

20. Volk in medved.

Volk in medved pod goró
Srno najdeta mladó;
Sprimeta se in borita,
Da nazadnje obležita.

Kar lisica tja priteče,
Zgrabi srno, nič ne reče,
In pobegne z njo v goró,
Tepca gledata za njo.

21. Mrjasec in medved.

Mrjasec in medved v hudi žeji
Našla sta v gozdu malo vodé,
Premalo! Da bi pila oba, ne gre.
Pil bode tisti, ki je močnejši;
Spoprimesta se; ta kolje in davi,
Ta grize in seka, da dlaka leti;
Kra, kra! se nad njima začuje v višavi.
Nič dobrega to se jima ne zdi.
Pogledata kvišku — krokarjev truma!
Pri tem pogledu pa sta dejala:
Tako pa še vendar nisva brez uma,
Da krokarjem bi za kosilo se klala.

22. Volk, jelen in zajec.

Volk vidi pod grmom zajca, ki spi,
Kosila dobrega se veseli.
Kar jelen pridirja. Tegà ne pustim,
Volk misli ter urno plane za njim.
Zastonj! Hitreji je jelen. — E kaj?
Tolaži se volk, pa pojmo nazaj!
Jed dobra je zajec še za ljudi. —
Ko pride na mesto — zajca ni.
Šum, ko sta tekla, ga je prebudil.
Takó je volk kosilo zamudil.

23. Lev in divji osel.

Na lovu lev je z divjim oslom bil.
Kar sta ujela, lev je sam delil.

Tri dele naredi ter govori:
Del prvi záme, ker sem kralj zverij,
In drugi kakor lovcu meni gre;
Če tretjega dotakneš se — gorjél!

24. Lev, osel in lisica.

Lev, osel in lisica lov lovili,
Zverine so veliko podavili.
Lev oslu zapové, da naj deli.
Ta tri jednake kupe naredi:
Tako, zdaj vsak svoj delež naj izbere! —
Ti osel til se lev nad njim zadere
In ga raztrga. — Zdaj pa déli til
Veli lisici. Ta na kup vse znosi.
En majhen kupček záse le pusti.
Nató: Tu vzemi si! lepó ga prosi.
Zdaj zadovoljen vpraša lev lisico:
Kje pa si ti deliti se učila?
Ta reče mu: Da ti povem resnico:
Nesreča oslova me je zmodrila.

25. Volk in jagnje.

Volk sklenil je, enkrat pravičen biti,
Ne po nedolžnem kar tako daviti.
K potoku pride; jagnje malo niže
Zagleda, ki z jezikom vodo liže.
Kaj vodo mi kališ, ti spaka til
Zavpije. Jagnje mu odgovori:
Kako? Saj sem jaz zdolaj, ti si goril —
Takó predrzno z mano ne govóril!
Ti, vem, si tudi lani me grdilo! —

Saj me takrat še ni na svetu bilo! —
Ta zgaga ne molči, na laž me stavil
Grozi se volk, ga zgrabi in zadavi.

26. Volk in žena.

Volk lačen pride do lesene kočē;
V njej sliši dete, ki se joče. —
Če nisi tiho koj, preti mu mati,
Volká pokličem, čaka že pred vrati. —
Volk misli: Tu sem prav prišel,
Otroka bom za južino imel.
In čaka, čaka, da odpró se duri.
Zastonj. Kar sliši že ob pozni uri,
Kakó se detetu dobrika mati:
Le tiho, srček, nič volká se bati;
Če pride, pa ga bomol Prej vesel,
Zdaj toži volk: Komú bi še verjel?

27. Volk in žrjav.

V goltancu kost je volku obtičala,
Izpraviti nikakor ni se dala.
Zdravnika išče; pride mu žrjav. —
Pomagaj! Dal ti bodem, kar je prav. —
Žrjav veli: Odpri, kar moreš, žrelo!
In s kljunom seže vánje, z glavo celo,
Ter kost izdere. — Zdaj plačilo moje!
Volk nehvaležni drugo zdaj zapoje:
Ni to dovolj plačila, da sem glavo
Iz žrela pustil celo ti in zdravo?

28. Volk in lev.

Volk ovco je ugrabil, z njo zbeži
V goščavo, da se tam z njo pogosti.

Lev dohiti ga, vzame mu ovcó,
On bi se tudi rad pogostil z njo.
Razžaljen in razkačen volk kriči:
Razbojnik, tat! — Lev mu odgovori:
Razbojnik, tat je lev, to vé že vsak,
Volk pa je stare mere poštenjak.

29. Netopir.

Na tla je padel netopir po dnevi.
Podlasica ga zgrabi; ta pa reče:
Oh prizanesi mi, ubogi revi! —
Ne more biti, stara pravda teče
Med ptiči in menoj. — O to ni nič,
Jaz miška sem pohlevna, ne pa ptič. —
Pa bodi, zdrava mi ostani, miška!
To reče, ga pusti in gre. Kar zviška
Postolka nadenj doli prileti.
Prestrašen milo netopir kriči:
Usmiljenje imej, postolka, z mano! —
Zakaj pa? Miši meni so za hranol —
Jaz nisem miška, ptič sem kakor ti,
Ptič, ki so oslabele mu moči;
Pač res nekoliko podoben miši. —
Naj bo, kaj novega vsak dan se sliši. —
Zdaj miš, zdaj ptič, kakòr najbolje kaže;
Takó, se vé, izhaja se najlaže.

30. Popotnik in Resnica.

Popotnik vidi ženo na samoti,
Pobita, žalostna sedi ob poti.
Prijazno vpraša: Kdo si ti, ženica?
Pogleda ga, odgovori: Resnica.

Ti, mož, me torej tudi ne poznaš! —
Kaj te pregnalo je iz mesta? — Laž.
Nekdaj povsod so radi me imeli;
Laži zdaj, kamor pride, so veseli.
Kjer laž samo se ljubi in časti,
Resnica nima mesta med ljudmi.

31. Ovce in pes.

Ovcà je gospodarju očitála:
Kako lepó pri tebi pes živil
Vse njemu gre, prijaznost in pohvala,
Kar ješ ti sam, od vsega del dobi.
Mé pa, ki dajemo ti volne, sira,
Mesa in jagnjet, voljno, brez prepira,
Ovcé spodobno nismo spoštovane,
Samé si moramo iskati hrane. —
Vse res, ji gospodar odgovori;
Vendàr se vam in njemu prav godi:
Pes čuje, da vas medved, volk ne straši,
Da ste brez straha v staji in na paši.

32. Osel s tovorom.

Skoz vodo brodi obložen s soljó
Osliček; kar spotakne se in pade.
Ko se pobere z božjo pomočjo,
Z veseljem čuti, da je manj naklade;
Soli se nekaj je stopilo v vodi.
Osliček misli modro: To ne škodi. —
S tovorom gob obložen drugič gre.
Ko prikorači zopet do vodé,
Nalašč se zvrne; zdaj pa vse narobe!
Vodé so se napile suhe gobe.
Ko vstane spet, v zadregi hudi,
Kako je to? premišlja in se čudi.

33. Osel in žaba.

Po mlaki šel je osel z lonci,
Spodrsne, v vodo pade vznak;
Ker mu je tovor pretežak,
Ne spravi hitro se po konci.
Vzdihuje, stoka — a-a-a! —
To žaba sliši, zareglja:
Ta méni, da pogine že,
Ko malo le po mokrem brodi!
Kaj pa uboge žabe mé,
Ki noč in dan živimo v vodi!

34. Osel in psiček.

Osel je videl, kako gospodar
Svojega psička rad imá,
Ker se tako mu dobrikati zna.
Misli si: To je že prava stvar!
Da bi kaj takega se ne znal!
Naj le pride, počakajmo malo!
Ko na vrtu zagleda možá,
Zdirja, skače in z repom míga,
Kakor je videl psa; pa riga
Po oslovsko: i-a, i-a!
Vzpne se pred njim na zadnje nogé,
Prednje na rame mu položí.
Kaj to pomeni, mož ne vé;
Misli si pač, da osel nori.
Ko mu pa lice lizati hoče,
Ti grdoba! nad njim zaropoče;
Daleč od sebe ga pahne jezen,
Mar mu ni oslovska ljubezen.

35. Osel v levovi koži.

Levovo kožo je osel oblekel;
Kdor ga je videl, pred njim je stekel.
Veter potegne, mu kožo privzdigne,
Dolgo uho izpod kože mu švigne.
Zdaj pa so se mu vsi smejali,
Oslo so mu otroci kazali.

36. Osel in volk.

Sam na travniku se osel pase;
Volk iz gošče k njemu se priplazi,
Še o pravem času ga zapazi,
Vendar ubežati več ne dá se.
Kar mu dobra misel v glavo šine:
Šepati začne, od bolečine
Stoka, bolno nogo privzdiguje,
Volku, ko je blizu, beseduje:
Ljubi sosed, kaj me čaka, vem;
Vendar, če te kaj prositi smem:
Trn, ki v peti tukaj mi tiči,
Prej izderi — strašno me bolil —
Volk pa, kakor je že dobra duša,
Ker ni najti klešč, z zobmi poskuša.
Ta pa z nogo, ki mu jo moli,
Lopl udari ga, da se zvali,
Pa zbeži. — Volk praska se po glavi,
Kri iz nosa briše si in pravi:
Volk, neumnost tvoja je velika,
Za mesarja si, ne za zdravnika.

37. Oslova senca.

Za ježo mož si osla je najel,
Imel je v mestu nekaj posla;

S seboj je tudi gospodarja vzel,
Da naj mu vodi in poganja osla.
Po letu je biló, vročina huda;
Osliček začne pešati od truda.
Ustavijo se, iščejo studenca,
Nič! Sence tudi nič! — Pač, lepa senca
Na strani oslovil Mož vánjo leže;
Vesel je osel, ko ne čuti teže.
Kaj pa je to? zavpije poganjač.
Najel si osla, senca pa je moja. —
Kjer osel, tam je senca, dé jahač.
Prepir se vname; da ne bode boja,
Kaj hočeta? zadrega je velika.
Najbolje bo, da gresta pred sodnika.
Sodnikova rzsodba ni nam znana,
Do tega dne ni pravda še končana!

38. Poredni pastir.

Pastir na griču pasel je ovcé,
Kjer so po njivah delali ljudje.
Za kratek čas norčuje se z ljudmi:
Volk, volk! kriči. Na pómoč vse hiti.
Ta z vilami, ta s srpom, ta s kosó
Nad volka, čredo branit, pritekó.
Pastir se smeje — volka ni nikjer.
Nazadnje res iz gošče pride zver.
Volk, volk! — Le vpil! si mislijo ljudje;
Brez straha volk podavi mu ovcé.

39. Lovec in prepelica.

Prepelico lovec je ujel.
Prosi ga: Kaj z jedno bi začel?
Pusti me, hvaležna bom ostala,
Drugih dosti v mrežo ti prignala.

Jezno lovec ji odgovori:
Ali ni te sram, grdoba ti?
Izdajalka češ družicam biti,
Zdaj si dvakrat vredna, smrt storiti!

40. Golobica in kavka.

Hvalila se je kavki golobica,
Da toliko mladičev odgoji.
Kaj hočeš? jo zavrne modra ptica:
Čim več otrok, tem več imaš skrbij!

41. Dve malhi.

Dve malhi nosi človek vsak,
V obeh obilo je napak.
Napak je tujih polna ena,
Ki spred na prsih mu visi.
Na hrbtu druga ga teži,
Ki z lastnimi je naložena.
Zató le vedno vidi tuje,
Napak se svojih ne sramuje.

42. Opica in njena otroka.

Opica goji otroka dva,
Silno rada jednega imá;
Pestuje ga nežno in doji
Ter objema, da ga zaduši.
Drugi brez ljubezni té neslane
In neumne živ in zdrav ostane.

43. Skopuh.

Vse, kar ima, nekdam skopuh prodá
In kupi težko kepo si zlatá;
Zakoplje v skrivnem kraju svoj zaklad,
Z njim dušo svojo, vse, kar ima rad;

Tu vse so njega misli in želje.
Vsak dan zaklad svoj ogledavat gre.
To videl tat je skrit. Po noči pride,
Črez nekaj časa tiho spet odide.
Ta strahl! Ko starec pride, ni zlatá;
Lasé si ruje, kolne in divjá.
Sosedu svojemu nesrečo toži.
E kaj! ga tá tolaži, ne žaluj!
Kjer je zaklad bil, kamen tja položi,
In jamo, kakor prej, lepo zasuj!
Korist, ki si imel jo od zlatá,
Navaden kamen vsak ti tudi dá.

44. Lastovka in mačka.

Pod streho veličastne sodne hiše
Spomladi lastovka svoj dom zgradi.
Tu dež ne moči, veter tu ne piše,
Sovražnika se tudi bati ni.
Mladičev je petero izvalila;
Kako se jih je mati veselila!
Kar maček, tat tatinski, se prikrade,
Podavi in požre še gole mlade.
Kako sem se motila! toži ptica,
Tu sodi se, tu se deli pravica.
Kako bi bila si krivice v svesti
Na tem, pravici posvečenem mestil!

45. Pav in kavka.

Ko ptiči nekdej kralja so volili,
Pav pravi, da naj njega izberó.
Lep kralj bo to! veselo vsi so vpili,
Le kavka pametna majè z glavó:
Kako pa — ko bi ti še lepši bil,
Ko bo pod nebom orel nas podil!

46. Bolnik in zdravnik.

Kako kaj, kako? bolnika vpraša zdravnik. —
Šlabo; hudo se potim, mu toži bolnik. —
Že dobro! — Ko pride zopet drugi dan:
Kako kaj, kako? — Oh, mraz me trese strašan. —
Že dobro. — Ko spet ga obišče čez nekaj dnij:
Kako kaj, kako? — Oh glava hudo me boli. —
Že dobro! — Prijatelj pride: Kako kaj, kakó? —
Oh dobro, od same dobrote me konec bo.

47. Želva in orel.

Letanja bi želva se bila rada učila;
Letati me úči, je orla prosila.
Nikar! svari jo orel. — Poskusiva malo! —
Pa bodi! Zgrabi jo ter nese v višavo.
Tam jo izpusti. Leti in pade na skalo,
Ob skali razbije črepinjo, život si in glavo.

48. Mačka in miši.

Strašno je mačka razgrajala po hiši;
Kar jih je ostalo, se v luknjo poskrijejo miši.
Da spravi jih spet na dan, kaj mačka storí?
Na klin se obesi in kakor mrtva visi.
Čez nekaj časa miška iz luknje pogleda;
Ko vidi mačko visečo, reče: Seveda!
Vse nič ne pomaga; če se še bolj potajiš,
Saj nismo neumne, nobene nas ne dobiš.

49. Zajec in želva.

Kako te milujem, ubogo počasnelo!
Tako urnopeti zajec želvi je rekel:
Ti lezi pet ur; pet skokov, pa bom te pretekel.
To vendar se želvi stari preveč je zdelo:
Poskusiva, kdo prej pride do gabra tam doli. —
V poskušnjo táko, se vé, rád zajec privoli. —
Začniva! — Že dobro! — Želva začne lesti
In leze. Zajec, hitrosti svoje si v svesti,
Namrda se ter se začne pasti po travi;
Po paši leže na tla, zadremlje, zaspi.
Črez nekaj časa vzbudi se, v tek se spusti.
Ko pride do gabra: Dober dan! ga želva pozdravi.

50. Maček zdravnik.

Ko maček zve, da je vrana bolna nekje,
Opravi se za zdravnika in k bolnici gre:
Kako kaj? — Lepó, da maček za me skrbiš.
Bo že; še bolje pa bo, če me v miru pustiš.

Martin Kopač.

»Bog daj vam srečen večer, možjé,
In vsega, česar želi srcé.
Ko tu pri vinu sedite veseli,
Lepó, da ste k vam mi sestí veleli.
Jaz tudi, možje, bi láchko takó
Za mizo sedel in pil ga lepó.

Lep dom sem bil prejel od očeta,
Možá poštenega, trdnega kmeta.
Lepo postavljena hiša bela
Vrstnice ni v okraju imela.
Dva jarma volov pa štiri krave,
Za vse sená dovolj in otave.
Ščetincev v hlevu lepo število
Krulilo je in se debelilo.
Šest mernikov se je sejalo pšenice,
Prodana je nesla lepe petice.
Kopačevo smrečje je bilo na glasu,
Ni bilo lepšega v tistem času.

Dobil sem ženico, ne brez dote,
Pošteno in tudi ne brez lepote,
Pa pridna je bila kakor mravlja,
Ki vedno se trudi, znaša in spravlja.

Poslednja v posteljo, prva po koncu!
In vedno kaj dobrega záme v loncu.
Dà, živel sem kakor vrabec v prosi.
Prijateljev, mislite lahkó si,
In vinskih bratcev imel sem obilo,
Od sladkih besed se je vse cedilo.
Ni čudo, vsak je vesel plačevalca;
In meni je rado šlo izpod palca.
V nedeljo večer — to bil je začetek —
Smo pili, sčasoma v petek in svetek.
Po trije, štirje, sami ostali,
Sedeli smo in kozarčke zobali,
Do dveh, do treh, da se je danilo,
In moje je bilo nazadnje plačilo.
Todà popivanje ni še najdražje;
Metali smo tiste podobice vražje!
Najhujši sem jaz bil, kaj bi prikrival?
Dobival, izgubljal, izgubljal, dobival,
Todà, ko šli smo slednjič narazen,
Vrag vedi, Martinček je vselej bil prazen.
Tu prazen! tu gori — pa kaj bi vam pravil?
Saj veste, kako je, kaj bom onegavil?
Tri ogle, pravijo, žena podpira,
A kaj, če pa mož le vedno podiral!

Kaj treba četvero volov? Izhaja
Za silo se z dvema! — Prva prodaja
Šla mi je vendar malo po glavi,
Že manj pri prvi, drugi kravi;
Naposled se človek vsemu privadi,
In kaplja za kapljo skalo ugladi.
Za kaj pa je neki hoja in smreka,
Če ne za to, da jo človek poseka?
A kaj bi vam vse na drobno našteval,
Sramoto svojo vam razodeval!

Ko ni še prav tretje leto minilo,
Nič več se ni pri Kopaču dobilo. —
In ona? S konca me je prosila,
Lepó na srce mi govorila;
In res sem večkrat za trdno sklenil,
Da bodem s tega na drug pot krenil.
Ostal sem domá, če tudi s težavo,
Premagal sem hudo izkušnjava.
Pa so me dražili, da ženi sem v strahu,
Da v kot me deva klečat na grahu,
Da ona pri nas gospodari v hiši . . .
Če tudi ni res, nerado se sliši.
Pa gnalo me je tudi, sevéda;
Bob v steno vsaka dobra beseda!
Na tihem je trpela sirota,
Pa delala jel — Jediná dobrotá,
Da bila sva sama. Nazadnje se vtrudi,
Pod težkim bremenom sirota se zgrudi,
In več ne vstane. Blaga ženica,
Kaj pravim ženica, prava svetnica,
Da bi zdaj tam gori prosila záme!

Brez doma! Beraško malho na rame,
Pa hajdi po svetu s trebuhom za kruhom!
Usmiljenja nima nihče z lenuhom.
Res delo mi ni dišalo posebno,
A kaj, če je pa bilo potrebno!
Takó potepuh po svetu se klatim,
Če treba, kosim, drvarim in mlatim.
Pol delavca sem in pol berača,
Priatelj je moj, kdor mi kaj plača. —
Na zdravje, možje pošteni, častiti,
Pa dajte mi zopet ga malo naliti.
Za vzgled Kopač lahko se stavi,
Kako premoženje se hitro zapravi.

Pri vas se ni kaj takega bati,
Prepametni ste in premožati,
Ter veste, kdaj se mora zavreti;
Pri vsem je treba mero imeti.
Ko bi pa vendar koga srbelo,
Bolj vince mikalo kakor delo,
Naj spomni se Kopača berača,
Ki pije ga le, če kdo mu ga plača.◀

Žena - mož.

»Zdaj, ko prijetno skupaj sedimo,
Pa si ga kupico privoščimo.
Ko se je človek trudil ves teden,
V nedeljo bo vendar mérice vreden.
Na zdravje, možje, naj gladko vam teče! —
Kaj praviš, Krčón, kaj Jera poreče?
Jaz vem, kaj poreče: Dobro potegni,
Če kdo zabavlja, pa se krepko obregnil!
Tako bi mi rekla moja Jera,
In dobro bi rekla, pasja vera!
Ti, kakor vidim, iščeš zabave;
Le mirno, mi tudi smo krepke postave.
Jaz tebe ne vprašam, kaj tvoja Nežal
Todà nič zdražbe nocoj in tepežal!
Vem, kaj govoriči se o meni,
Da moram pokoren biti ženi;
A svet naj zabavlja, kar hoče, naj reče;
Če ni me zraven, nič me ne peče.
Le toliko pravim vsakemu v lice:
Vesel bi smel biti take ženice.

Tako bi rekel tudi Krčonu,
In tudi z Visokega vrha Antonu.
Njim, ki me vlačijo skozi zóbe,
S pregovorom tistim pravim narobe:

Če žena pri Mokarju hlače nosi,
Mož vendar dobro večerja in kosi.
Ne da bi ponašal se s svojo ženo,
Pa ker smo začeli, recimo še eno:
Kmetijo prevzel sem po očetu —
Bog daj jim dobro na onem svetu!
Tu niso dobrega dosti imeli;
Če niso prav znali, dovolj so trpeli.
Kmetijo prevzel sem, saj veste káko;
Težko bi bilo najti jednako.
Po njivah plevel je rastel veselo,
Ječmena se ni za potrebo našelo;
Za davke zdaj prodá se pšenice,
In še je imamo za žgance, potice.
Vsem je do ostanka rženega kruha. —
Pa kravica v hlevu kot trlica suha.
Pa glejte zdaj naše vole in krave,
Vse dobro rejeno in čedne postave.
In hišica naša — Bog varuj me grehal
Kazala je rebra slamnata streha
Zdaj škof lahko pri nas se ustavi,
Kosilo se tudi, če treba, pripravi.

In kdo mi je vse te čudeže storil?
Najprej, da ne bom pregrešno govoril,
Čast bodi in hvala Bogú, sevéda;
Potem pa — poštena moška beseda!
Vsa hvala Jeri, moji pošteni,
Razumni in pridni zakonski ženi!
Jaz, veste, sem bil lahkoživec,
Počasen za delo, pa priden pivec;

Krepak veseljak, klobuček po strani!
Najglásneji v družbi, pri vinu zbrani.
Prezgodaj so nas zapustili mati,
In oče me niso znali brzdati;
Prerahla je bila njihova roka
Za razposajenega otroka;
Ko bilo je treba, ni šiba zapela.
In pri vojakih se tudi dela
Naučil ne boš, ki ga kmet potrebuje,
On se z drugačnim orožjem vojskuje! —
Pa se me Oče nebeški usmili,
Mendà so mati mi to izprosili:
Izbral mi je ženo, da mogel ni bolje,
Prebrisane glave, pa trdne volje.
Kar jaz sem pogrešal, je ona imela.
Za vajeti s krepko rokó je prijela,
In šlo je! S konca počasi, s težavo,
A šlo je; povsod je vedela pravo.
S prijazno besedo, z dobrimi sveti
Možá je vodila. Dobri dve leti,
In bili smo iz dolgóv, ta sreča,
Zaceljena rana hudo skelečal!
Kako še bolj z veseljem se dela,
Ko dela se záse! Zdaj sva začela
Nanašati zase. Kmetija nama
Seveda ni pomagala sama.
Kaj tožba koristi, da časi so hudi,
Da kmet se zastonj ubija in trudi!
Res težki so časi, posebno za kmeta,
In težji še bodo od leta do leta
A ker je vse drugače na svetu,
Po starem ne sme vse biti pri kmetu.
V kot staro kopito! Kar ti kaj kaže,
Prijeti je treba, da izhaja se laže.
Po svetu ozirajmo se okoli . .

Prav praviš, Krčon, tu nismo v šoli,
Ne v cerkvi; prijetno zbrani sedimo,
Da pijemo, ne pa, da se učimo,
Vsak v božjem strahu, po svoji moči.
Še enkrat torej, dekle, mi natočil
Na zdravje Jeri, moji pošteni,
Razumni in pridni zakonski ženil«

Stari smolar.

1.

Sedemdeseto in peto
Danes izpolnil sem leto,
Danes Urbanov je dan.
Dobrega malo doživel,
V trudu sem vednem osivel,
Kakor veli mi moj stan.

Smolo po bórovju derem,
Kuham si sam in si perem,
Kar si pritrudim, imam.
Hosta mi je domovina,
Nimam ne hčere, ne sina,
Sam, na vsem svetu sem sam!

Vendar ne tožim. Kmet toče,
Suše boji se in moče,
Meni nič bati se ni;
Kralji, cesarji v škrlati,
Knezi in grofje bogati
Imajo svoje skrbi.

Kadar pa dan mi napoči,
Duša od trupla se loči,
Mirno v Gospodu zaspim.
Upam, da milost njegovo
Najdem pri sodbi in novo
Večno plačilo dobim.

2.

Domá seveda je bilo lepó
V preljubi očetovi koči;
Vse vidim, kako je nekdam biló,
Pogosto v sanjah po noči.

S kuhalnico mati pri ognju stojé,
Večerja se kuha nam v loncu;
Múc pomijavkava, se plazi ob nje,
In rep drži po koncu.

In sredi veže na tleh midvá,
Andrejček in jaz čepiva;
Jaz gledam, kakó mi konjca rezljá,
Večerje obá si želiva.

Pa pridejo oče: Še nič ne? — Bo žé,
Zdaj zdaj, samó še zabelol
In kmalu potem za mizo sedé
Večerjali smo veselo.

3.

Vojakov cesar potrebuje,
Da se s sovražnikom vojskuje,
In tudi mene je izbral.
Roko so oče mi podali,
Solze so mati si brisali,
Ko sem od njih slovo jemal.

Lepo cesarja je služiti,
A težko za vojaka biti,
Težak je res vojaški stan.
Vojak brez volje in brez želje
Posluša naj samo povelje,
Na smrt pripravljen noč in dan.

4.

Vojska se na Laškem vname,
Puške vzeli smo na rame
Ter hiteli v bridki boj.
Pri Novari smo se zbrali,
Pred sovražnikom smo stali:
Pjemontez, zdaj tebi joj!

Feldmaršal Radecki reče:
Fantje, Pjemontez naj teče,
Cesar zapovedal je!
Zagrmeli so kanoni,
V tek spusté se bataljoni,
Da je zemlja tresla se.

Pri Novari smo se bñli,
Pjemonteza zapodili,
Da bo enkrat mir nam dal;
Mi slovenski korenjaki
Bili pravi smo junaki,
Sam Radecki je dejal.

Mahali smo in streljali,
Sekali in nič se bali;
Lah se Avstrijana boj!
Fantje bili smo izbrani,
Franc sosedov mi na strani,
Moj prijatelj, bratec moj.

Pribrenčala, priletela
Krogla, njega je zadela,
Zgrudi se in obleži.
Roko mi poda in pravi:
Starše, brata mi pozdravi!
Zadnjič dahne, zameži.

Brez bridkosti, Franc, si rano
Svet zapustil ti pred mano,
Jaz se dolgo tu mudim.
Zdaj v zatón se solnce niža,
Ura, čutim, se mi bliža,
Ko odtod se poslovim.

Uganke.

1.

Mlad zdaj sem lep in svetlobel,
Umazan ves slovo bom vzel.

2.

Prirohni in prisopiha,
Vendar nima pljuč, da diha;
Brez jezika kakor med
Sneg poliže nam in led.

3.

Ko sem v peči, vsak me rad imá,
V strehi — vse pred mano trepetá.

4.

Jaz most poznam in tudi ti,
Na svetu lepšega pač ni;
Nihče še ni šel črez ta most.
Imá še tudi to lastnost:
Nad mostom so vodé,
Pod njim gredó ljudjé,
In ptice letajo,
Ter ladje jadrajo.
Plačati treba ni mostnine,
Črez malo časa ti izgine.

5.

V vremenu lepem brez prahú je,
Brez blata cesta, ko dežuje.

6.

Polne so me gore in poljane,
Ko me zgrabiš, prazna pest ostane,

7.

Z drevesa priletelo,
Peroti ni imelo.

8.

Če sem brez sadú v jeseni,
Záme se nihče ne zmeni;
Ko pa sadja poln stojim,
V rebra kamenja dobim.

9.

Kakor sneg najprej sem bela,
In nato ozelenela;
Slednjič kakor kri žarim,
Tudi tebi prav dišim.

10.

Krilo sem belo
Najprej imelo;
Belo izgubilo,
Črno sem dobilo.
Srce moje iz kosti,
Kakor vino moja kri.

11.

Moč, ki imam jo jaz, je taka,
Da vržem vsakega junaka.

12.

Možiček pade z drevesa v travo,
Klobuček okrogel mu krije glavo;
Zver pride ščetinasta, dolgousta,
Popade možička in ga pohrusta.

13.

Pet bratcev v hišici mali
Na tesnem skupaj tiči,
Okrogli vsi in vsi drobní.
Kaj vedno bi notri tičali!
Ven jih vzemímo,
V lonec vrzimo,
Ter jim prilijmo vodé,
Kuhani dobro dišé.

14.

Raste iz zemljé,
Da ljudi oblačí;
Kralji ga časté,
Nosijo berači.

15.

Hišica okrogla
Izbic sto imá;
Vsaka zrnja mnogo
Drobnega nam dá.

16.

Rastlina pridem iz zemljé,
Ti v kamen me izpremeniš;
Pijače ko želiš sladké,
V kozarcu vode me stopiš.

17.

Sodček moj obroča nima,
Dvojno vince v sebi íma.

18.

Kopita nosi, ni črevljar,
Sedlo íma, ni sedlar.

19.

Dve glavi, dvoje rok
Imá žival, šestero nog;
A le po štirih hodi in teče.
Kako se tej živali reče?

20.

Kakor vile spredi,
Debel sod na sredi;
Zad ima metló,
Kaj je to?

21.

Glavnik sè sabo vedno nosi,
A ne, da česal bi glavó si;
Ostre ostroge
Imajo noge,
In vendar ni huzar,
Kdo je mar?

22.

Naš hlapec črni — menda nor je,
Po njivi hodi in jo orje;
A nima pluga, nima brane.
Mož moder je, kdor to ugane.

23.

Škoda, da nisem malo večí!
Ko bi mogel še to doseči,
Vse bi dejalo: Vidiš jelena?
Zdaj mu nisem še do kolena.

24.

Guga-gaga
Poleg praga
Hrane prosi,
Kralju postelj
Na hrbtu nosi.

25.

Ptič — pozna ga vsa Evropa —
Krasna njega je obleka;
Moško in mastito stopa,
Poje, da je strah človeka!

26.

Ko o belem dnevi tat
Krade žito, črešnjevsad,
Mirno gleda gospodar,
Zanj ne zmeni se žandar.

27.

Vsak dan po opraviilih grem,
In vendar, to pač reči smem,

Ostanem vedno v svoji hiši.
Kako se čudi, kdor to sliši

28.

Škarje imam, pa nisem krojač;
Ponočnjak sem, pa ne zapravljajč;
Drugi pravijo: Le naprej!
Jaz: Le nazaj! Kdo sem, povej!

29.

Prijeten tanki glas je moj,
Sad truda mojega sladak,
Uživa rad ga človek vsak,
A jeze moje se le boj!

30.

Spredaj grizem, zadaj pikam,
Med čebelam rada zmikam.

31.

Kaj nas greje, ko je mraz,
In hladi poletni čas?

32.

Vrtec rdeč, ograja bela,
Deček priden notri dela;
Vanj ni dežjá in ni snegá,
Vendar dovolj mokrote imá.

33.

Ko se obraste senožet,
Kosec pokosi jo spet;

Če pa dobro ne kosi,
Pod kosó mu teče kri.

34.

Kakor sem, tako ostanem,
Šama z mesta se ne ganem;
Če sem mlada, se ne staram,
Če sem stara, nič ne maram.
Kakor ti, imam očí,
A ne vidim, kakor ti;
In ušesi ímam dve,
Ali noter glas ne gre;
Usta, kakor ti, imam,
Pa glasú iz njih ne dam.

35.

Ko na nebu solnce sije,
Zvesto spremljam te povsod;
Zapustim te, ko se skrije,
Ti greš mirno svojo pot.
Kratka sem opoludne,
Dolga, ko na večer gre.

36.

Kaj dela vsaka živa stvar,
Naj hlapec bo, naj gospodar,
Kar v vodi plava, v zraku leta,
Dokler ne gre iz tega sveta?

37.

Nepovabljen pridem sam,
Siliti pa se ne dam;
Kdor me videti želi,
Leže naj in zameží.

38.

Glej, čudna stvar po polju gre,
Spred ima rilec, zad rogel!

39.

Zobé strahovite ima,
A gristi, zobati ne zna.

40.

Klopotač in ropotač
Tečeta, pa vsak drugač;
Zadnjik prednika dohaja,
Nič za njim ne zaostaja.

41.

Luknjica pri luknjici tiči,
Vendar vode skozi ne pusti.

42.

Ko sem v gozdu bila,
Listje sem nosila;
Dušo in teló
Nosim zdaj mladó.

43.

Kaj okoli hiše skače:
Piče-pače, piče-pače!

44.

Šest jih gre po steklenem mosti,
Vendar trden je zadosti.

45.

Samica stojim po letu, spomladi,
Po zimi me vse objema in gladi.

46.

Rdeče sem živó,
Počrnim se mrtvó.

47.

Visoko na strehi čepi
Možiček in kadi.

48.

Prazno in polno jednako težko,
Pa mi povejte, kaj je to?

49.

Trese se in trepetá,
Kupček pod seboj imá.

50.

Pod nogo po glavi hodi —
Če ne veš, pa tiho bodi!

51.

Iz samih lukenj narejeno
Držim ti vendar, kar se dá;
Če mi iz srede vzameš eno,
Razpadem ti na dva kosá.

52.

Nimam nog in vendar tekam
Sem in tja, da se praší;

Grizem, grizem, da pregrizem
Klado z ostrimi zobmi.

53.

Malin imám, dasi vode ni,
Hitro se mu kolo vrti;
Pšenice ne melje in ječmena,
Oblačila nam daje prtena.

54.

Kakor kljun odpiram žrelo,
Platno žrem, suknò, papir;
To je meni lahko delo;
Kdo sem, reci, da bo mir.

55.

Kaj težaven je moj stan,
Nič pokoja noč in dan;
Ko vse spi, jaz moram čuti,
Ne zaspati dve minuti;
Iti moram brez nogé,
Prav kazati brez roké,
Glasno bíti zdaj pa zdaj.
Malo se oddahnem naj,
Že vse v hiši godrnjá,
Nihče mi mirú ne da,

56.

Ko solnce sije, prav ti kažem,
Ko mesec sveti, lažem.

57.

Krščen sem, pa ne kristjan,
Vendar je visok moj stan;
Kradel nisem, ne moril,
Vendar sem obešen bil.

58.

Vročá nisem, vendar pečem; —
Nimam nog in vendar tečem.

59.

Voda daje mi življenje,
Da se gibljem in vrtim;
Meni ni jedi potreba,
Tebi jaz za jed skrbim.

60.

Nimam glave, nimam repa,
V sebi nimam nič kosti;
Koža moja gladka, lepa,
Polna znotraj je krvi.

61.

Kdor me imá, je poln skrbi;
Ko me izgubi, se togoti.

62.

Bog ne vidi ga nikdar,
Redkokdaj le kralj in car;
Sosed naš Urban
Vidi ga vsak dan.

63.

Mož prišel pobožnega srcá
V beli grad mogočnega možá;
Da naj dá mu, prosi ga lepó,
Kar je več kot zemlja in nebó.

64.

Svetniki trije, tri svetnice,
Gospod kaplan iz Podgorice
In pa stari Kimavec iz Žleba —
Koliko jim črevljev je potreba?

65.

Kdo delati mostove zna
Brez kamena in brez lesá?

66.

Siromak me pač ima,
Bogatin me ne pozna.

67.

Dva za dvema v jednomer letita,
Vendar ju nikdar ne dohitita.

68.

Sivega poznam moža,
Kvišku sega do nebá.

69.

Dan na dan grem črez morje,
Pa ne zmočim si nogé.

70.

Mrzlo je, pa vendar greje,
Kar jeseni kmet poseje.

71.

Dvánajst vej ima drevo,
Vsaka veja gnezda štiri,
Sedem mladih se šopiri
V vsakem gnezdu. Kaj je to?

72.

Kadar voda mi šumi,
Vina dam si natočiti;
Kadar pa več vode ni,
Moram revež vodo piti.

73.

Pes rjavček, nikdar len,
Laja skozi plot koščen.

74.

Bratov nas je brez števila
Mati dobra porodila;
Mladi smo zeleni,
Stari smo rumeni;
Ko povešamo glavé,
Smrt se bliža nam, gorjé!

75.

V vodi vre,
V ognju ne.

76.

Skozi okno skoči,
Okno pa ne počí.

77.

Šest dnij obleka je njegova bela,
In črna sedmi dan, ko več ne dela.

78.

Dokler je vroče, dela, pot preliva;
Ko je hladnó, pa jenja in počiva.

79.

Učiteljica se učila ni,
In vendar starost in mladost uči.

80.

Iz daljne dežele ti priletim,
Da kakor prijatelj s teboj govorim.

81.

Ob steni slonim, pa čakam, kaj bo;
Ko dečki in deklice odpojó,
Mož stopi préd-me, modro stoji,
Pa nekaj belega v desni drži,
In nekaj rahlega v levi. Pa začne desnica
In šviga in pleše po meni; levica
Pa gleda. Črez nekaj časa pa ona na delo!
Po meni gori in doli drsa veselo
Ter gladi in lika me, da sem spet
Vsa lepa, kakor sem bila popred.
Jaz vse to voljno trpim
In molčim.
Zdaj pa paglavček v klopi
Vstane ter préd-me stopi
In začne tudi tako,
Ne prav tako!

Vse bolj okorno, trdó,
Da mi je hudó.
Z otroki je križ!
Kdo sem? Le išči, pa me dobiš.

82.

V gredici raste mnogo rastlin:
Vijolice, klinčki, rožmarin
In druge cvetlice; tudi plevel.
Vrtnar vse vkup zaliva vesel.
Zakaj plevela ne poruje
Mož, ki gredico obdeluje?
Navadna gredica ne more to biti;
Kdo more pravo mi uganiti?

83.

Nehvaležen je človek, da je grdó!
Jaz, ne bom se hvalil, a rečem lahko:
Jaz sem mu za pravega pomočnika,
Moja korist na vse strani je velika:
Ovcam njegovim pastir sem, hiši čuvaj,
Da mu ni toliko treba zidov in ograj.
Ne ustrašim volká se, najhujše zveri,
Bolj kot žandarja tat se me boji.
Zajca, srnó, jelena na lovu sledim,
Kamor se koli obrne, jaz idem za njim.
Zvest tovariš sem mu po temni hosti,
Zoper razbojnika brambe ima zadosti.
Moja zvestoba mu je do groba gotova.
Kakšna pa je za to mi hvala njegova?
V govoru in pregovoru me zaničuje,
Grde, ostudne lastnosti mi pripisuje.

Psovka človeku rečeno je moje ime,
Kadar drugega v jezi svoji ne vé.
To je že res vnebovpijoča krivica!
Če me poznaš, kar pravim, ni li resnica?

84.

Jaz nisem neumna kakor pes,
Ki je v človeka zaljubljen ves.
Kaj meni človek? Jaz zvesta sem hiši,
Kjer se podgane redé in miši.
Če gladi z roko me, rada imam,
Drugače pa ga kar ne poznam.

85.

S k sem žival, ki redi človeka,
S t me tista žival prežveka.

86.

Z r napajam po noči na polju travo,
S k pa delam iz nje seno in otavo.

87.

Z b kmet me vlačí po njivi,
Z v stopam za njim v obleki sivi.

88.

S k pojem kaj prijetno,
Z g malo neokretno.

89.

Z b neprijeten gospodu in kmetu,
Sè z gospodujem vsemu svetu.

90.

Prvo je strašno velika ptica,
Drugo tam, kjer mlati se pšenica.
Drugo k prvemu priklopi,
Mož iz mesta préd-te stopi.

91.

Prvo najdeš, če iščeš prav, v kosi,
Drugo hlapec na hrbtu nosi;
Prvo in drugo, staro in mlado,
Zoblje prosó in turščico rado.

92.

Dunaj stoji pod njim, Ljubljana in Rim,
Sv. Rešnje Telo se nosi pod njim,
Rabim ga zdaj, ko s teboj govorim.

93.

Z r žival, ki ne ve, kaj je prah,
S š porednim otrokom strah.

94.

Okroglo je prvo, da se vrti,
Glave se tvoje drugo drži;
Oboje se suče v jednomer,
Posebno pridno zimski večer.

95.

Z a podgane lovim in miši,
Z e otroku pretim, ki ne sliši,
Z o sem gost v siromakovi hiši,
Z u pa norčavosti čas zapišil

96.

Dobra sem, da v voz me vprežejo,
In drva na meni režejo.

97.

Moški sol in moko nosi,
Ženske treba je pri kosi.

98.

Šrebro je in vendar ni,
Živo je in ne živi.

99.

Brez mene ptica ne more leteti,
Pisar me tudi mora imeti.

100.

Kaj boš me lovil? Kaj boš me lovila?
Ko ímaš me, nisem več, kar sem bila.

Uganjene.

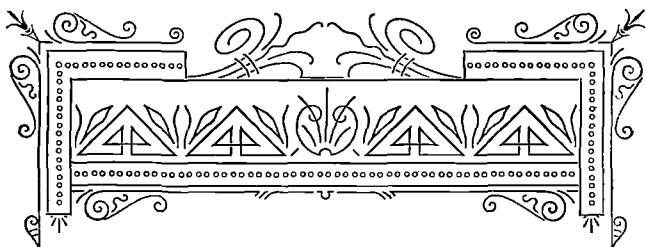
1. Sneg.	36. Diha.	67. Kolesa.
2. Jug.	37. Spanec.	68. Dim.
3. Ogenj.	38. Plug.	69. Solnce.
4. Mavrica.	39. Brana.	70. Sneg.
5. Rimska cesta.	40. Konj in voz.	71. Leto.
6. Megla.	41. Slamnata
streha.	72. Mlinar.
7. List.	42. Zibel.	73. Jezik.
8. Oreh.	43. Kap.	74. Klasje.
9. Črešnja.	44. Muha na
oknu.	75. Apno.
10. Črnica.	45. Peč.	76. Luč.
11. Vino.	46. Ogel.	77. Mlinar.
12. Želod.	47. Dimnik.	78. Kovač.
13. Grah v stroku.	48. Meh.	79. Knjiga.
14. Lan.	49. Sito.	80. Pismo.
15. Mak.	50. Žrebelj.	81. Šolska tabla.
16. Cuker.	51. Veriga.	82. Šola.
17. Jajce.	52. Žaga.	83. Pes.
18. Konj.	53. Kolovrat.	84. Mačka.
19. Konj z jezde-
cem.	54. Škarje.	85. Krava-trava.
20. Krava.	55. Ura na steni.	86. Rosa-kosa.
21. Petelin.	56. Solnčna ura.	87. Brana-vrana.
22. Krt.	57. Zvon.	88. Kos-gos.
23. Rogač.	58. Kopriva;
reka.	89. Blato-zlato.
24. Gos.	59. Mlin.	90. Gos-pod.
25. Pav.	60. Klobasa.	91. Ko-koš.
26. Vrabec.	61. Pravda.	92. Nebo.
27. Polž.	62. Sebi jedna-
kega.	93. Riba-šiba.
28. Rak.	63. Jožef iz Ari-
mateje.	94. Kolo-vrat.
29. Čebela.	64. Dva para.	95. Past-pest-
post-pust.
30. Osa.	65. Zima.	96. Kobila.
31. Dih.	66. Glad.	97. Osel-osla.
32. Usta.		98. Živo srebro.
33. Brada.		99. Pero.
34. Podoba.		100. Uganka.
35. Senca.		

II.

A decorative frame with a double-line border, featuring a central horizontal bar and ornate, symmetrical flourishes at the bottom corners and center.

Igrokazni prizori.

Dela dobil.

Osebe:

Peter Koščak, mizar. Ančka, } njuna otroka.
Jera, njegova žena. Martinek, }

Zimski večer. Prostorna soba, siromaška, a snažna; velika miza na sredi, v jednom kotu železna pečica.

Prvi prizor.

Jera (*v postelji*). Ančka in Martinek za mizo; svetilka brleča sredi mize. Ančka s pletivom, Martinek s knjigo pred sabo. S konca govorita potihoma, pozneje z navadnim glasom.

Ančka (*vstane in gre pogledat k materi v postelji; popravi ji odejo*): Zadremlali so — od same slabosti!

Martinek: Dobro znamenje.

Ančka: Zdaj vsaj ne čutijo bolečin in skrbij.

Martinek: In mraz! Jaz pa ga čutim; prste imam vse trde. (*Mane si roke in pika vánje.*)

Ančka: Pri čitanju to nič ne moti.

Martinek: Saj pisati bi res ne mogel; dobro, da nimamo za jutri nič pismenega.

Ančka: Kaj pa jaz?

Martinek: Ti tako urno sučeš roke, da se ti lepo ugrejejo pri delu; pri pisanju se pa ne dá tako. In pa ženske imajo tudi gorkejšo kri, kali?

Ančka: Kaj pa da!

Martinek (*gre k peči ter jo otipava*): Oj ti ljuba pečica, kako si ti mrzla! Tudi tebe pač zebe, kakor nas, pa bi nas grelal! Kako neki? Treba bi bilo skoro, da bi mi tebe greli, ker imamo vendar v sebi nekoliko gorkote, ti pa nič.

Ančka: Pa jo ti; potlej pridem pa jaz.

Martinek: Ha, hal! Menim, tako bi ti bilo prav. Ali jaz imam sam premalo gorkote, da bi jo dajal drugim. Ko bi bilo le tukaj kaj notri (*pokaže na trebuh*), potlej bi se že prebilo.

Ančka: Ti misliš vedno le náse.

Martinek: Tudi náse; pa náte tudi, pa na mater in očeta. Posebno pa na mater. Veš, Ančka, meni se zdi, da vsa ta bolezen ni nič drugega kakor — —.

Ančka: Saj tudi jaz tako sodim. Jaz bi jim sama pomagala brez zdravnika; ali kaj, ko ni, pa nil!

Martinek: Veš, Ančka, meni včasih čudne misli rojijo po glavi, kakor sitne muhe, ki se ne dadó odpoditi, naj se jih še tako branim! Bog mi greh odpusti, če so pregrešne.

Ančka: Kakšne so te tvoje misli?

Martinek: Glej, pošteni in pridni smo vsi, in pobožni tudi. Vsi: oče, mati, ti in —.

Ančka: Ti tudi?

Martinek: Nu, človek se ne sme sam sebe hvaliti: Lastna hvala — saj veš, kako pravi pregovor. Vendar toliko pa le smem reči, da nisem napačen. Tak angeljček seveda nisem kakor ti —.

Ančka: Jaz angeljček!

Martinek: Malo nagel sem, res, prav po očetu; rad malo zaropočem, kadar mi ni kaj prav; kolnem pa vendar ne, če sem še tako hud.

Ančka: Pa malo trmice imaš tudi; vse naj bi šlo po tvoji glavi —.

Martinek: To je pa vendar malo preveč, kakor me ti delaš črnega. To se mi ne zdi taka pregreha. Človek mora vendar imeti svojo voljo, drugače ne more nič, posebno pa moški.

Ančka: Dobro voljoi!

Martinek: Dobro, dobro, sevéda dobro. Toda kaj sem hotel reči? Ti si me vsega zmedla, ker vedno vmes drezaš.

Ančka: Rekel si, da smo vsi pridni, ti tudi.

Martinek: Pa jaz tudi, kaj menda ne? V šoli sem med prvimi, če ne prvi; bodisi katerikoli nauk, ne ustrašim se nobenega. Gospod učitelj me niso še nikoli grajali, pohvalili pa večkrat ter me za vzgled stavili drugim. »Nu pa ti povej, Martin Koščak!« Martin Koščak! Kako se to lepo glasi, pa krepko! Koščak, junak, korenjak! Pa Martin tudi ni kar si bodil — Vidiš, ko tako-le premišljam: Bog je neskončno dober, kakor se učimo, in vendar — — se nam tako hudo godi. Pa glej Oreškove, ki vendar niso, da bi dejal — — pa imajo vsega do ostanka!

Ančka: To so pa res pregrešne misli; izbij si jih iz glave!

Martinek: Ko bi mogel, ali ne gredó! Veš, Ančka, tebi vse povem, kakor v izpovednici, da me zavrneš in poučiš, kjer je treba, ker si tako pametna in pobožna.

Ančka: Že zopet dobrikanje.

Martinek: Ne, res tako mislim. Todà poslušaj me dalje, da ti povem vse, kar me teži. Glej, vsak večer, predno zaspim, poklekнем, sklenem roke ter molim in prosim prav tako iz globočine srca, naj se Bog usmili uboge matere in jim dá zopet ljubo zdravje, očetu pa dela. — Ali Bog me ne uslišil!

Ančka: Kaj boš ti ukazoval Bogu, kdaj naj nam pomaga? Ali ne veš, da je Bog tudi neskončno moder, in vé bolje kakor mi, kaj nam je v prid in korist, če ne tukaj, pa tam gori! Slabo se nam godi, res, ali tako slabo pa vendar ne, kakor se je Jobu, ki je bil vendar pravičen mož! Še hvaležni moramo biti Bogu za trpljenje, ki nam ga pošilja, ne pa godrnjati; on že vé, kaj dela.

Martinek: Ti res govoriš kakor duhovnik na prižnici. Prav kakor mati. Jaz pa nisem tako moder in pobožen, malo bolj na debelo sem, ali hudoben pa tudi nisem.

Ančka: Še tega bi nam bilo treba, res!

Martinek (*poslušá*): Ali nisi nič slišala?

Ančka: Jaz nič.

Martinek: Mislil sem, da so oče. Pa veš, Ančka, kakšna misel mi še roji po glavi? Ta menda vendar ne bo pregrešna, kaj?

Ančka: Radovedna sem.

Martinek: Ko takó-le premišlujem naše siromaštvo, kako se nam hudo godi, pa si mislim: Le čakaj, enkrat bo vse drugače z božjo pomočjo. Še nekaj let, pa bomo na konju. Le tiho bodi, vse jaz naredil, z božjo pomočjo, seveda!

Ančka: Ti? To sem pa radovedna!

Martinek: Dà, jaz, pa veš, kakó? Študiral bom, za gospoda; v latinske šole pojdem v Ljubljano.

Ančka: Ti v latinske šole? V Ljubljano? Zakaj pa ne naravnost na Dunaj?

Martinek: Tako daleč ne; kdor hoče na Dunaj, pústi trebuh zunaj; jaz pa nočem zunaj pustiti svojega trebuha, tega-le, ki je zdaj tako prazen; rajši pojdem s trebuhom za kruhom, kakor pravijo. — Ti v latinske šole? praviš. Zakaj pa ne jaz, ali sem mordà za to preneumen, kaj?

Ančka: To ne, ali denar, denar! Kdo bo pa plačeval?

Martinek: Denar! Plačeval! Koliko mi je pa treba? Samo, da pridem v Ljubljano, pa za prvo silo! To se bo pa že zmoglo kako. Prej ali slej morajo oče vendar dobiti dela. Tak delavec! Miza, ki jo naredé oni, ni preslaba za samega cesarja, ali pa za papeža. — Samo potrpljenja je treba.

Ančka: Kaj pa potlej, ko bomo enkrat v Ljubljani?

Martinek: Potlej bom pa že sam skrbel zase.

Ančka: Skrbel boš, seveda; skrbi boš imel čez glavo; ali kako se boš živil?

Martinek: Poučeval bom po hišah otroke, ki manj znajo ko jaz, kakor Ozimkov Francek; kar more on, pa bi jaz ne mogel? — V semenišču je pa že tako vsak dobro preskrbljen. Tam se živi, kakor živé pravi gospodje. Vsak dan mesó, dvakrat na teden pečenko, pa vina, tako sem slišal. Potlej bomo pa za kaplana v kakem lepem kraju. To bo življenje! Dominus vobiskum, pravijo, ni še nikdar kruha stradal; menim, da nel Sam bom dobro živel, pa denarja vam pošiljal, da vam ne bo sile. Čez nekaj let pa — župnik, visok gospod! Tedaj pa pridete k meni, vsi! Oče bodo gospodarili, mati gospodinjili —.

Ančka: In jaz?

Martinek: Ti boš pa kuhala — samo učiti se boš morala poprej — pa prala. Ne, prati ti ne

bo treba, zato boš imela svojo pomočnico, deklo za debelejša dela Kuhala boš, pa pekla piščeta in zajce, ki jih bom jaz nastreljal, kolikor jih boš hotela.

Ančka: Bézi, bézi, ti nastreljal!

Martinek: Jaz, jaz. Pa svojega konjička bomo imeli, ali pa dva; pa se bomo vozarili, da bo vse zijalo. To bo življenje, juhél!

Ančka (*huda*): Zdaj si pa mater vzbudil, ker tako vpiješ.

Martinek: O joj, saj res!

Ančka (*gre k postelji ter položi materi roko na čelo*): Spančkajte, mati, le spančkajte še.

Jera: Zadosti sem spala, dobro mi je delo. — Očeta še ni; koliko je že ura?

Martinek: Osem je bila, ravnokar.

Ančka: Kako se počutite, mati? Ali vas kaj boli?

Jera: Boli nič; samo slábo se čutim; ali spanje me je vendar malo okrepčalo. Bo že, z božjo pomočjo. Meni je le za očeta. Koliko se ubogi mož trudi, da bi dela dobil! Pa je težko v teh slabih časih.

Martinek: Tak delavec, pa brez dela! Vsak bi moral biti vesel, da dobi takega rokodelca. (*Čujejo se koraki zunaj.*) Zdaj so pa res! Pa taki koraki — jaz mislim — nič slabega!

Drugi prizor.

Prejšnji. Peter z naročjem drv; spremlja ga deček s koškom.

Peter: Dober večer, ljudje božji!

Vsi: Bog ga daj.

Martinek (*vesel*): Kaj sem pa dejal?

Peter (*dečku*): Postavi to tja na mizo. Črez kako uro pa zopet pridi! Ná, tu imaš nekaj. (*Deček se prikloni in gre. Peter stopi k postelji ter poda ženi roko.*) No, kako, kako, mati?

Jera: Bo že, bo že, da si le tukaj!

Peter: Pa kako sem tukaj! Zdravila sem ti prinesel, ki ti bo kmalu pomagalo na noge; le tiho bodi!

Martinek (*ogleduje košek*): Kaj je pa tú-le notri?

Peter: Nič napačnega; skoro boš videl. Ti, dekletce, mizo pogrni, kakor se spodobi za pošteno večerjo. Ti pa (*pokaže na drva*) skrbi za gorkoto!

Martinek: To pa jaz znam, to. (*Gre kurit; deklica pogrinja mizo.*)

Peter (*Ančki*): Zdaj pa mi malo pomagaj, da primaknem mizo k postelji. Takó. — Zdaj pa razloži, kar je v košku, ter pripravi večerjo.

Jera: Za božjo voljo, Peter! Odkod pa vse to?

Peter: Odkod? Kaj meniš, da sem šel táko-le na skrivnem kam — v vas, ali pa da sem koga — —. Nič se ne boj, mati, vse pošteno dobljeno. Zdaj pa ná! (*Poda ji krožnik ter ji pomaga skloniti se po koncu.*) To ti bo dalo moči.

Jera (*jedé*): Kako je to dobro!

Peter: Zdaj pa požirek téga-le! (*Natoči ji iz steklenice črnega vina v kozarec.*)

Jera (*pije*): Kako to prijetno greje po žilah! Pravi dar božjil!

Peter: Vidiš, da sem ti zapisal pravo zdravilo. Hotel sem iti k doktorju, pa sem dejal sam pri sebi: Poskusimo najprej z navadno domačo kuhinjo, potem še le, če ta ne pomaga, z latinsko.

Jera: Jaz mislim, da té ne bo treba.

Peter: Tem boljel! — Zdaj pa mi! Kaj stojita in zijata, otroka? Na delo! Za mizo! (*Vsi sedejo.*) Najprej pa se moli. (*Tiho molijo.*) Tako; zdaj pa križ božji!

Martinek: Kako to diši!

Peter: Menim, da diši

Ančka: Pa ta prijetna gorkota! Kako to dobro dé!

Martinek (*gre pogledat k peči ter malo podreza*): Je-li, ljuba pečica, tudi tebi se zdaj dobro godi, kaj?

Peter: Tudi vama vsakemu en požirek (*natoči vina*). Ti, Martinek, ne preveč!

Martinek: To je pa res kapljica!

Peter: Zdaj, ko smo se lepo pokrepčali in poživili, bo pa čas, da odprem usta in vam razložim, kako se je vse to zgodilo. Danes, tako sem bil sklenil, mora biti konec te revščine. Kje sem povsod bil, vam ne bom pravil; vsako delo mi je bilo prav, tudi gnoj kidati, če treba! Vse zastonj! Kaj sem hotel? S praznimi rokami nikakor ne domov! Napotim se slednjič — lahko si mislite, kako mi je bilo težko; kar noge so se mi branile — ponižam se in grem s težkim srcem k onemu ošabnemu Mlakarju, ki me je bil že enkrat pognal, ko sem ga prosil dela, češ, da ne morem biti kdo vé kaj, ker sem prisiljen dela iskati od hiše do hiše. Ko bi bil za kaj, da bi bil sam svoj gospodar, kakor on. Lahko si mislite, kako me je to speklo, ker veste, kako sem prišel v tako stanje.

Martinek: Kaj pa, da vemo!

Peter: Hrbet in vrat imam trd in okoren, vendar ta pot sem se, menim, vendar malo priklonil, ko sem stopil predenj.

Martinek: Ubogi očel! Jaz ne vem, če bi se bil.

Jera: Sila kola lomi.

Peter: Mož ni bil kaj posebno prijazen; obregne se nad menoj, kaj sem tako siten, saj mi je že enkrat povedal, da nima dela, za Koščaka pa že celó ne! Poklekniti pa vendar ne predenj! Obrnil sem se in hotel sem iti molčé, kar se zgodi nekaj čudovitega. Pozabil sem vam povedati, da mož, ko sem prišel k njemu, ni bil sam; njegov sinek je bil pri njem — nekako v tvojih letih, Martinek — in mu je kazal neke knjige, ali kar je že bilo. Ko sem že držal za kljuko, stopi fantek k meni ter reče prijazno: Stric, počakajte malo, prosim: Ali nimate sina v šoli, v četrtem razredu? Jaz: Sina imam, v šolo hodi tudi, v četrtem razredu je tudi: Koščak Martin! — On: Potrpite malo, prosim. Nato gre k očetu in govori natihoma z njim. Toliko se je videlo, da mu je nekaj pripovedoval in dopovedoval, nazadnje pa ga je prosil. Zdaj pa čudež: iz Savla Pavell! Mož pride k meni — saj vendar ni napačen človek — prime me za roko, potegne nazaj in reče: Če je pa tako, kakor mi je pravil moj sin, potem pa ne zamerite, Koščak, da sem bil malo neprijazen z vami. Delo za vas se bo že dobilo. Danes je sobota, pridite prihodnji ponedeljek, pa bova naredila vse, kakor je prav. S plačilom boste zadovoljni, za to bom že jaz skrbel. Skratka, mož je bil ves izpremenjen, zgolj prijaznost. Še ne dovolj. Ko sem se spodobno zahvalil in sem hotel iti, pokliče me nazaj. Ker sem bil toliko časa brez zaslužka, pravi, ne bo mi neljub, če nekaj naprej dobim. Podá mi lep, nov desetak, in nato mi še naroči, naj prijazno pozdravim svojega vrlega sinka. Fantek pa pristavi: In v mojem imenu tudi. Poslovim se, menda precej neokretno in nerodno, ter odidem. Če kaj takega čitamo v povestih, se ne čudimo nič; ali če človek kaj takega doživi, zdi

se mu, kakor da bi se vse to godilo v sanjah. — Ko delavec, lahkomiseln delavec sevéda, dobi svoj zaslužek, kam se obrne najprej?

Martinek: V gostilno!

Peter: Zadel! Tako tudi jaz.

Martinek: Samo malo drugače.

Peter: Izbral sem, kar je drago in dobro, ter dal semkaj prinesiti; potlej sem pa še nakupil drv. Zdaj se pa gostimo.

Jera (*pada ginjena možu roko*): Veš, Peter — (*premaga jo jok*).

Peter (*veselo*): Nu, jokali se pa vendar ne bomo! (*Ogleduje podano mu roko.*) Malo shujšana, shujšana; pa bo že zopet drugače, le tiho bodi! — Zdaj, ko sem jaz izpraznil svoj koš, boš pa ti govoril, Martinek! Meni se dozdeva, da ti veš, kaj je tako čudovito izpremenilo možá. Govóri!

Martinek: Vem? — Vem ne prav; ali zdi se mi, kje zajec tiči za grmom.

Ančka: Jaz sem strašno radovedna!

Martinek: Mlakarjev sin je priden in dober deček.

Peter: Da je dober, to sem videl.

Martinek: Pa še nekaj drugega ste pač videli ali prav za prav slišali: fantek jecal!

Peter: Res, prav praviš; hudo je človeku, ko ga sliši; prava nesreča zanj in za stariše!

Martinek: In vendar so suroveži — otroci, ki se mu še posmehujejo in ga oponašajo, ko si prizadeva, pa ne more. To se meni zdi prav tako, kakor ko se voli ali konji napenjajo in napenjajo na vse pretege, da bi zmogli težo v klanec. Surovi voznik jih pa neusmiljeno nabija s šibo ali z bičem. Ko jaz kaj takega vidim, popade me jeza, da bi človeka kar — —. Če je kdo tu vreden šibe ali biča, je surovež, ne pa uboga žival, ki tudi brez

pretepanja, kakor je videti, prav z veseljem stori, kar more. Meni se kar milo stori pri taki priložnosti; kar šel bi, pa pobožal pridno živalco, ki se tako trudi za človeka, pa jo pohvalil.

Ančka: Pohvalil?

Martinek: Dà, pohvalil! Kaj meniš ti, da žival ne ve ali ne čuti, kaj je hvala? Sosebno pa pes in konj! Prav tako, kakor človek.

Peter: Če tudi ne prav tako, nekako tako pa res.

Ančka: Zdaj te že toliko časa poslušamo, pa še ne vemo, kako je bilo tisto.

Martinek: To pa prav praviš; dobro, da si me zavrnila, ko sem krenil v stran s svojega pota. Ali »usta govore od preobilosti srcá«, pravi pregovor; zato ne zamerite, častiti poslušalci (*smehljaje*), da sem vas v svojem govoru toliko časa vodil po okoliših. Kje smo že ostali v naši povesti?

Ančka: Mlakarjev fantek jeca, si dejal; otroci se mu pa posmehujejo, ko se napeja, pa ne more.

Martinek: Res; sosebno pa ima težavo z nekaterimi besedami, tako z besedo učitelj. — »Pr-prosim, gospod u-u-u-učitelj.« Duši ga, pa ves zaripljen je v obraz. Človek bi mu rad pomagal, ko bi mogel. Paglavci pa v smeh in krohot, da jih gospod učitelj komaj ukroté. Mene pa jeza grabi, da bi jim kar kosti — —.

Jera: Nu, nu, ne tako naglo!

Martinek: To je bilo pred kakimi štirinajstimi dnevi, ko smo šli iz šole. Mlakarjev Tine, ali prav za prav Valentin, malo pred menoj; kar pritečeta dva paglavca za njim, pa ga začneta oponašati: U-u-u, u-u-u! Jaz pa, ne bodi len — to mi je bila ravno prava prilika — zgrabim jednega, pa ga nabijem, da je imel zadosti; potem pa drugega ravno

tako; še vpila nista, menda nista mogla! Drugi so pa stali in zijali — nabralo se jih je bilo vse polno. Ko so tako stali — nobeden se ni upal ganiti — pa povzdignem svoj glas in svojo pest ter jim zapretim: Vidite tó-le? Kakor jeklo! Gorjé mu, kogar zadene! To vam pravim: Tako, kakor tema dvema, se bo godilo vsakemu, kdor le zine, da bi oponašal Mlakarja, ki je moj prijatelj. Zapomnite si dobro!

Jera: Pa si jih res prijel v strah!

Martinek: Od tistega časa je bil mir. Še posebno prijazni so bili z njim.

Peter: Veš, Martinek, saj mladina ni tako hudobna, kakor kaže; samo premisleka ni in preudarka. Sicer pa moram reči: Lepo si ravnal; jaz bi bil ravno tako na tvojem mestu. Na tvoje zdravje! (*Pije ter mu ponudi kozarec.*)

Ančka: Pa te tista dva nista zatožila?

Martinek: Ne bil bi jima svetoval; prišla bi bila z dežja pod kap.

Jera: Kaj si res tako hud? Nisem vedela do zdaj.

Martinek: Veste, mati; največji nisem med njimi; kar se pa tiče moči, ne ustrašim se nobenega; tudi dveh ne ali treh. Posebno pa, kadar vidim, da se komu dela krivica, človeku ali živali. Tedaj se čutim še enkrat tako močnega. To je čudno: Ko vidim kaj takega, kar zgrabi me nekaj, sam ne vem, kaj je, pa me žene kakor vihar proti tistemu mestu; živ ogenj bi me ne ustavil, ne bridki meč!

Jera: Pojdi malo sem, Martinek! (*Martinek gre k postelji; mati ga ginjena gladi po glavi.*) Bog ti daj srečo, ker si tako priden otrok!

Peter: Torej tako je bilo to, tako! Zdaj je vse jasno. Fantek je seveda vse povedal očetu; to kaže, da ima hvaležno srce.

Martinek: Saj mi je res hvaležen, to sem že videl.

Peter: Mlakar ima pa posebno rad svojega sinka, to se je videlo.

Ančka (*Martinku*): Torej tebi bi morali prav za prav hvaležni biti za vse to?

Martinek: Beži, beži; pa ne govori tako nespametno!

Ančka (*nagajivo*): Le čakaj, da ne boš preveč pedrzen, ker si se izkazal takega junaka, bom te pa malo zatožila.

Martinek (*šaljivo*): Mordà vendar ne boš tako grdal

Peter: Kaj pa je takega?

Martinek (*ko Ančka dela, kakor bi se pomišljala*): Zdaj pa le govóri; drugače se bo mislilo, Bog ve, kaj je.

Ančka: Veste, kaj je rekel v svojem napuhu?

Martinek: Napuhu!

Peter: Nu, kaj?

Ančka: Da pojde v Ljubljano — v latinske šole študirat za duhovna.

Martinek (*zase*): A to je! Jaz sem mislil nekaj drugega.

Peter: Zakaj pa ne? Glavico ima, pa pridnost tudi; za drugo bomo pa že mi skrbeli, z božjo pomočjo.

Martinek: Saj veliko bi ne bilo treba.

Peter: Kolikor bo treba, toliko se bo dobilo.

Ančka: Pa ko bo enkrat za župnika, pa nas bo vse vzel k sebi: vi, oče, boste za gospodarja, mati za gospodinjo, jaz pa za kuharico.

Peter: To pa ne bo nič napačno, raca na vodil

Ančka: Samo, da se bom morala prej učiti kuhati po gosposko.

Martinek: Po gosposko nisem rekel, to si sama pristavila, ti — —!

Ančka: Kaj nisi dejal, da bom piščeta pekla, pa zajce, ki jih boš ti nastreljal; ali so to kmetske jedi, kaj?

Martinek: Pa bodi, kakor ti praviš.

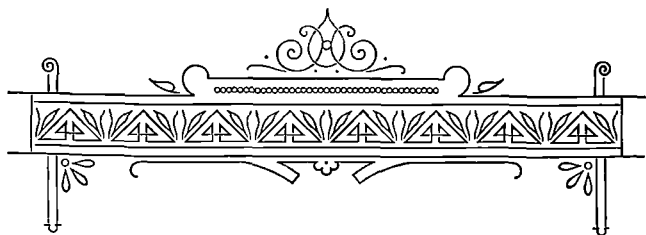
Peter: Zdaj pa, otroka, konec besedij! Dobre božje dari smo použili; zdaj pa molimo in potem pojdimo lepo spat v božjem strahu; mati potrebujejo pokoja. (*Gre k postelji.*) Nu, kako se pa počutiš, mati?

Jera: Dobro, dobro, hvala Bogul! Skrb me je zapustila, pa menda bolezen z njo. Tako lahko se čutim, kar letala bi. Tako prijetno zaspana sem! (*Tudi otroka sta pristopila k postelji.*) Lahko noč!

Vsi trije: Lahko noč!

(Zagrinjalo pade.)

„In na zemlji mir ljudem!“

~~~~~
Podoba iz kmetskega življenja.

Osebe:

Luka Okoren, premožen kmet. Marijana, njegova žena.
Šimen, njun sin.

Lična kmetska soba; v kotu miza praznično pogrnjena.
Božični večer.

Prvi prizor.

Luka, Marijana.

(Luka sedi zamišljen za mizo; kmalu potem prinese Marijana jed ter jo postavi pred njega.)

Marijana: Srečen božični večer!

Luka (*slabe volje*): Bog daj!

Marijana: Kaj ti pa je, Luka, da si tak?

Luka: Kakšen?

Marijana: Tako čemeren! Nocoj, ta sveti večer, ko je vse veselo!

Luka: Vesel naj bom tudi šel!

Marijana: Zakaj bi pa ne bil vesel, ravno ti! Ali trpiš kako pomanjkanje? In zdravi smo tudi vsi, hvala Bogu!

Luka: Vsi!

Marijana: Nu, ti, jaz in pa hlapec in dekla, in tudi ljuba živinica v hlevu. Kaj pa še?

Luka: *(hoče nekaj reči, pa vendar molči.)*

Marijana: Zdaj pa ne glej tako srpo; nož in vilice v roko, pa začni!

Luka: Nič se mi ne ljubi.

Marijana: Ne ljubi! Poglej, kar imaš najrajši, sem ti napravila za ta večer: ukajeno ribo, pa kislega zelja. Cesar sam težko da bi imel nocoj boljšo večerjo. Le pokusi! *(Luka začne jesti, a vidi se, da mu jed ne gre v slast.)* Pa dobre volje bodi; saj imaš za kaj. Taka letina, pa vse lepo spravljeno o pravem času! Ne bodi Bogu nehvaležen, da se ne pregrešiš.

Luka *(položi nož in vilice)*: Zadosti; nocoj se mi ne ljubi, pa se mi ne. In pa še tvoje pridige poslušati! *(Vstane.)* Ven iz te puščobe!

Marijana: Kam pa?

Luka: K Somraku stopim na polič vina.

Marijana: Če hočeš vina, saj ti ga lahko prinesemo.

Luka: Ven iz te puščobe, pravim; pri Somraku bo že kdo, da človek pride na druge misli.

Marijana: Če meniš, pa pojdi! *(Luka odhaja počasi.)*

Drugi prizor.

Marijana, Šimen.

Marijana *(sede za mizo ter sedi nekoliko časa zamišljena. Zunaj začne pes lajati in cviliti)*: Kdo

bo pa to? To mora biti kaj posebnega. (*Črez nekaj časa se začujejo koraki v veži; počasi se odpró vrata in vstopi*)

Šimen: Dober večer, mati!

Marijana (*ploskne z rokami*): Jezus Nazarenski! Šimen!

Šimen: Tako sami, mati?

Marijana: Zdaj ne več sama, Bogu bodi hvala! Kdo bi bil kaj takega mislil!

Šimen: In oče?

Marijana: Ravnokar je šel k Somraku.

Šimen: Pa pridejo kmalu?

Marijana: Menim, da ne tako hitro. Morda se ga vendar ne bojiš?

Šimen: Bojim! Saj veste, kaj je bilo.

Marijana: Prav po nepotrebnem. Nagla sta oba, pa odnehati nobeden! — Todà kaj stojíš tako? Sem sedi za mizo. Lačen boš. Glej, tó-le je bilo pripravljeno za očeta, pa se mu ne ljubi.

Šimen: Tudi meni ne.

Marijana: Pa pokusi vsaj.

Šimen (*vzame kosček*): Zmeraj zdravi?

Marijana: Vse zdravo, hvala Bogu. In ti?

Šimen: Tudi; nič mi ni bilo, odkar sem šel odtod!

Marijana: Kje si pa bil, za voljo božjo, ves čas?

Šimen: Kje sem bil? Na Hrvatskem sem bil. V gozdu sem delal ali v šumi, kakor pravijo tam. Veselo delo v gozdu in zdravo. Pa zasluži se tudi kaj, če človeku ne gre vse po grlu, kar se godi navadno. Hrvat ni kaj posebno priden, zato pa tam znajo ceniti dobrega delavca.

Marijana: Ali povej mi, kako ste se pa razumeli z ljudmi?

Šimen: Kako to mislite?

Marijana: No, oni so govorili po hrvatsko, ti pa po slovensko.

Šimen: Hrvatsko, slovensko, to je isti jezik, samo da Hrvatje malo drugače zatezajo.

Marijana: Glejte no, vsi ljudje pa vse vedó.

Šimen: Oče! Poznam jih po stopinjah. Skrijte me, mati! (*Šine v stransko izbo; takoj potem pride Luka.*)

Tretji prizor.

Marijana in Luka.

Marijana: Tako hitro nazaj?

Luka: Nič družčin!

Marijana: Božični večer! Tu je vsak pošten kristjan, če le more, domá v svoji družini.

Luka: Če jo ima.

Marijana: Ti pa je nimaš?

Luka: Imam in nimam.

Marijana: Veš kaj, Luka? Kaj bi hodila po okoliših? Govoriva kar naravnost!

Luka: Zopet pridigo?

Marijana: Nič pridige, samo pošteno besedo. Meniš, Luka, da ne vem, zakaj si nocoj, ta sveti večer, tako hudomušen, da ti ni nič prav? Misliš, da ne vem, česa pogrešaš?

Luka: Jaz ničesar ne pogrešam, razen mirú.

Marijana: Le tiho bodi, pa ne delaj se tako trdega, Luka! Lani osorej, veš, smo imeli drugačen božični večer. Vesela družinica je sedela pri tej mizi, srečna in zadovoljna. Tudi nocoj bi bilo lahko tako, ali jednega ni. Zakaj ga ni?

Luka: Zakaj ga ni! Ali sem jaz kriv, da ga ni? Trma je kriva, trma!

Marijana: Prav praviš, trma; ali čigava?

Luka: Čigava? Lepo vprašanje! Njegova.

Marijana: Pa tvojal Posebno pa tvoja. (*Luka zaropoče nevoljno.*) Le miren bodi, pa poslušaj; ne bo ti škodovalo, če ti malo popridigujem. Tvoja trma, pravim. Kaj je bilo treba tiste nesrečne pravde s sosedom za tisti kosček zemlje, ki ni vreden —.

Luka: Ti govoriš, kakor ženska; kaj vé ženska, kaj se pravi: pravica! Za pravico sem se poganjal, ne za tisti kosček zemlje! Pravica se mora izkazati, naj — —.

Marijana: Saj se je tudi izkazala; zdaj jo pa imaš.

Luka: Nič se ni izkazala! Moj doktor ni bil nič prida; Kotnik je imel boljšega; to je; kaj ti veš?

Marijana: Tvoj doktor ni bil nič prida, pa si mu vendar sčasoma znosil desetkrat več, kakor je vreden tisti krajček.

Luka: Ali si kaj stradala zavoľjo tega, kaj? Jaz sem gospodar v hiši.

Marijana: Ali dober svet lahko posluša tudi gospodar. Vidiš, Luka, tu je bil Šimen bolj — kako naj rečem, da ne bo zamere?

Luka: Nič ne reci, pa ne bo zamerel! Fant se je pregrešil zoper četrto božjo zapoved; kaj bi ga zagovarjala!

Marijana: Ne tako! Ti si se poganjal za pravico, pa on tudi. Videl je, da je pravica na sosedovi strani; zato ti je, kakor pošten in pameten človek, svetoval, da odjenjaj. Mordà je bil res malo prenagel, da ni vsake besede dobro preudaril, ali od mladosti ne zahtevaj modrostil

Luka: Ti si mu vedno dajala potuho. Jaz pa pravim: Sin ne sme biti nikoli zoper očeta; on se je pa naravnost potezal za mojega nasprotnika. Ali je to prav?

Marijana: Če je pa videl, kakor pravim, da je pravica na sosedovi strani; če je naprej vedel, da moraš izgubiti pravdo, ali je mogel molčati?

Luka: Kaj videl in vedel! Nič ni videl in vedel. Doktor je doktorja premagal, drugega nič!

Marijana: Ti tako sodiš, drugi pa drugače.

Luka: Saj ni več pravice na svetu!

Marijana: Kaj je pravica, praviš, ženska ne vé; to pa vé ženska, mati, da je moral njen jedini sin za nič in zopet nič po svetu!

Luka: Moral, moral! Kdo ga je pa silil?

Marijana: Ali nisi ti, ko sta se prepirala, ves razkačen, kakor te nisem še prej videla nikoli, se zagrozil nad njim: naj se pobere in ti ne pride nikdar več pred oči?

Luka: In če sem v jezi in nevolji res kaj takega izbruhnil, ali je treba vsako besedo pobrati in shraniti, kakor bi bila prišla s prižnice? Oče — otroku, pa bi vsako besedo dvakrat premislil in preudaril, predno jo izpusti iz ust! Beseda ni konj.

Marijana: Otrok ima svojih sedemnajst let; pomislil!

Luka: V četrti božji zapovedi ni rečeno, do katere starosti velja. Trma, trma! Pa naj se za njo pokori malo po svetu in vidi, da je vendar najbolje, če je sin pokoren svojemu očetu.

Marijana: Saj je bil pokoren, še prepokoren, ko si ga zapodil, pa je šel in se ni več prikazal do današnjega dne!

Luka: Ti zavijaš besede, ker si ne veš pomagati drugače, prav po žensko. Če mi je že šel pri

tej priči izpred očíj, kaj ni mogel še tisti večer priti nazaj, ko se je bila jeza poglela, in reči: Oče, ne bodite hudi, ali ne zamerite, ali kaj takega? Ne bil bi ga požrl!

Marijana: Oduščenja prositi, ko si je človek v svesti, da se mu krivica godi, veš, Luka, to ni kar tako. Posebno pa moški, ki se že čuti, ki ne more trpeti, da kdo dela z njim, kakor svinja z mehomo, ne bodi grdo reči.

Luka: Ti imaš res čudne besede, ženal!

Marijana (*skoro jokaje*): Kaj, ko se potezam za svojega otrokal!

Luka: Zdaj je pa vendar otrok!

Marijana: Ti nimaš srca! (*Vrata stranske izbe se počasi odpró, in prikaže se Šimen.*)

Četrty prizor.

Prejšnji, Šimen.

Šimen (*slovesno*): »In na zemlji mir ljudem.«

Luka: Kaj pa to? Šimek!

Šimen: Oče, »ne bodite hudi«!

Luka (*siloma prikrivajoč svoje veliko veselje*): Tako je prav, to so besede, vidiš! (*Pogleda ženo ter ji popreti s prstom.*) Ti!!

Marijana (*smehljaje*): Veš, to se je kar samo tako naredilo.

Luka: Kod si se pa ti klatil, da te ni bilo toliko časa, ti trma trmasta?

Šimen: Hotel sem malo po svetu pogledati, kako je drugod.

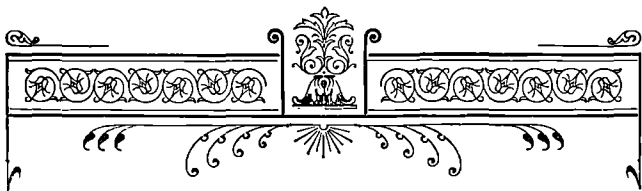
Luka: Je-li, domá je vendar še najboljše. Ljubo domá, kdor ga ima, pravi pregovor. Ti ga imaš, hvala Bogu!

Šimen: Bogu, pa vam, oče.

Luka: Tudi ti si pripomogel po svoji moči, da je vse lepo v redu. Toda kaj govoričimo? Vprašalo in odgovarjalo se bo lahko lepo mirno pozneje. Lačen boš, pa žejen tudi. (*Šimen odmigava.*) Boš že, boš že, pa jaz tudi; prej se mi ni ljubilo, zdaj se mi pa. Mati, le še jedi gori! Pa po vina pošlji, kar v golidi! Pa bomo lepo vkup večerjali, kakor se spodobi ta sveti božični večer. Križ božji! (*Začneta jesti, Marijana izide vesela.*)

(Zagrinjalo pade.)

Matija Gruden.

Osebe:

Andrej Gruden, kmet. Valentin, Matija, njegova sinova.
Alenka, Tonče.

I.

Pri studencu.

Alenka, malo pozneje Matija.

(Alenka sedi na kamenu poleg studenca s koritom, malo v strani od steze, ki drži z vasice doli. Pod koritom stoji vrč napolnjen. Večer.)

Alenka (*poje*).

1.

Za góro se solnce je skrilo,
Domú je šlo vse že s poljá;
Na nebu večernica milo,
Prijazno nad nami migljá.

2.

Pastirček pognal je veselo
Živinico sito domú;
Kmet pustil na njivi je delo,
Snel jarem voličem z vratú.

3.

Vse mirno po polju, v višavi;
V goščavi že ptičica spi;
Vse tiho — le murin tu v travi
Prijetno, otožno cvrčí.

Matija (*prišedši po stezi doli, stojé posluša petje; nato krene proti studencu*): Ti lahko poješ, Lenka, kaj ti pa je? Pa lepo poješ, lepo! Tak glasek, kar stal bi in te poslušal!

Alenka: Kaj pa ti, Matijče? Kakšen si! Nikoli te nisem še videla takega. Kaj pa ti je? Kaka nesreča?

Matija: Nič posebnega, nenavadnega.

Alenka: Pač, pač! Le govóri, meni vse lahko poveš, Matijče!

Matija: Ti ne veš, Lenka, kako dobro mi dé že to, da mi praviš, ti jedina, Matijče; vsi drugi pa zmeraj le Matijec, Matijec, oče, mati in vsi, kakor bi bil ne vem že koliko star, ne pa še le štirinajst let. Matijče, kakor ti praviš, to je kakor med na jeziku.

Alenka: Torej mi res nočeš povedati, kaj je bilo? Veš, Matijče, to ni lepo.

Matija: Kaj je bilo, kaj je bilo! Saj sem že dejal: nič posebnega. Pa vprašaj tá-le trapotec na stezi, ki sem šel ravnokar po njem, kaj je bilo. Nič novega, trapotec je vaje teptanja, Grudnov Matijec pa — tudi! Veš, Lenka, ko je posoda polna, ni treba polnega kozarca vodé; jedna sama kapljica, pa gre črez. Kaj ti bom pravil, saj veš sama, Lenčka, kako ravnajo z menoj, vsi: oče, mati — ne, mati ne ravnajo ravno grdo z menoj, ne morem reči; ali preslabi so, da bi se potegnili záme — o kako bi jim bil hvaležen! Ali drugi vsi, kaj bi ti jih našteval?

Kar se kje napačnega zgodi v vasi ali po okolici, vse Matijec, Grudnov Matijec! Mladika, drevescu odkrhnjena — Matijec! Jabolka, z drevesa pobrana — Matijec! Kol, iz plotu izdrt — Matijec! Vse Matijec! Matijec tat, lažnivec, potepuh! Nadenj gre, kdor utegne, kakor nad gada, ki se prikaže. Kamenja in osečkov nimajo dovolj; v me leti vse, kar je pri roki. Vse se zadeva ob mene, kakor ob kamen na potu. Res napoti sem vsem. Stariši strašijo z menoj svoje otroke in jih učé, naj ne bodo taki, kakoršen je Grudnov Matijec. Sam Bog večni vedi, kako je to, da vse náme leti, da me vse sovraži? Morda je vsega tega kriv moj nesrečni obraz, ali kaj?

Alenka: Béži, béži!

Matija: Tudi v šoli ni bilo bolje. Priden sem bil, lahko rečem, miren in pazljiv, in dobro sem se učil, da me nobeden ni prekosil; vendar ni vse nič pomagalo. Vsake nerednosti in nerodnosti je bil Gruden kriv. Učitelj, saj ga poznaš, dober človek, ali star, oslabel mož, je bil kakor Danijel v levnjaku. Toda kaj pravim! Prorok Danijel je mirno sedel, kakor pastir sredi črede, med krotkimi levi. Njemu pa so nagajali poredneži, kakor so mogli. Pa potuhnjeni so bili! Jaz sem pa trpel za vse.

Alenka: Zakaj si pa molčal?

Matija: To je čudno, kakšen človek sem jaz! Da bi zinil, pa koga ovadil in zatožil — ne! Rajši bi si jezik odgriznil; rajši ne vem kaj. To je neka neumna trma in trdovratnost, vem, ali ne morem si pomagati. Menda sem že ustvarjen za to, da sem nekako, kakor tisti kozel ali oven v sv. pismu stare zaveze, veš, ki mu je višji duhovnik Aron naložil vse grehe izraelskega ljudstva ter ga pognal tako obloženega v puščavo!

Alenka: Ubožec!

Matija: Tisti oven v puščavo, jaz pa po svetu!

Alenka: Kaj praviš?!

Matija: Po svetu, kamorkoli; le tukaj ne ostanem, po nobeni ceni ne! — Kaj je bilo? Očetu je zmanjkalo nekaj denarja. Kdo je tat? Seveda Matijecl Pa bo spet palica pela! — Ne, zdaj ne bo pela, nikoli več ne bo pela; vsaj po meni ne. To sem prisegel sam pri sebi; in te prisege ne bom prelomil. Ne več pod to streho; rajši naravnost v vodol

Alenka: Ne govóri tako pregrešno!

Matija: Nič se ne boj, Lenka; to je le taka beseda v jezi. Nekaj drugega sem sklenil, in to menda ni pregrešno. Po svetu hočem iti, pa kakega dela, kake službe hočem iskati; pa priden hočem biti, pošten, ne vem kaj vse, pa varčen. Bogat hočem sčasoma postati, ali vsaj premožen. Trmast sem, pravijo vsi, in trdovraten; dobro, pa naj velja, kar pravijo. Pa bom trmast in trdovraten. Kar sem sklenil, to je, kakor pribito. Pa veš kaj, Lenka! Še gospodarili bomo enkrat tam-le gori, da bo vse zijalo! Bog ve, da nisem hudoben, nikomur ne želim hudega. Ali ta moj ljubi bratec... Tine...

Alenka: Ali je morebiti on...?

Matija: Kaj pa, da je on.

Alenka: Zakaj pa ne govoriš?

Matija: Saj sem ti že rekel, da mi ni dano; rajši trpim.

Alenka: Dobro, če si že ti tako — — zakaj pa ne govori on? To ni lepo!

Matija: Seveda ni lepo; ali kaj se hoče? Vsak po svoje! Jaz ne morem biti tak, kakoršen je on, in narobe. — Ali kaj sem hotel reči? Ko po meni ne bo duha, ne sluha, pa bo seveda sčasoma vse njegovo; ali če se ne zgodi kak čudež, ne dolgo, več nočem reči. — Zdaj pa, Alenka, z Bogom!

Alénka: Mordà vendar ne boš zdaj hodil; mrači se že; kje boš pa prenočil?

Matija: Kje bom prenočil? Prava skrb! Lep večer je, in lepa bo noč. Pod milim nebom bom prenočil. Pod milim nebom, pod milim Bogom! Veš, Lenka, to je tako lepo rečeno, da ne more biti lepše. Ko človeka vse zapusti, pa se ga Bog, nebo usmili! — Zdaj pa nič več besedovanja! Torej še enkrat, Lenka, zdrava ostani, pa — —! Veš, jaz ne znam tako lepo govoriti, kakor čitamo v tistih lepih povestih, ali to ti pravim: Naj pridem, kamor že, naj postanem ne vem kaj: v sreči in nesreči te nikoli ne pozabim — nikoli! Slišiš, Lenka? Nikoli! Če je mogoče, Lenka, spomni se tudi ti včasi malo mene. Hvaležen ti bom. Ti ne veš, Lenka, kako sem ti hvaležen!

Alenka: Za kaj hvaležen?

Matija: Za kaj, vprašáš? Ti si bila jedina, ki si imela usmiljenje z menoj.

Alenka: Pa rada sem te imela, saj sem vedela, kako si dober.

Matija: Rada imela! Mene, Grudnovega Matijca, kdo rad imell! Rada imela! To se glasi kakor angeljsko petje.

Alenka (*z levico si briše oči, desnico mu podaje v slovo*): Z Bogom torej, Matijče, če že mora biti; Bog te spremljaj po vseh tvojih potih in ti daj srečo. Jaz bom molila záte!

Matija (*s solznimi očmi*): Bog ti povrni, Lenka; drugega ne morem reči. Zdaj pa pojdiva: Ti na desno, jaz na levo. Bog daj, da bi se zopet videla kdaj, zdrava in vesela. — Z Bogom, Lenčka!

Alenka: Z Bogom, Matijče!

II.

Petnajst let pozneje.

Prostorna kmetska soba. Na klopi pri peči sedi Andrej s kratko pipo v ustih. Pri njem na tleh čepi Tonče, trileten deček, ter se igra s konjičem in vozičkom. Proti večeru.

Prvi prizor.

Andrej in Tonče.

Tonče: Veste, stari oče, ta konjec pa ta voziček me nič prav ne veselita. To bi bilo menda za kakega majhnega otroka, ki ne vé še, kako in kaj, jaz pa sem že velik.

Andrej: Pa kako velik!

Tonče (*postavi se po koncu, malo na prste*): Nu, poglejte, kako velik sem!

Andrej: Kaj ti pa ni všeč?

Tonče: Tá-le konjec, to ni nič tako, kakor je res.

Andrej: Aha, rezgeta naj in skače in rita.

Tonče: Ne, tako neumen nisem. Ali poglejte: ta rep, ta griva. Pa nič pravega komata nima in uzde, da bi se snemalo, pa spet gori devalo, kakor delajo oče.

Andrej: Tisto, tisto!

Tonče: Pa ta voziček! Nič zavornice, nič cokle, kakor jo ima vsak voz. Poskusil bom, morda bom mogel to sam narediti, samo da bi imel vse, kar je potrebno.

Andrej: To bo pač malo težko. Predno pa začneš, skoči v kuhinjo, pa mi prinesi gorečo trsko; ugasnilo mi je. (*Deček gre in se vrne kmalu.*)

Tonče: Náte, pa hitro, da ne ugasne. — Zakaj pa, povejte mi, ne zažigate tobaka s klinčki, kakor oče, kadar malo pokadé v nedeljo popoldne. To se meni čudno zdi.

Andrej: Veš, Tonče, jaz sem tako bolj po starem kopitu.

Tonče: Po starem kopitu! Kaj pa to? Saj niste črevelj. Črevlji se delajo po kopitu, saj sem videl.

Andrej: To je le taka beseda.

Tonče: Čudna beseda!

Andrej: Po starem kopitu, to je po stari šegi.

Tonče: Kaj je pa zopet to: šega? Te besede nisem še nikoli slišal.

Andrej: Vsaka beseda se enkrat prvič sliši. Šega, to je navada.

Tonče: A! navada, to pa to; lepa navada, grda navada; navada železna srajca, to sem tudi že nekdam slišal, če tudi ne vem prav, kaj je to. Zakaj pa pravite šega, če hočete reči navada?

Andrej: Veš, to je tudi nekako po starem kopitu. Zdaj seveda se vse drugače govori; posebno pa v šoli.

Tonče: Kdaj pojdem pa jaz v šolo? Kolikokrat pojdemo še spat? Desetkrat, stokrat?

Andrej: Več, več, osemstokrat, devetstokrat, ali pa še večkrat.

Tonče: Osemsto, devetsto, to je strašno veliko, cel kup! Ali je to toliko, kaj pravite, kakor je polén v skladnici pred hišo?

Andrej: Toliko, ali pa še več.

Tonče: To bo pa treba dolgo čakati. Kako se že veselim! Pa lepo torbico bom imel za bukve, kakor Skaletov Francek, ali pa še lepšo. Njemu so

jo stric kupili. O ko bi tudi jaz imel strica! (*Pristopi bliže.*) Povejte mi, stari oče, to sem že večkrat slišal: Vsakemu pridnemu otroku dá Bog strica ali ujca — zakaj pa meni ne?

Andrej: Mordà nisi zadosti priden.

Tonče (*nekoliko časa molči in premišljuje*): Tistega pa res nisem še pomislil; vendar menim, da sem priden dovolj za jednega strica! Kako rad bi jih imel, pa oni bi mene radi imeli.

Andrej: Kaj ti ni zadosti, da te imajo oče radi in mati in pa stari oče?

Tonče: Tisto že, ali stric je vendar le stric. Oče in mati so včasi tudi hudi náme, in vi tudi. Stric pa menda ni nikoli hud; samo rad ima otroke in pa prinese jim zdaj to, zdaj ono, kar vé, da imajo radi; zato pa je stric, kaj ne?

Andrej: Lepa modrost!

Tonče: Jaz pa modrost! Moder je samo star mož s sivimi lasmi, posebno če ima tudi dolgo brado, pa se modro drži. To je modrost!

Andrej: Zdaj jaz tudi vem.

Tonče: Vidite? Nisem ne tako neumen, da bi ne vedel, kaj je modrost! (*Alenka vstopi.*)

Drugi prizor.

Prejšnja. Alenka.

Andrej: Dolgo ju ni. — To bo žalosten večer!

Alenka (*išče nekaj po miznici*): Zakaj žalosten, oče?

Andrej: Zakaj? vprašaj.

Alenka: Nič žalosten, še prav vesel bo.

Andrej: Kaj bomo z njim?

Alenka: Le mirni bodite, oče; Matija bo že skrbel za vse.

Andrej: Če je bil že prej tak, kakšen bo pa še le zdaj! Ko je bil pet let — —

Alenka: Tiho, oče!

Andrej: Nič moštva, nič moštva!

Andrej: Saj ga ima pa Matija dovolj, za dva dovolj.

Andrej: Tisto pa prav praviš: Matija je mož, pa kakšen mož! Kadar on potegne, naj vse popoka, pa gre! Oj kje sem imel svoje oči, da sem tako ravnal!

Alenka: Le kesanja ne, oče. Vse bo še dobro, le tiho bodite.

Andrej: Kaj bi bil kdo drug storil, ko bi se bilo tako ravnalo z njim! Seveda pravi četrta božja zapoved: Spoštuj očeta in mater; ali kaj, če sta pa oče in mati taka, posebno pa oče! To je potem težka zapoved.

Alenka: Njemu pa ni bila nič težka, vem. To je bilo njegovo največje veselje, ko je mogel domačijo nazaj kupiti, pa poklicati vas, da pridete zopet na svoj dom.

Andrej: Mene in pa — njega. Ali njemu ni bilo pomagati, in mu ni. Jaz nimam nič upanja; v teh letih!

Alenka: Jaz pa! V Boga zaupam in pa v Matija. Z božjo pomočjo ga bo že — —! Kar on prime v roko, vse se mu posreči. Najprej ga bo treba navaditi dela. Ko ga bo enkrat delo veselilo, pa bo vse dobro.

Tonče (ki se je prej pečal s svojo igračo, potem pa začel poslušati, kaj govorita mati in stari

oče): Kaj pa to? Kar govorite, meni ne gre v glavo. Kdo je tisti, ki ga bo delo veselilo, kakor pravite, mati?

Alenka: Ti bodi tiho, pa se ne vtikaj v pogovore, ki ti niso nič mari. (*Gre iz sobe.*)

Andrej: Zdaj si jo pa dobil, vidiš?

Tonče: Veste, stari oče, z vami se laže govori, kakor pa z materjo. Že prej sem vas hotel nekaj vprašati, pa se nisem upal.

Andrej: Kaj pa je tisto, kar si me hotel vprašati? Le govori, beseda ni konj!

Tonče: Veste, kaj mi je rekel ondan Skaletov Francek?

Andrej: Kaj pa ti je rekel tako posebnega?

Tonče: Nekaj prav posebnega, čudnega.

Andrej: Radoveden sem, govoril!

Tonče (*pristopi bliže k Andreju ter mu pošepeta na uho*): Rekel mi je, da imam — tudi jaz — strica!

Andrej: Ni mogoče!

Tonče: Da ga imam, ali da sem ga imel, tega mi ni rekel. Kaj pa vi pravite?

Andrej: Jaz pravim. da tebi ni treba nič strica. (*Zasliši se ropotanje voza pred hišo.*)

Tonče: Očel — Težko sem že čakal, da pridejo iz mesta. (*Črez nekaj časa se odpró duri; Alenka pelje Valentina za roko v sobo.*)

Tretji prizor.

Prejšnja, Alenka in Valentin; nazadnje Matija.

(Ko pride Valentin do Andreja, obstane pred njim s povešenimi očmi. Andrej mu pomoli roko.)

Valentin: Ali smem?

Andrej: Smeš, smeš! (*Podasta si roke.*) Bog te sprimil

Alenka (*prime Valentina za roko ter ga pelje k mizi*): Sem le sedi, Tine. Zdaj smo lepo domá.

Valentin: Domá, domá! Ti si dobra duša, Lenka; ali te ni sram človeka, ki je prišel ravno kar iz ječe?

Alenka: Tihol!

Tonče (*ki je ves čas debelo gledal, kaj to pomeni*): Stari oče, kje je pa to, Ječa?

Andrej: Daleč, daleč! Bog daj, da bi ti ne prišel nikoli v tisti kraj.

Tonče: Čudno!

Alenka: Lačen boš, le malo počakaj, precej bol

Valentin: Ne, lačen nisem; Matija je že za vse skrbel; on skrbi za vse. O Bog, o Bog! Dobra sta, dobra oba; le malo še potrpi, saj vaju ne bom dolgo nadlegoval! Tu notri čutim — —

Alenka: Ne govori tako, Tine! Črez nekaj dnij bo vse dobro.

Tonče: Kdo je pa ta ubogi mož, stari oče? Kako se mi smili!

Andrej: Tvoj stric!

Tonče: Kaj pravite?

Andrej: Tvoj stric; pojdi, pa ga prijazno pozdravi.

Tonče (*gre počasi proti Valentinu ter mu poda roko*): Dober večer, striček!

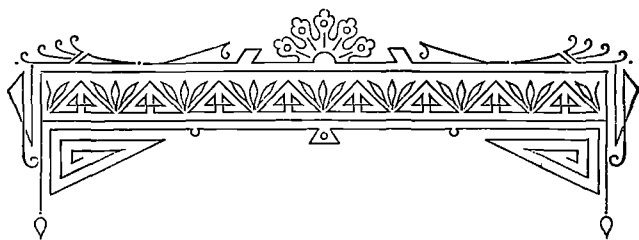
Valentin (*mu ginjen položi roko na glavo*): Bog te blagoslovi, ljubi — (*pogleda Alenko*)

Alenka: Tonče!

Valentin: Ljubi moj Tonče.

Matija (*vstopi*): Nu, zdaj smo pa vsi lepo skupaj, kar nas je Bog dall

(Zagrinjalo pade.)

Županov sin.

Osebe:

Luka Gornik, župan; Marjeta, žena njegova; Andrej in Martinek, njuna sina. Žandar.

Kmetska soba. Večer.

Prvi prizor.

Luka, Marjeta in Martinek za mizo pri večerji.

Martinek: Kaj mislite, mati, kdaj bo pa prišel Andrej s semnja?

Marjeta: Tako hitro menda še ne; saj je še le osem ura. Kaj se ti pa tako mudi, da zmeraj poprašuješ?

Martinek: Veste, mati, obljubil mi je, da mi prinese nekaj prav lepega s semnja; jaz pa ugibljem in ugibljem na vse strani, kaj bi utegnilo to biti. Dejal mi je, da me bo prav razveselilo. Bog ve, kaj bo; strašno sem radoveden.

Luka: Bo pa že kaj pravega!

Martinek: Pravega, pravega, oče.

Luka: Odkod pa denar? Tega ne vprašaj.

Martinek: E saj ne bo toliko, oče Pa saj smo bogati.

Luka: Bogati! Ti pa že veš, kaj je bogastvo.

Martinek: Seveda smo bogati. Ondan mi je rekel Osredkov Francek: O ko bi bili mi tako bogati, kakor ste vi! Pa vzdihnil je tako, kakor ko bi vedro potegnil iz vodnjaka.

Luka: Modre pogovore imate otročaji med seboj!

Marjeta: Otroci so otroci!

Martinek: Kaj nimamo vsega dovolj! Pa še denar na posojilu; kaj menite, da ne vem? Boga hvalimo, da je tako. Pa tako lepe vole je gnal Andrej na semenj! To bo pa spet denarja!

Marjeta: Če jih proda.

Luka: Tisto me ne skrbi, da bi jih ne prodal, pa dobro tudi. Take živali res ni daleč na okrog.

Martinek: Vse se jim čudi, pa gleda jih. Pa jeden, kakor drugi; podobna sta si, kakor jajce jajcu. Jednega skril, pa drugega pokazal! Samo vnanji je malo krepkeji in tudi malo počasneji; pa saj tako je prav; jelite, oče?

Luka: Kaj pa da je prav tako.

Martinek: Notranji malo šibkeji, zato pa bolj živ; vnanji malo močnejši, pa nekako bolj moder, če se sme tako reči; taka sta najboljša za oranje, ali pa če je treba potegniti. Kaj menite, da jaz nimam očij, da bi ne videl, kako so reči na svetu?

Marjeta: Glavico ima, glavico naš Martinek.

Luka: Samo da bi bil malo bolj — moder!

Martinek: Tisto bo tudi, oče, le malo potrpite.

Luka: Potrpljenja menim, da imam dovolj s teboj.

Martinek: Todà kaj sem hotel reči? Voli so lepi, prodajati zna tudi naš Andrej, pa semenj vendar ne trpi do polnoči; zato sodim jaz, da bi bil Andrej

res že lahko domá; sam ali pa z voli, če jih morda vendar ni prodal, ker so se ljudem zdeli predragi. To pa vam pravim, da prej ne grem spat, ko bi bilo tudi treba čakati do polnoči. Saj zaspati bi tako ne mogel.

Marjeta: Meni bi bilo tudi prav, ko bi bil že skoro domá.

Luka: Domá, domá! To ni tako, kakor bi palico prelomil. Po kupčiji pijača, to je stara navada; tako je bilo in tako bo.

Marjeta: In po pijači — pretep!

Luka: Mora biti?

Marjeta: Ni, da bi moral biti, pa rad je. Mene vendar malo skrbi, kadar vem, da je v taki družčini.

Luka: Mene pa ne; Andrej je pameten fant.

Marjeta: Pameten je že, pameten, hvala Bogu; ali malo nagel je tudi, kakor njegov oče. Reči se mu ne sme, kar bi kdo hotel.

Martinek: Saj meni tudi ne. Ondan je Jeršinov Matijče vpil za menoj: Župan cigan, župan cigan! Pa sem ga precej imell! Prav dobro sem ga!

Luka: Prav si storill!

Martinek: Še le ko me je začel lepo prositi, sem ga izpustil.

Marjeta: Pa bi se ne bala, ker ste vsi taki? Pravi sršeni!

Luka: Tako hudo pa spet ni. Ti se bojiš pretepa —.

Marjeta: Pa še kaj hujšegal!

Luka: Bojiš se po nepotrebnem. Časi so se izpremenili. Za moje mladosti res skoro ni bilo shoda ali semnja brez tepeža —

Marjeta: In pobojal!

Luka: Tudi kaj takega se je primerilo včasi po nesreči.

Marjeta: Le po glavi! se je dejalo.

Martinek: Da ne bo šepall

Luka in Marjeta: Til

Martinek: Tako sem slišal.

Luka: Ali je pa treba pobrati vsako besedo? Ti srakoper! Sliši se veliko, kar bi se bolje ne. — Časi, pravim, so se izpremenili, in sicer na dobro. Jaz nisem za vse, kar je novo. Veliko je novega, kar meni ni po volji.

Marjeta: Tista gosposka noša!

Luka: Kaj bi našteval vse, česar bi ne bilo potreba! Ali tista bralna, pevska in telovadna društva, ki se ustanavljajo povsod — vse hvale vredno! Mene veseli, da je naš Andrej tudi pevec.

Marjeta: Pa kak pevec!

Martinek: Stara Katra je dejala, da se ji zdi, kakor bi slišala angeljčka, ko sliši našega Andreja peti pri maši.

Marjeta: Lep angeljček!

Martinek: To se le pravi tako, da ima lep glas.

Marjeta: Tisto pa tisto.

Martinek: Saj jaz tudi že pojem.

Luka: Kakor mlad petelinček, ki prvič poskuša svoj kikiriki! — Prav pravi stari Bolè: Prej so fantje pijančevali in se pretepali, zdaj beró in pojó.

Marjeta: Pa tista gasilna ali požarna društva!

Martinek: Tudi požarne straže ali ognjegasci se pravi.

Luka: Tudi to mi je prav, da je naš Andrej v tisti požarni straži.

Martinek: In sicer za poveljnika!

Luka: Seveda ne zastonj; tisto poveljništvo požre marsikatero kronico.

Martinek: Saj jih imamo, oče, hvala Bogu.

Luka: Ti pa ne moreš, da bi ne dregnil povsod vmes.

Martinek: Jaz komaj čakam, da bom tudi požarnik. Kako rad jih gledam, ko imajo svoje vaje! Ali zdaj moram samo gledati; pa bo že prišel čas!

Marjeta: Upajmo, da ga doživimo vsi zdravi in veseli.

Martinek: Nekaj mi pa vendar ni prav.

Luka: Kaj je tisto?

Martinek: Gledam jih rad, pravim, pri vajah; ali tam jih pa nisem še videl, ko se gre za res. Ali zdaj ni nič več pravega ognja ali požara, kakor se sliši in čita v pesmih in povestih!

Marjeta: Ne boš molčal! Bog nas v svoji milosti varuj nesreče, nas, naše sosede in vse ljudi!

Martinek: Zdaj se mi je pa res malo jezik zaletel. Saj nisem hotel reči, da želim videti resničen požar; besede so bile pa res nespametne, res.

Luka: Neumne!

Martinek: Nepremišljene! Pa tolažim se s pregovorom: Beseda ni konj.

Luka: Ta srakoper ti ve zmeraj še katero; težko mu je priti do konca. Zdaj pa, mati, pojdi in prinesi nam vrček jabolčnika, da si malo grlo pomočim; vse suho mi je od samega govorjenja.

Martinek: Pa meni tudi.

Luka: Tudi ti ga boš; saj brez tebe tako ne more biti nič v hiši.

Marjeta: Pa grem. (*Gre in čez nekaj časa pride z vrčem in kozarci.*)

Martinek: Veste, oče, tako imeniten ni jabolčnik, kakor je vino; ali dobra in zdrava pijača je, morda še bolj kakor vino, posebno za kmeta.

Luka: Za kmeta, jeli, je dober jabolčnik, gospodi pa vino.

Martinek: Prav tega nisem hotel reči; saj kmet tudi ni manj spoštovanja vreden, če je pošten, kakor gospod. Kmet, menim, naj že zato pije jabolčnik, ker je ceneji. Saj si ga sam lahko pridela, če le hoče. Gospod učitelj nam v šoli vedno priporočajo, da naj se pečamo s sadjerejo, kakor se pravi učeno. Kjer more stati drevo, tam naj tudi stoji.

Luka: Prav pravi mož. Jaz tudi tako mislim in tako tudi govorim in svetujem svojim možem. Ali le počasi spoznavajo to resnico. Navada železna srajca. Bolje je pa vendar že po okraju, posebno kar smo začeli mi. Kaj pomagajo besede, če so še tako lepe in pametne! Vzgleda, dobrega vzgleda je treba!

Martinek: Pa veste, kaj so še rekli gospod učitelj?

Marjeta: Kaj?

Martinek: Rekel sem prej, da je jabolčnik dobra in zdrava pijača. Oni pa pravijo: Jediná dobra in zdrava pijača za človeka je čista voda.

Luka: Najboljša, hočeš reči, ne?

Martinek: Ne, oče, prav dobro sem si zapomnil. Jediná dobra, so dejali. Vino, pivo, žganje je strup.

Luka: Žganje gotovo! Ali vino in pivo — —

Martinek: Tudi vino in pivo, celó jabolčnik, ki je videti tako nedolžen.

Luka: To se mi pa vendar zdi malo preveč.

Martinek: Vsaka teh pijač, ki se imenujejo opojne, ima v sebi več ali manj »alkohola«, tako se pravi,

to je skoro, kakor bi rekel: vinski cvet; in ta alkohol je strup za duh in za telo. Pripovedovali so nam, da so bili té dni na Dunaju zbrani učeni možje, doktorji, profesorji, sami imenitni in slavni možje. Iz vsega sveta, tudi iz Amerike, so prišli in so se skupaj posvetovali o škodljivosti vseh opojnih pijač. S plamenečimi besedami, tako so dejali gospod učitelj, so ti možje oznanjali neizmerno škodljivost tistega nesrečnega alkohola za zdravje na duši in na telesu. Razodeli so svetu — vse imajo natanko zapisano — kake strašne nasledke ima uživanje alkohola za stariše, za njih otroke in za otrok otroke do Bog vé katerega roda.

Luka: Nezumno uživanje, gotovo.

Martinek: Jedni so pa trdili, tudi zmerno.

Luka: Vem, tudi jaz sem nekaj takega čital v časniku, ko sem bil v mestu.

Martinek: Koliko hudodelstev in pregreh izvira iz tega uživanja! To uživanje popači in pogubi slednjič človeka na duhu in na telesu.

Luka: Jaz nisem, da bi se spuščal v prepir s takimi učenimi možmi; ali moti se lahko tudi najbolj učeni mož. To pa je gotovo, in za to ni potreba nikakoršne posebne učenosti, da je žganje strup, hud strup.

Marjeta: Posebno pa za mlade ljudi.

Luka: Za otrokel! Ali bi človek verjel, da so ljudje na svetu, ki dajejo svojim otrokom v zibeli žganja! Ali ni to največja pregreha, pregreha zoper življenje in zdravje svojih otrok!

Marjeta: In Bogu bodi potoženo, ta strašna navada se širi tudi pri nas!

Luka: Pa kako! Za moje mladosti so s prstom kazali za človekom, ki je pil žganje! Žganjar, to je bilo skoro, kakor bi rekel: tat. Pa zdaj! Vendar

pustimo to! Človek res nima pravice, sam sebi kvariti zdravja in si krajšati življenja, ki ga je prejel od stvarnika; ali kolikanj večja krivica je, delati tako s svojim nedolžnim otrokom, ki se ne more braniti! To je moritev, če tudi počasna.

Marjeta: Seveda si moramo misliti, da ljudje delajo tako iz nevednosti, ne iz hudobnosti.

Luka: Še tega nam je treba, da bi tako delali iz hudobnosti! Tudi jaz vem, da je nevednost kriva te nesreče. Ali zoper nevednost imamo zdravilo, to je pouk. Tega nam je treba! Pouk v cerkvi, šoli, kjer je prilika. Jaz si mislim to stvar tako. Ker je zdaj v vsaki hiši vendar vsaj en človek, ki zna čitati, bi se dalo veliko storiti s knjižico, ki bi jo izdala vlada ali kaka družba. Skrbeti bi bilo za to, kakor že, da ta knjižica pride v vsako družino. V tej knjižici naj bi bilo razloženo, kake strašne nasledke ima posebno nezmerno pitje žganja; za otroke pa, da je žganje naravnost strup, hud strup, kakor mišnica! Otrokom žganja dajati, recimo, do štirinajstega leta, naj bi bilo ostro prepovedano. Čim mlajši otrok, tem večja kazen.

Marjeta: Ali ljudje ne delajo tega očitno; kako jim dokazati — —

Luka: Tudi temu se dá opomoči; samo dobre, pa trdne volje je treba, in pa nekaj denarja seveda tudi. Ali kjer se gre za človeško zdravje in življenje, ne sme biti nič pretežko, nič predrago. V vsakem okraju, ali v vsaki občini naj bi vlada postavila in plačevala zdravnika. Ta zdravnik bi imel dolžnost, ne samo bolnike obiskovati in zdraviti, ampak tudi, ne klican, zahajati v posamezne hiše ter pregledovati in preiskavati, kako ljudje stanujejo in živé. Kjer bi našel v hiši, v hlevu, ali na dvorišču kaj zdravju škodljivega, imel bi dolžnost poskrbeti, da se to

odpravi, kolikor moči seveda. Vse s pametjo. Veliko bi tu pomagal pouk; učenemu zdravniku se bo prej verjelo, kakor pa kakemu navadnemu človeku.

Martinek: Pa znal bi tudi bolje ljudem dopovedati, kar je treba.

Luka: Gotovo. Kjer bi našel upornost ali hudobnost, moral bi to naznaniti gosposki, in ta bi prisilila ljudi s primerno kaznijo, da ravnajo po zdravnikovem ukazu. Kako lahko bi bilo zdravniku spoznati, kje otrok doživlja žganja! Kar nos k ustom otroku!

Martinek: Kako pametno govorite, oče! Zato ste pa tudi župan.

Luka: Da se le tebi zdi, no pa je dobro. Koliko nesreče, koliko hudega je na svetu, ki se ne dá odpraviti z najboljšo voljo in z največjim trudom! Kjer je pa pomagati mogoče, tam naj se tudi pomaga, in pomagati je dolžan, kdor more, kakor če kdo v vodo pade.

Martinek: Pomagaj, kdor je živ!

Luka: Nevednost, dejali smo, rodi veliko hudega na svetu.

Marjeta: In lahkomiselnost, nepremišljenost.

Luka: Pa siromaštvo, siromaštvo! Preveliko siromaštvo potira in potiska človeka v dušno in telesno nesnago, iz katere se težko izkoplje. Kjer se pa družita nevednost in siromaštvo, in to je rado, le prerado, tam je celó križ.

Marjeta: In siromaštvo se ne dá odpraviti s sveta

Luka: Zmanjšati in polajšati bi se pač dalo, ali — —

Martinek (*vesel*): Andrej! Nihče drug!

Marjeta: Saj res, hvala Bogu!

Drugi prizor.

Prejšnji, Andrej (*vstopi naglo, ves zmeden in plašen; Marjeta in Martinek se ga ustrašita in ga pogledujeta plašno.*)

Luka: Prodal?

Andrej: Prodall

Luka: Dobro?

Andrej: Pogleditel (*Vrže mu denar.*)

Luka (*pregleda denar*): Bo! Kaj pa ti je, da si tako — —?

Marjeta: Jezus Nazarenski! Kakšen si! Za pet krvavih ran božjih, kaj pa je bilo?

Andrej: Pili smo ga!

Luka: Pa — —

Marjeta: Za božjo voljo, kri ti teče vzadi po glavi!

Andrej: E kaj bo to? (*Obriše si rano z roko.*)

Luka: Pili ste, pa topli ste se; kar po pravici govóril

Andrej: Seveda smo se tudi.

Marjeta: Saj sem vedela! O Bog, o Bog!

Luka: Nič nesreče?

Andrej: Kaj me tako izprašujete! Truden sem pa zaspan. Jutri vam bom vse povedal, kako je bilo.

Luka: Ne, zdaj govóril!

(*Začujejo se pred hišo koraki, nato trdo stopanje po veži.*)

Marjeta (*prestrašena*): Božja oblast! Kdo bo pa to? (*Andrej plane v stransko izbo.*)

Tretji prizor.

Prejšnji, Žandar.

Žandar (*vstopi z nasajenim bajonetom*): Gospod župan!

Luka: Nič gospod! Jaz sem kmet, ne gospod.

Žandar: Oče župan!

Luka: Tako je prav. Kaj je, da nas begate tako pozno po noči? Govoritel!

Žandar: V imenu postave!

Luka: Poslušam.

Žandar: Pri Sv. Antonu je bil danes semenj.

Luka: Vem. (*Ženi*): Pelji fanta ven; taki pogovori niso za otroke. Pa ti tudi bolje, da ostaneš zunaj.

Marjeta: O Bog, o Bog! (*Prime Martinka za roko, odpre vrata ter ga potisne ven; sama ostane v sobi ter pri peči stojé gleda in posluša vsa zbegana.*)

Luka: Prosim, dalje!

Žandar: Pa hud pretep je bil. Jeden je obležal.

Marjeta: Jezus, Jezus!

Luka: Tiho, žena, če že moraš tu biti.

Žandar: Hodnik Štefan z Malega vrha.

Marjeta: Hodnikov Štefan!

Luka: Tiho, pravim, ali pa ven! — Mrtev?

Žandar: Ko sem bil tam, je še živel; ranjen je videti hudo; ali smrtno, se ne ve. Takoj se je poslalo po zdravnika. Zdaj leži v šolskem poslopju.

Luka: Hvala za poročilo, če tudi ne veselo. Sv. Anton ne spada pod to občino.

Žandar: Znano; ali nekaj drugega spada pod to občino, in to je poglavitno.

Luka: Kaj je to?

Žandar: Pri tepežu je bil tudi Gornik Andrej, vaš sin.

Luka: Mogoče, da, mogoče tudi, da ne.

Žandar: To je dokazano s pričami.

Luka: Priče so take in take. Pa če je bil, saj jih je bilo več.

Žandar: On ni bil samo zraven, udeležil se je tudi pretepa; on je — pobil — Hodnika!

Marjeta: Jezus in Marijal!

Luka: To pravijo priče, in to pravite vi za njimi; resnica se bo pa izkazala pred sodbo. Hvala Bogu, da imamo še sodnike, ki sodijo po resnici in pravici.

Žandar: Tako je. Zato sem pa prišel po vašega sina, da se postavi pred sodbo. Če je nedolžen, ni se mu nič bati. Lahko ste mirni, (*Marjeti*) in vi tudi. Kje je vaš sin?

Marjeta (*hitro*): Ne vemol

Žandar: Ljudje so ga videli, da je pred kratkim hitel proti domu. V imenu postave: Kje je?

(*Luka gre proti vratom stranske izbe.*)

Marjeta: Luka, kaj delaš? Mordà vendar ne boš — —

Luka (*odpre vrata*): Andrej!

Andrej (*stopi v sobo*): Tukaj sem, storite z menoj, kar hočete!

Žandar: V imenu postave, vi pojdete z menoj.

Andrej: Peljite mel (*Ko se žandar pripravlja, da bi mu zvezal roke*): Ne, vklepati me ni treba; bežal ne bom. Ko bi bil hotel, saj bi bil lahko prej. Se tega me je zdaj sram, da sem se skrival.

Luka: Tudi jaz pravim, vklepati ga ne; jaz sem porok za svojega sina.

Žandar: Torej —

Luka: Se malo potrpljenja, saj menda to ni zoper postavo. Jaz sicer nisem sodnik, ali oče sem njegov. Vedeti torej želim, to se mi ne more zameriti, kaka je stvar. To bo menda tudi okrajšalo preiskavo in sodbo. Vi boste priča. Moj sin se mi doslej še nikoli ni lagal, pa se zdaj tudi ne bo; kaj ne, Andrej?

Andrej: Ne, oče, lagal vam ne bom.

Luka: Torej govóri, kakor pred sodnikom, kako je bilo?

Andrej: Tako je bilo. Ko sem bil vole prodal, smo šli v gostilnico pit, kakor je navada. Pa se

nam pridruži Hodnikov Štefè, ki ga ni nihče klical. Mene sovraži že odprej zaradi neke — stvari, ki je bila med nama. Njegov oče pa vas, saj veste, ker so vas namesto njega izvolili za župana. Ko smo tako pili in se mirno pogovarjali, pa nam začne Štefè, ki je hud igravec, prigovarjati, naj malo pokvartamo. Siten je, kakor griža. Ker sta bila dva pripravljena, pregovorila sta nazadnje tudi mene.

Luka: To ni bilo prav, da si se dal pregovoriti.

Andrej: Seveda ni bilo prav; ali dražili so me, da si ne upam, da ne smem, da bi moral domá klečati, ko bi zvedeli oče in mati, in take neslanosti. Ko je pri neki igri izgubil Štefè, je bil strašno razkačen; pa mi začne pred vsemi očitati, da sem goljufal pri igri. Jaz seveda hud, da laže! On pa čim dalje bolj kriči: Ti goljuf til — Jaz sem se še vedno držal. Nazadnje pa začne vpiti: Tvoj stari je tak goljuf, kakor ti; jabolko ne pade daleč od debla. Goljuf oče, goljuf sin! Pa vprašajte Krivca z Golega vrha, kako je bila tista pravda za senožet, pa tista prisega! — To mi je pa bilo preveč. Na vso moč zakričim: Pri tej priči požri té besede, če ne —! On pa zopet: Goljuf oče, goljuf sin! — Nato se je kar zavrtelo pred menoj. Otresnem jih, ki so me držali, in planem nadenj! Nekaj časa sva se — nazadnje pa ga treščim na tla, da je kar zahreščalo. Menda si je razbil črepinjo. Bodi, kar bodi, jaz nisem mogel drugače!

Luka (*mu poda molčé roko; čez nekaj časa*): Sin, pojdi v imenu božjem!

Andrej (*podá še materi roko*): Z Bogom, mati! Pa ne žalujte preveč, vse bo še dobro. (*Nato odhaja; žandar pa za njim. Marjeta si pokrije z obema rokama obraz in se zgrudi na klof pri peči.*)

(Zagrinjalo pade.)

K o t a r .

O s e b e :

Miha Klančar, kotar; **Katra**, njegova žena; **Francè**, njegov sin; **Mica**, Francetova žena; **Ančka**, njuna hčerka. Zdravnik.

Prvi prizor.

Majhna, siromaška veža z ognjiščem.

Miha in Katra.

Katra (pred ognjiščem s kuhalnico v roki).

Miha (*prinese košek trave, odloži ga ter se globoko oddahne*): Zdaj vidim, da nisem za nič več. Starost, starost! Ko ima človek svojih sedem križev na hrbtu, ni več za rabo. Posebno pa kmet, ki se od mladih nog ubija s težkim delom. Gospodi se ne poznajo tako leta; ima lažje življenje.

Katra: Kaj pa dà! Ali vsi ne moremo biti gospoda.

Miha: Noge mi ne služijo več prav, in meh, meh! Kratka sapa! Včasih mislim, zdaj, zdaj je ne bo več. Raca na vodi, ko smo bili še mladi! Nakosil sem koš detelje; z jedno roko sem ga zavihtel črez ramo, pa tekkel sem z njim kakor jelen! Zdaj me tá-le otročja igrača zmaguje!

Katra: Tvoj meh vendar še ni tako slab, drugače bi ne mogel toliko govoriti. Jeziček vsaj še ni oslabel.

Miha: To ima človek jedino še v starosti, da lahko malo pogodrnja in potoži.

Katra: Kaj boš godrnjal in tožil! Boga zahvali, da imaš to ljubo zdravje.

Miha: Zdravje, zdravje!

Katra: Nu, kaj imaš morda kako posebno bolezen, káli?

Miha: Še posebne bolezni mi je treba! Starost sama je bolezen, najhujša bolezen, ki je ne ozdravi noben zdravnik. Za vsako bolezen, pravijo, raste posebno zelišče, samo za starost ni nobenega.

Katra: Tako menda mora biti; saj veš, kaj pravi pregovor: Ko bi stari ljudje ne mrli — —

Miha: Človek, mislim, bi se res nazadnje naveličal življenja, tudi dobrega, kaj pa še takega, kakor ga ima ubogi kotar! Zgolj trud, skrbi in bridkosti! Dà, bridkosti! Če pomislim, da bi bilo lahko vse drugače! Pa ta — duša, nehvaležna!

Katra: Ali boš že zopet?

Miha: Tako dolgo se mi je sladkal in dobrikal, da sem mu vse dal, v najboljših letih, ko bi bil lahko še gospodaril leta in leta. Potem pa, ko je vse imel, taka grda nehvaležnost! Ali le čakaj! Ti očeta do praga, sin tebe čez prag, pravi pregovor. On je mene že čez prag! Kaj ga torej še čaka, če je še kaj pravice na svetu!

Katra: Bodi no vendar enkrat pameten, Miha, pa ne draži vedno sam sebe! Kaj nimaš res nič drugega misliti in govoriti? Če se kdo po nesreči ali nerodnosti vreže v prst, kaj stori? Obveže si ga lepo, pa ga pestuje, kakor pravimo, da ima mir. Kdo bo vedno drezal z njim, ali pa v jednomer tudi samo mislil nanj! Tudi to ni dobro. Starost je sicer pozabljiva, ti pa imaš strašno dober spomin za kaj neprijetnega!

Miha: Kaj pa morem jaz za to?

Katra: Moreš! Kaj pa storiš, če te nadleguje muha, če ti hoče po vsej sili sestiti na čelo ali na nos? Braniš se je z roko, podiš jo; če ni drugače, jo tudi ubiješ. Tako je treba tudi delati s tako neprijetno mislijo; seveda ne prav tako, kakor s sitno muho; saj me umeš, kaj hočem reči.

Miha: Tisto že, tisto. Tako počasne glave še nisem, da bi ne umel tvoje pridige. Ženske, kakor se sliši, hočejo dandanašnji biti vse; ti bi bila dobra za pridigarico.

Katra: Ko bi se smelol!

Miha: Prav praviš, to pri nas ne gre, v Ameriki pa, kakor pravijo.

Katra: Kar se tiče našega siromaštva, le tiho bodi; ne godi se nam menda huje, kakor se godi drugim kotarjem. Toliko imamo že izgovorjenega, da se živi za silo. Stradali še nismo in menda tudi ne bomo, in prosili, upam, tudi ne.

Miha: Njega gotovo ne! Raji ne vem — kaj!

Katra: Že zopet drezaš? — Slišiš? Sivka v hlevu te opominja, ti pa sediš in moleduješ.

Miha: Naj čaka malo, saj moram tudi jaz! Kaj pa bo danes za kosilo? Vsak dan krompir in zelje, zelje in krompir! Žganci so pri nas za poboljšek.

Katra: In ravno danes boš imel ta poboljšek.

Miha: Pa naj se ga veselim, kakor otrok, jeli?

Katra: Saj veliko boljšega tudi prej nisi imel, ko si bil oblasten gospodar.

Miha: Kosček mesa je prišel vendar včasi na mizo.

Katra: Vsakemu za en zob! Če se ti hudo godi, tolaži se s pregovorom, ki sem ga velikokrat slišala od našega rajnkega očeta: Do smrti bomo živeli, če same slune požiramo.

Miha: Ti, stara, si pa zmeraj dobre volje; tebe se nič ne prime.

Katra: In če se me prime kaka neprijetna stvar, pa jo otresnem. Dobra volja pol življenja!

Drugi prizor.

Prejšnja, Mica.

Mica (*plane v vežo vsa zbegana*): Hitro, hitro!
Oče, matil! Taka nesreča!

Katra: Kaj pa je za božjo voljo!

Mica: France! V gozdu so ga našli — drevo je padlo nanj, pa ga pobilo!

Katra: Hudo?

Mica: Mendà za smrt! Domov so ga prinesli; še diha, ali prsi, prsil!

Katra: Ali ste poslali po duhovnika in po zdravnika?

Mica: Smo! Ali bojim se, da ni več pomoči. Strašno bled je in težko sope. Brž, brž, oče, matil! Vaju še želi videti. Spravil bi se rad z očetom.

Miha: Z Bogom naj se spravil!

Mica: Tudi, tudi! Ali najprej se mora z vami. »Pošljite po očeta! Ali še ni očeta?« vedno ponavlja.

Katra: Pojva hitro, da ne bo prepoznal!

Miha: Pojdi ti, če hočeš, nič ti ne branim.

Mica: S povzdignjenimi rokami vas prosim, kakor se Bog prosi: Oče, odpustite, pozabite, kar je bilo; saj je vendarle vaš sin!

Miha: Mólči, ti si tudi taka!

Mica: Meni recite, kar hočete, oče, samo pojte, pojte hitro k smrtni postelji svojega sina. Pridite hitro z materjo! (*Hitro odide.*)

Katra: Kaj sediš? Mordà vendar ne boš tak!

Miha: Saj pravim, pojdi ti; tebi ne brani pri-sega. Jaz pa sem prisegel s povzdignjeno roko, pri živem Bogu sem prisegel: Nikdar več črez ta prag! Ko sem ga bil prišel opominjat, naj stori, kar je njegova dolžnost, roko je vzdignil proti meni, proti svojemu očetu, ki mu je vse dal, kar je imel. Bežati sem moral pred svojim sinom, da ni bilo najhujšega greha. In ko sem rekel: Nikdar več črez ta prag, kričal je: Saj tudi ne smete, dokler bom jaz tu gospodar! Zdaj je pa morala nesreča priti, da se spomni, hudoba, četrte zapovedi božje!

Katra: Kolikokrat sem morala to slišati!

Miha: Pa sliši še enkrat!

Katra: Veš, Miha, ti si pameten mož, ali ne znaš s svojim sinom. Hud si, nagel si!

Miha: Pa on?

Katra: Ravno tak; svojega očeta sin! Jeklo ob kremen iskre. Pa trmasta, trmasta oba in trdo-vratna! Skalo bi prej omečil in pregovoril. Todà kaj se mudim? Jaz grem.

Miha: Le pojdi!

Katra: In ti?

Miha: Jaz ne!

Katra: Bogu boš enkrat odgovor dajal!

Miha: Bom! (*Katra urno odide. Miha sedi in v tla upira oči.*)

Tretji prizor.

Miha, Ančka.

Ančka (*priteče vsa izpehana*): Stari oče, hitro, hitro! Oče ne morejo več čakati.

Miha: Saj je dolgo čakal, pa naj šel!

Ančka: O za božjo voljo, ne govorite tako! Imejte usmiljenje, če že ne z očetom, pa z menoj! Vi ne veste, kaj sem pretrpela sirota ves čas, odkar ste se sprli z našim očetom! Drugi ljudje tako lepo mirno skupaj živé, pri nas je pa tako! Očeta imam rada, vas imam rada, pa še prav k vam ne smem, da bi ne bili oče hudi! Vi ne veste, stari oče, kako to boli! Koliko sem že molila in prosila Boga, naj vaju omeči, očeta in vas, da bomo lepo v miru skupaj živeli in se radi imeli. Stari oče, ljubi stari oče! Jaz vas nisem nikoli razžalila, jelite, da ne!

Miha: Ne, Ančka, ti me nisi nikoli razžalila; ti spoštuješ in rada imaš svojega starega očeta.

Ančka (*objemaje ga*): Zató imejte usmiljenje z menoj, pa pojte, pojte hitro, da ne bo prepozno!

Miha: Če ti praviš, pa pojva.

Četrty prizor.

France (*na postelji*). Mica.

Mica (*naglo vstopi*): O Bog, o Bog!

France (*težko govori*): Sama?

Mica: Sama! Ne dadó se omečiti. Kakor skala!

France: Hudo se pokorim! Umreti brez odpuščenja — —!

Mica: Tiho, tiho! Ne govori toliko!

France: Kolikor še morem. Saj čutim, da ne bom dolgo.

Mica: O ne govori mi tako, ljubi moj France; ti ne veš, kako mi je hudo! Le čakaj, da pride zdravnik!

France: Meni ni treba zdravnika! Duhovnika mi je treba, pa očeta!

Mica: Tudi duhovnik bodo skoro tukaj, ker si jih želel.

France: Težko čakam. Kam pa Ančka?

Mica: K staremu očetu je hitela!

France: Morda pa vendar! (*Zdravnik vstopi, gre k postelji in preiskuje ponesrečenca.*)

Zdravnik: Ali ste poslali že po duhovnika?

Mica: Smo! (*Natihoma*): Torej nič pomoči?

Zdravnik: Tam gori!

Mica: O Bog, o Bog!

France: Mica! Če ne pridejo, veš, poroči jim: Moja zadnja prošnja: Odpustite, oče!

Peti prizor.

France, Mica, zdravnik, Miha, Ančka.

Zdravnik: Vi ste oče, ne?

Miha (*prikima, da*).

Zdravnik: Zadnji čas.

France: Torej ste vendar prišli, oče! Bog vam povrni v vaši zadnji uri. Odpustite, oče! Hudo sem grešil.

Miha: Odpústi ti Bog, kakor ti jaz. Hudo si se pokoril.

France: Podajte mi svojo roko, oče! *(Miha mu podá roko; bolnik jo prime ter jo hoče približati ustom, da bi jo poljubil, pa nima toliko moči. Katra, Mica in Ančka stojé pri vzglavju bolnikovem v veliki žalosti. Zunaj se zasliši zvonček.)*

France: Zdaj se mi bliža tudi zadnje tolažilo. *(Vrata se odpró, duhovnik vstopi s cerkovnikom; vsi pokleknejo.)*

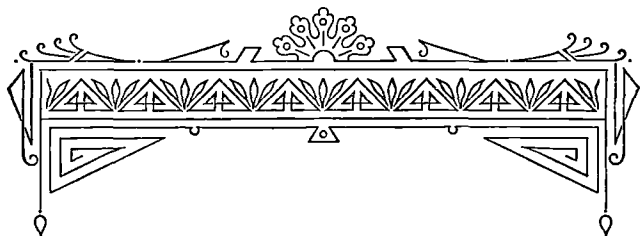
(Zagrinjalo pade.)

III.

Povestice.

Sestra.

Če pa družba se je bila zbrala pri gospodu župniku, da obhaja z njim petindvajsetletnico njegovega duhovnega posvečenja. Prišli so bili iz bližnjih in tudi daljnih krajev duhovni gospodje, cesarski uradniki ter župan in učitelj tistega okraja. Ni čudo, vse je spoštovalo in rado imelo gospoda. Kakor je že stara navada ob takih in enakih prilikah, posebno pa pri gostoljubnih Slovencih, je gospod župnik malo pogostil može. Kó so bili použili dobre dari božje, kar jih je premogla župnikova hiša — on sam si navadno ni privoščil kaj posebnega — ko se je zlato vince lesketalo v kozarcih, vstane prvi župan s polnim kozarcem v roki ter v lepem govoru nazdravi slavljenču. S kozarcem v roki, sem dejal, vendar moram pristaviti, da ni ves čas v roki držal kozarca, ker govor njegov je bil precej dolg. Ta mož ni bil kak navaden kmetski župan, kar pa noče reči, da niso naši kmetski župani vse časti in hvale vredni možje; ali Vilko Šarabon se je lahko prišteval gospodi; nosil se je tudi in govoril nekako po gosposko. Hodil je nekaj let v latinske šole, ali po zgodnji smrti svojega očeta je bil prisiljen, prevzeti

po njem obširno kmetijo z gostilnico. Šarabon je bil ne samo omikan mož, ki se je znal spodobno vesti z vsakim človekom, s kmetom in gospodom; za vsakega je imel pravo besedo; bil je tudi šegav, zgovoren in vedno dobre volje. To so posebne dobre lastnosti za krčmarja, ali recimo: gostilničarja, kar je menda malo bolj imenitno. In res je bilo pri njem vedno obilo gostov. Gospoda je posebno rada zahajala k njemu že zaradi zabave. Govoril je, kakor bi rožice sadil, kadar je hotel; posebno pa je znal posnemati in oponašati različne osebe, tako da se je vse čudilo. Naj se mi ne zameri, da se toliko časa mudim pri tem možu; nekaj prijetnih ur sem sam preživel z njim, in zato sem ga tudi ohranil v prijaznem spominu; še to naj pristavim, da je bil mož stare mere poštenjak od nog do glave.

Dolg torej je bil njegov govor in lep govor; stoječ ga je poslušala vsa družbica mirno in pazljivo. Rekel sem, da je znal govoriti, kakor bi rožice sadil; tako namreč pravimo navadno, če hočemo reči, da kdo prav lepo govori. Tukaj pa te besede niso prav primerne; bolje bi bilo reči, da je mož govoril, kakor bi rožice trgal in venec spletal iz njih ter ga položil slavljencu kakor krono na glavo. Rožice pa so bile samo lepe lastnosti in dobra dela gospodova, in teh je govornik natrgal in nabral toliko, da mu je bilo lahko, iz njih narediti lep venec.

Najprej je razložil družbi, koliko je storil gospod župnik za cerkev že v prvih letih svojega pastirstva v tem kraju. Cerkev je bila prej zanemarjena — prednik njegov je bil že silno star in bolehen gospod — orgel je bilo potreba novih, in novega velikega zvona je vse želelo; povsod okrog so imeli težjega in glasnejega. Cerkveno petje tudi ni bilo, da bi se bili ljudje ponašali z njim. Novi župnik je sam

znal peti in orglati, in je bil ves navdušen za lepo ubrano petje v cerkvi. Črez malo časa je bil izbral in nabral potrebno število lepih glasov, moških in ženskih; te je sam učil in vadil, in v kratkem času jih je pripravil do tega, da bi se bil mešani zbor lahko dal slišati v kaki imenitni mestni cerkvi.

Pridige njegove, nadaljuje govornik, so prava slast pobožnim poslušalcem ter izpodbujajo in tolažba. Če je treba, zna tudi ob prižnico udariti. Kako po očetovsko ljubi svoje verne dušice. Za vsakega ima prijazno besedo, dober svet, tudi radodarno roko v sili in potrebi. Nepotolažen ne gre nihče izpred njegovega praga. Kjer vidi kak prepir, kako sovraštvo med sosedi, stariši ali brati, ne miruje prej, da vse lepo ne poravnajo in popravi s prijazno, če treba, pa tudi z resno besedo. Vse ga ljubi, vse se ga boji. Za vse skrbi on, kar more pospeševati srečo svojih vernih. Posojilnico, požarno stražo, čitalnico, pevsko društvo, vse to je ustanovil on.

Nato se govornik malo oddahne, prime za kozarec, si pomoči s požirkom suho grlo in potem povzame zopet besedo. Razlagal jim je zdaj, kako ljubi slavljeneč lepoto, ki jo je stvarnik razlil po svojem stvarjenju, po prirodi; kako je navdušen za lepi kraj, kamor ga je postavil Gospod; kako ga povzdiguje in slavi v govoru in v spisih, da bi ga pridno obiskovali domačini in tujci; kako popravlja stara in napravlja nova pota po gorovju. Tako je še dolgo in obširno z navdušeno besedo razlagal, kaj je vse storil slavljeneč za svoj kraj in za prebivalce njegove. Naposled zakliče s povzdignjenim glasom: Bog živi, Bog nam ohrani še dolgo našega častitega župnika zdravega in veselega na srečo našemu kraju in vsej slovenski domovini!

Ko so se polegli živio-klici in žvenketanje kozarcev, vstane gospod učitelj. Ta poprime nekaj,

česar se gospod župan ni bil dotaknil v svojem slavnostnem govoru — menda sta se bila prej zgovorila tako — namreč šolo. Razlaga družbi, kako skrbi gospod župnik ne samo za cerkev, ampak tudi za šolo; v kaki lepi slogi živi in dela in poučuje z učiteljem. Cerkev in šola! Kjer ni sloge med cerkvijo in šolo, ne more biti dobrega sadú. To prepričanje gospoda župnika kaže vse njegovo dejanje in nehanje.

Potem ko je bil tudi gospod okrajni sodnik v imenu deželske gosposke pozdravil slavljenca, vstane tá ter začne takó-le:

Dolžnost moja, častiti gospodje in dragi prijatelji — dovolite, da vas imenujem tako — dolžnost moja je, da se spodobno zahvalim gospodom, ki so me počastili s tako prijaznimi in lepimi besedami. Najprej in posebno se mi je zahvaliti prvemu govorniku, našemu častitemu gospodu županu. Ali tu sem v neki čudni zadregi; ne vem prav, kako naj bi, da bi bilo prav. Kdor se hoče zahvaliti komu, mora mu najprej vedeti hvalo za kaj.

Pri teh besedah so se gostje spogledali med seboj, češ, kaj pa to? Sosebno župan ni vedel prav, kako bi se bil zadržal; on je bil še le v pravi zadregi.

Ko gospod župnik to vidi, se nasmehne in začne nató :

Ko gre popotnik po prostem polju, pa se po kratkem grmenju utrga oblak in se vsuje ploha nadenj, zastonj pospešuje korake, zastonj se ozira po kakem zavetju; ne poslopja, ne drevesa ni blizu, kamor naj bi pribežal. Kaj hoče? Mirno korači svojo pot; saj mu vse nič ne pomaga. Tako se je godilo tudi meni. Gospod župan me je nenadoma oblil s tako ploho hvale in slave, da sem moker do kože. Pa mi poreče kdo: Saj bi bil lahko šel ven, ko je ploha lila. Ne, tega nisem mogel, to bi bilo nespodobno

in razžaljivo za gospoda govornika in ljubega gosta. Mirno sem torej trpel in poslušal; ali zdaj pa se hočem ganiti in govoriti. Najprej pa popretim gospodu: Le čakajte! Bog mi bo že dal doživeti priliko, da vam povrnem, kar ste mi storili. Tudi jaz bom naštel vse vaše lepe lastnosti in velike zasluge za našo občino. — Reči, da ni vse nič res, kar se je reklo o meni, tega tudi ne morem. Ali gospod župan in tako tudi gospod učitelj je vso resnico v svoji veliki prijaznosti povečal in polepšal; naslikala sta nam dušnega pastirja, kakoršen jaz biti želim in si tudi prizadevam po svoji moči. Zdaj vem, kakšen naj bom, da bom prijeten Bogu in ljudem. Zatorej hvala! Čudno se vam zdi, kaj ne? gospoda, ko me slišite tako govoriti, kakor ni sicer moja navada. Sam ne vem, kako je to; menda nenavadna prilika, menda govore tudi že malo vinski duhovi iz mene, ker sem slab pivec. Z gospodom županom sva nekako menjala: on, na glasu šaljivec, je govoril modro in dostojno, kakor s prižnice; jaz, navadno pustež, pa tukaj šale uganjam in se silim biti duhovit in šegav, kar se mi pa noče prav posrečiti. Ali še bolj se boste menda čudili, ko me boste poslušali dalje, če me boste hoteli poslušati mirno in potrpežljivo do konca; govor moj namreč bi utegnil biti malo dolg, ker usta, kakor pravi pregovor, govore od preobilnosti srcá. In srce mi je res polno, hvaležnosti polno, tako da mu moram dati enkrat duška. Pred svetom tega ne morem, bom pa poskusil pred vami, svojimi prijatelji, si olajšati srce in storiti svojo sveto dolžnost.

Hvaležnosti polno mi je srce, pravim, in to do vrha, posebno ta veseli dan, ki mi ga je dal Bog doživeti. Da sem to, kar sem, bodi že veliko ali malo, komu sem za to, za Bogom in ljubimi stariši sevéda, hvalo dolžan? — Svoji sestri, Lizi! Vidite,

gospoda? Komaj je začutila, kam merim s svojim govorom, pa je že izginila, kakor kafra. Ona je pametna in se je o pravem času umaknila plohi, ki se zbira nad njo. In videli boste, kakor se je doslej pridno sukala med nami in nam stregla, ne bode je nazaj, dokler bo slišala, da imam jaz besedo. In potlej, potlej! Kako me bo zmerjala; kajti ima me trdo pod oblastjo, in beseda njena kaj zaleže! Vendar bom govoril, naj že bode, kar hoče.

Slovenski narod se imenuje kmetski narod; tega priimka se nam ni treba sramovati. Kar imamo gospode, je brez malega iz poštene kmetske hiše. Tako menda tudi vi, gospodje. Ali tako nizkega rodú ni pač nobeden med vami, kakor sem jaz. Moj oče, Bog jim daj dobro na onem svetu, so bili kočar. Kočar pa je, kakor vam je znano, še daleč za kmetom. Kmet je proti kočarju skoro gospod. Majhna, lesena hišica, s slamnato streho seveda, majhen vrtec pri hišici, kosček njivice; to je bilo vse, kar smo imeli. Nič gozda, nič travnika. Pač še nekaj smo imeli: majhno, kapasto kravico, rjavko. Kolikor se spominjam, bila je kravica vedno ista, Bog ve, koliko že stara. To kravico smo redili z velikim veseljem in tudi z velikim trudom. Njen hlev se je tiščal hišice, in rjavka je bila kakor ud družine, in kakor táko se je tudi čutila; vsaj meni se je tako zdela. Mene je posebno rada imela in jaz njo, ker sem jo gonil na pašo in ji tudi kaj dobrega prinesel domov, kadar sem le mogel. Domače delo je bilo hitro opravljeno; ker pa oče in mati nista bila vajena rok križem držati, zató sta pomagala pri bližnjih kmetih, kadar je bilo kaj dela na polju. Zaslužek seveda ni bil obilen, tisti čas še manjši, kakor je dandanes, vendar se je živelo. Oče so po zimi, ko ni bilo drugega dela, koše pletli, mati pa predli. Otrók je bilo dvoje:

Liza in jaz; sestra kakih pet let starejša od mene, zdrava in krepka; jaz malo šibkejši. Tisti čas še niso bili vsi stariši primorani, svoje otroke pošiljati v šolo, kakor vелеva dandanašnji postava. Ali najini, kakor so bili ubožni, so vedeli, kako dobro je, če se človek kaj nauči v šoli, če že drugega ne, da zna vsaj pri sveti maši moliti na bukvice, in kako pismo pisati, če je treba. V šolo hoditi pa v našem kraju ni bilo kar tako. V šolo je bilo od nas dobro poldrugo uro; posebno po zimi, ker v debelem snegu, je bila hoja po hribih kaj težavna. Vendar smo malokdaj zamudili šolo, samo če nas stariši zavoljo predebelega snega ali drugega slabega vremena nišo nikakor pustili izpod strehe. Dobro je bilo, da sva Liza in jaz od začetka nekaj časa vkup hodila; bila sva sošolca. Liza je bila, kakor sem že rekel, krepka, in to ne samo po udih krepka; bila je tudi, in to je bilo še več vredno, posebno krepke in trdne volje; kar je sklenila, bilo je že skoro storjeno. Jaz sem bil mečji, potreben krepke podpore. Bil sem nekak sanjač in najraje sem premišljal in gradove zidal v oblake, kar je prav prijetno delo in tudi ne drago; posebno kadar sem kravico pasel po šoli. Liza ni nikoli mirovala; ko ni več hodila v šolo, je pomagala, kjer je mogla, starišem pri delu ter si služila svoj kruh. Pri tem je bila vedno vesela in dobre volje, pa peti je znala, da je bilo veselje. Vkup sva rada pela lepe narodne pesmi, in kar smo se jih naučili v šoli.

Vsak deček menda, posebno ko hodi v ljudsko šolo, ugiblje, kaj hoče biti; najraje seveda si izbere razen vojaštva kak stan, ki se mu zdi posebno imeniten. Jaz sem si bil izvolil duhovski stan. Kaj more biti lepšega na svetu! To željo sem skrivaj nosil v srcu; nikomur si je nisem upal razodeti. Med vsemi povestmi,

ki smo jih čitali v šoli, me je najbolj veselila tista, ki nam pripoveduje, kako je po čudnem naključju deček iz ubogega pastirja postal duhoven, potem škof in nazadnje celó sveti oče, rimski papež. Tako visoko seveda jaz nisem meril; kaj takega samo misliti, to bi se mi bila zdela pregreha. Ali tako-le kak župnik v lepem goratem kraju, če tudi brez duhovnega pomočnika, kakor jih imajo drugi, imenitnejši gospodje, kaj takega, skratka, kar sem z božjo pomočjo zdaj — to bi se le vendar smelo želeti.

Ko smo šli nekdam popoldne iz šole, kar nas je bilo iz jednega kraja, pa smo še pogovarjali gredé, kaj hoče biti vsak izmed nas. Želje seveda so bile različne. Bil je med nami tudi sin precej premožnega, še bolj pa ošabnega kmeta. Ošaben je bil tudi sinek, in kjer je le mogel, nam je dal čutiti svoje bogastvo, pa naše siromaštvo, posebno pa meni. Ko smo tako ugibali in ukrepali, reče on moško: Mene bodo moj oče dali najprej v mesto v latinske šole; potem pa pojdem na Dunaj študirat za doktorja. Še zdaj se živo spominjam, kako ponosno je poudarjal vsako besedo, posebno pa »Dunaj«, »študirat« in »doktorja«! To se nam je zdelo strašno imenitno. Nato se obrne k meni: Kaj boš pa ti? Sam Bog vedi, kaj me je motilo, da sem tedaj izbleknil nepremišljeno: Duhoven! Kako me je pogledal nato! Pol usmiljenja, pol zaničevanja je bilo v tem pogledu; nato reče z nekim posebnim poudarkom: Kočar — duhoven! Ne morem vam popisati, kako me je spekla ta beseda »kočar« iz njegovih ust. Zdelo se mi je, kakor da bi mi bil z žarečim železom ta priimek vžgal na čelo. Nikoli nisem ne prej, ne pozneje tako živo čutil svojega siromaštva. On je šel res v mesto v latinske šole, in potem na Dunaj študirat za doktorja, ali doštudiral ni doktorja nikoli. Živel

je preohlapno; oče mu je pošiljal, dokler ni opešal. Nazadnje je žalostno končal. Bodi mu zemlja lahka!

Da si olajšam srce, sem potožil neki večer, ko sva kakor po navadi sama v sobici sedela na postelji, Lizi, kaj me boli. Ona pa vstane nato, stopi pred me ter reče krepko in odločno, dà, nekako slovesno: Ti le tiho bodi, pa pridno se úči. Jaz ti pravim: Ti boš duhoven! Z božjo pomočjo, pa nekoliko tudi z mojo. — Čudovito sem bil umirjen in potolažen po teh besedah. V svojo sestro sem imel zaupanje, da ga ni nič omajalo. Od tega časa je bilo to najina jedina skrb. Najina skrb, pravim; bolje bi rekel: njena skrb; jaz sem le bolj želel, kakor skrbel. Ona pa ni samo skrbel, ampak tudi delala. Bila je tisti čas že skoro dorastlo, čvrsto in — to smem pač reči — tudi zalo dekle. Ali njej ni bilo mar, kar njenim vrstnicam, lepa obleka in veselice; družila se je tudi malo z njimi. Ne daleč od nas, v dolini, je bil premožen kmet. Mati so včasi malo skrivoma pošepetali, kakor da smo nekako v rodu z njim; ali kako, tega ni nihče vedel, menda mati sami ne. Pri tem možu, ki je ravno potreboval dekle, je stopila sestra v službo.

Leto pozneje sem dovršil ljudsko šolo. Kaj pa zdaj? Čudno sta gledala oče in mati, ko jima je razodela najino skrivnost. Oče so majali z glavo: V mesto, v latinske šole, osem let, kali! Kdo bo pa plačeval? — Jaz, odgovori moja sestra možko, kakor bi odrezal. Pa je bilo mir besedij. Oče so poznali svojo hčerko, zato jim je bila njena beseda možka beseda. Kdo je bil zdaj srečnejši od mene! Pač! Morda moja mati. Kar samo se je smejalo ženici, ko se je tako srečno končalo družinsko posvetovanje; od veselja se ji je kar svetilo ono ljubo, prijazno obličje. Njen Francek duhoven, v zlatem

plašču pred oltarjem! Vse kakor v sanjah! In vendar ji je reklo materino srce, da bo vse to enkrat resnica. Poslej je vedno solnce sijalo v njenem življenju!

Po teh besedah govornik pojenja, pogleda po omizju in reče:

Oprostite, gospoda, da sem tako gostobeseden, da obširno pripovedujem in razkladam, kar more prav zanimati samo mene.

»Tudi nas, le govorite dalje!« se mu je reklo za odgovor.

Če dovolite, pa bom, reče župnik; samo pijte prej in dobro potegnite, pa jaz bom tudi.

Ko se je bilo to zgodilo, začne zopet:

Kar je bilo potem, lahko na kratko povem. Ko je bil čas, odriniti v mesto, je bilo vse lepo pripravljeno. Slovo od ljubih starišev, prvo slovo, ni bilo čisto brez solz; ali te solze niso bile grenke, in tudi posušile so se kmalu. Kar je bilo bolj težkega za na pot, naložil je bil neki sosed, ki je šel tisti čas po opravkih z vozom v mesto. Drugače bi bila pa tudi vse nesla sama, vsak po svoji moči. Mož nama je prigovarjal, naj sedeva tudi midva na voz. Tega pa ne! Veselo sva peš koračila v mesto, kakih pet ur hodál Tako lepih potov sem malo imel v svojem življenju!

V mestu mi je bilo že prej poiskano in pripravljeno stanovanje, seveda ne sredi mesta, pri neki vdovi po malem cesarskem uradniku. Vendar se je čutila ženica, da je kaj; in reči smo ji morali gospa, kar se je meni kaj čudno zdelo. Razen mene je imela še dva »študenta« — kako imenitno se mi je glasilo to ime! — v stanovanju in hrani. To ji je bil kaj potreben priboljšek k skromni vdovnini, če je je sploh imela kaj. Vse to je mene malo skrbeło, tudi to ne, koliko in kako se bo plačevalo záme.

Ko ima človek tako sestro! Prvi dan vsakega meseca je prišla in je vse lepo poravnala z gospo. Ali kadar je prišla, prinesla je vselej kaj za hrano s seboj, in sicer ne malo. Kar je bilo debelejšega, to se je pa pripeljalo zdaj pa zdaj, kakor je bila prilika, ko je kak znanec šel z vozom v mesto. To je bilo pač vse tako zgovorjeno z gospo, in zato se je, menim, tudi malo plačevalo. Moje sestre gospodar je bil dober mož, in ko je videl, kam vse gre, ni gledal na krajcar. Tako je tudi on nekoliko pomagal, hvala mu!

Da sem se pridno in dobro učil, tega vam ni potreba še posebej poudarjati. Saj sem se tudi lahko, brez kake posebne težave, kakor jih imajo drugi. Zato sem pa zgodaj začel misliti na to, da bi druge poučeval in si tako sam služil, kolikor toliko, kruha. Ali ko sem Lizi povedal, kaj nameravam, in sem si še domišljeval, Bog ve, kako bo vesela tako pridnega brata, zavrnila me je skoro osorno: Najprej se uči sam; kadar boš sam dovolj znal, potem še le misli, kako bi učil druge. In tako je tudi bilo. Ona pa še ni mirovala. V mestu je boljši zaslužek, posebno v gotovini. Črez nekaj časa je našla pri nekem trgovcu službo za deklo. Zdaj se je seveda izhajalo veliko bolje. In pa, kar me je posebno veselilo, blizu mene je bila, in kadar je utegnila, je skočila k meni, ali pa jaz k njej.

O velikih počitnicah seveda sem zahajal domov; ali kravice zdaj nisem več pasel s takim veseljem, kakor nekdej, če sem se sploh kdaj tako ponižal starišem na ljubo. Iz ljubezni do njih samo, lahko rečem, sem hodil domov, saj jih je tako veselilo; življenje sem imel lepše v mestu. Kako lepo je bilo posebno spomladi in po letu ob nedeljah in praznikih, ko je bila Liza prosta! Če je bilo količkaj vreme,

napotila sva se zjutraj v prijetno mestno okolico; hrane sva imela s seboj za ves dan. Včasih, kadar sva bila posebno prešerna in razposajena, sva si privoščila tudi kozarec vina! Pohajala sva po polju in po gozdu; trgala sva cvetlice in poslušala prijetno ptičje petje. Ne samo to. Po grmovju sva iskala ptičjih gnezd in tekmovala sva, kateri najde prvo. Tega pa se je učila moja sestra od mene, ki sem bil od mladih nog velik ptičji prijatelj in sem še zdaj. Kaj sva počela z gnezdih? Nič; gledat sva jih hodila z otročjim veseljem. Zdaj še prazno gnezdo; črez nekaj časa jajčka; starka čepi v gnezdu in vali; stari pa poje blizu v grmu njej za kratek čas. Zopet črez nekaj časa: mladiči, goli — stara jih pita... mladiči godni... izleteli. Vedno veselje, kaj ne? Ali vendar veselje, nedolžno in, kar je tudi kaj vredno, ceneno veselje! Meni se zdi, kogar to veseli, ne more biti hudoben človek.

Ko sem prišel v višje šole, nisem imel mirú, poučevati sem hotel po vsej sili. Nazadnje je privolila Liza in mi je priskrbela tudi učenčka, in sicer, to je bila posebna sreča, njenega gospodarja sinka, ki je hodil v ljudsko šolo, pa ni bil posebno priden. Križ je bil velik z razvajenim dečkom, ali lepi zaslužek, po moji tedanji meri lep, me je obilo odškodoval za vse. Zdaj je bilo še le pravo življenje! In ko sem prišel naposled v zaželeno semenišče, zdaj smo bili na konju! Malo truda, nič skrbi! Zdaj bi bila lahko rekla moja sestra: Posadila sem te na konja, jezdil boš pa sam, ali tako kako. Dolžnost, ki sem si jo naložila sama, je izpolnjena. Ko enkrat mladi ptiček sam lahko zoblje in se hrani, pustita ga stara, ne pitata ga več.

Rekel sem, da je bila naša Liza tudi čedna deklica, in lahko bi bila dobila moža, to mi je dobro

znano. Jeden je, to sem videl nerad, pogosto pogledaval za njo. Ali ona je sodila, da ni še pri kraju njeno poslanstvo,

Prišel je tudi tisti dan, ki smo ga tako težko čakali vsi, najlepši dan mojega življenja, ko sem pred oltarjem prvo nekrvavo daritev daroval Gospodu. Bog je bil dal doživeti ta dan tudi očetu in materi, ki sta bila oba šibkega zdravja. Nikoli ne pozabim tistega trenutka, ko so po maši pred velikim oltarjem v ponižnosti in veselju klečali vsi moji ljubi: oče, mati in sestra, in ko sem jim jaz, novomašnik, iz dna svojega srca dajal svoj novomašni blagoslov. Lahko si mislim, kaj je čutila Liza v tem trenutku. Obilo je bila poplačana za ves trud, za vse skrbi, ki jih je imela za svojega brata.

In po maši, to kosilo na mojem domu, pod milim nebom pogrnjena dolga miza, v hišici bi ne imela dovolj prostora! Liza je skrbela za vse. Dolgo časa poprej sta se pitala dva purana za ta slavni dan. Iz Vipave je prišlo vino in grozdje; kar se je dobilo najboljšega, je bilo ravno dovolj dobro za novo mašo ubogega kočarja. Take nove maše, to smem reči, pač ni bilo še v tistem kraju in je menda tudi ne bo tako hitro. Jedlo se je in pilo; pili smo tudi tistega, ki zamašek ven meče, kakor so dejali naši ljudje. Tu se je pokazala naša Liza v vsej svoji slavi. Bila je kakor neka zmagovita kraljica. To se ume samo ob sebi, da je bila že nekaj prej pustila svojo službo v mestu; zdaj sem bil jaz enkrat stopil na noge ter zateptal: Tako hočem!

Zdaj sem pri kraju s svojo povestjo. Saj je bil pa tudi že enkrat čas, poreče menda kdo; naj ima blago potrpljenje z menoj. Ko sem bil semkaj postavljen za župnika — prav za prav za lokalista, ali sploh mi pravijo župnik, ker je to bolj imenitno — vzel

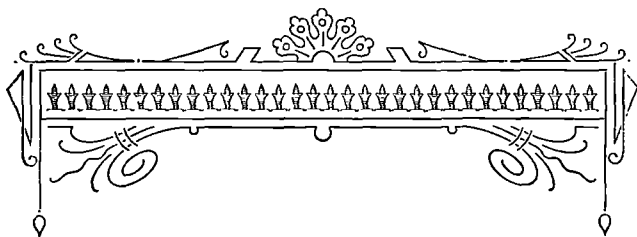
sem seveda brž vse svoje k sebi. Liza je gospodinjala, oče in mati so pa delali, kar se jim je ljubilo, pa pridno v cerkev hodili in molili. Žalibog, ne dolgo! Zdaj imam samo še sestro; Bog mi jo ohrani!

Tako je končal gospod župnik svoj govor v čast svoji sestri. Nato pa napivanje in trkanje s kozarci: Bog jo živi! Živela vrla sestra!

Pri tej priliki se je pa župan, ki je znal vselej in povsod pravo zadeti, izmuzal iz sobe. Črez nekaj časa, ko je bil šum že malo potihnil, se odpró vrata, in v vratih se prikaže župan z Lizo, ki jo je krepko držal za roko ter vlekel v sobo; branila se je, ali župan je bil vendar močnejši. Zdaj pa vsi njej naproti! Podajali so ji roke ter jo silili k mizi; morala je vzeti poln kozarec in trkati ter piti z njimi. Tudi to je Liza storila moško; izpraznila je kozarec na en dušek, potem pa ga krepko postavila na mizo: Takó!

Kdo bi ne bil vesel take sestre!

Otrok po očeta.

Lepa zimska noč je bila. Ves dan je snežilo, da je bilo snega padlo možu do kolena; proti večeru se je izvedrilo. Jasno nebo, z milijoni lučic posejano, se je razpenjalo nad belo odeto zemljo; vse mirno, vse tiho! Nikoli ni nebo tako lepo, tako veličastno, kakor v jasni zimski noči; nikoli zvezde tako prijazno, tako ljubo ne sijejo trudnemu zemljanu.

Vse te veličastne in vendar tudi tolažilne lepote ni nič videla, nič čutila uboga Seljanka v svoji borni izbici. Za pečjo, dasi ni dajala nič gorkote, je čepela in ždela. S klenjenimi rokami si je oklepala kolena. Zdaj je malo molila, zdaj vzdihovala; potem zopet tiho premišljala svoje žalostno stanje.

Pač žalostno! In vendar ni bilo, da bi moralo biti tako; lahko bi bilo vse drugače. In ravno to jo je posebno bolelo. Tomaž, njen mož, je bil dober in priden delavec; imel je v bližnji tovarni toliko zaslužka, da bi bil lahko živel s svojo ženo in svojim sinkom, tem bolj, ker je ona tudi kaj prislužila s tem, da je hodila v trg prat, ali kako drugače v hiši ljudem pomagat. Tudi sicer Tomaž ni bil napačen človek;

rad je imel, po svoje rad imel ženo in otroka, dasi je bil redkih besedij in jima ni očitno kazal svojega čuta. Tudi bolezní ni bilo v hišo; pač pa je zahajal vanjo hud gost in z njim vsa nesreča: hudobni, peklenški duh, po imenu alkohol, ki tiči v vsaki opojni pijači, posebno pa v tistem nesrečnem žganju, ter preži kakor pajek na muho, da bi zlezal v človeka, da bi mu ostrupil in končno pogubil dušo in telo. Tomaža je imel v svoji oblasti in ga ni več izpustil.

To je bilo posebno hudo vsako soboto, ko se je zaslužek vsakega tedna izplačeval delavcem v tovarni. Prva pot Tomaževa, ko je imel denar, je bila v krčmo. Tu je popival s svojimi tovariši — in takih tovarišev je imel, žalibog, le preobilo — nazadnje je prišlo vselej žganje na vrsto. Pa kvartalo se je vmes! To je trpelo včasí do ranega jutra, ko je bilo treba zopet iti na delo. Uboga žena ga je nekaj časa prosila in se jokala, naj ima vsaj usmiljenje z ubogim otrokom. Ko je videla, da vse nič ne pomaga, je molčala in tiho trpela.

Zdaj je bila zopet tista nesrečna sobota. Blizu polnoči je bilo že, pa hud mraz je bil. Ubogi ženi je šla strašna misel po glavi: če se domov gredé zvrne ter se zavali v debeli sneg in zmrzne v takem mrazu! Premagovala se je, kolikor se je mogla, da bi bila tiho, da bi s svojim vzdihovanjem ne vzbudila ubogega sinka, ki je mirno ležal v borni posteljici. Dovolj, da mati tako trpi, kaj treba trpeti nedolžnemu otroku!

Ležal je pač, mirno ležal v svoji posteljici, ali spal ni ubogi Jožek! Kako bi bil mogel spati, ko je vedel, kako trpi njegova mati! Njeno trpljenje je bilo tudi njegovo trpljenje. Strašno nesrečnega se je čutil. Ko bi mogel pomagati! Ali kako? Nič bi mu ne bilo pretežko; vse bi hotel storiti, vse trpeti.

Premišljaj in preudarjal je ter ukrepal v svoji otročji duši, kaj bi storil. Ko bi šli mati vsaj v posteljo, v stransko izbo, da bi jih ne slišal in ne čutil, morda bi nazadnje celó zaspali! Kaj je trpela njegova uboga otročja duša! Ali izdati se ni hotel, da ne spi; ni se torej ganil. Pa mu zopet pride na misel, kako lepo bi bilo, kako prijetno in veselo bi skupaj živeli in se radi imeli, ko bi ne bilo tega nesrečnega žganjal. Ko bi on imel to moč in oblast, prodajati bi se ne smela, še narejati bi se ne smela ta peklena pijača; le kapljice ne! In nato je zopet vlekel na uho, ali ni kaj šuma zunaj; ko bi se zaslišali koraki! Ali mirno in tiho je bilo vse. Zdaj začne biti stara, začrnela ura na steni. On šteje — deset, jednajst, dvanajst. Polnoči, in še nič očeta! Zdaj mu pa kakor blisk šine misel v glavo: Po očeta! Ali tako, da ne bodo nič vedeli in čutili mati. »Mati,« jo začne prositi, »pojdit v posteljo, lepo vas prosim, drugače jaz ne morem spati«. — «Jaz sem pa mislila, da spiš, Jožek,« mu odgovori mati. »Nu, pa pojdem v božjem imenu. Ti pa zopet zaspil!«

Nato gre žena počasi v stransko izbico, kjer je imela posteljo. Deček pa vstane, se obleče naglo in se izmuzne kolikor mogoče natihoma iz hiše. Bal se ni; prijazno so mu svetile zvezde z jasnega neba. Ali ta sneg, ta sneg! Skoro do pasa mu je bil, in gaziti je bilo treba v celo. In pa mraz! — Nič ne dé; pot ni dolga, in ko človek hitro gre, se ugreje, da ne čuti tudi hudega mraza. Iskati mu ni bilo treba očeta; vedel je dobro, kje so. Torej le urno! Trdna volja daje človeku potrebne moči, tudi otroku. In Jožek je imel to trdno voljo. Po očeta, po očeta! to je bila njegova jedina misel in želja.

Šlo je počasi, ali vendar je šlo; sneg je bil rahel tako, da se je že polagoma rinilo dalje; samo

opešati in obupati ne! Ko je bil nekako sredi pota, je malo postal in se oddahnil, potem pa zopet dalje!

Črez kake pol ure je, če tudi izpehan, vendar srečno prigazil do krčme, kjer je bil oče. Noter iti med pivce seveda si ni upal; to bi bilo hudo razsrdilo očeta; ta sramota! Poprosi torej v veži natakarico, ki ga je poznala, naj malo ven pokliče očeta. To je dekllica opravila tako dobro, da je mož kmalu potem res prišel. Ko zagleda otroka, se zadere nekoliko prestrašen, nekoliko nevoljen nad njim: »Kaj pa ti tukaj?« — Deček ga začne lepo prositi: »Ljubi oče, prosim vas, pojte domov; materi in meni je tako hudo! O ko bi vedeli, kako je mami hudo!« Te besede je govoril deček tako ganljivo, pa tako milo je gledal svojega očeta, da mu napol pijani mož nenavadno rahlo reče: »Le hitro domov, pa v posteljo; kmalu pridem.« Da bi ga smel počakati, tega mu ni nikakor dovolil.

Kaj je hotel deček? Ko je videl, da nič ne opravi, saj je poznal očeta, se napoti zopet proti domu. Saj nekoliko je bilo vendar upanja, in to upanje je hotel prinesiti domov svoji materi, ki je bila tako potrebna tolažbe. Ali ko je stal in govoril v veži z očetom, začel ga je obhajati mraz, in ta mraz ga ni hotel popustiti, tudi ko je bil že na potu. Tako trudnega, tako slabega se je čutil! Ali moralo je biti; če se je prišlo sem, bo se tudi nazaj; samo malo bolj počasi. In res je mogel le počasi riniti dalje. Po nesreči je bil veter potegnul ter mu zametel gaz; treba je bilo zopet v celo gaziti. In noge so mu bile zdaj tako težko, kakor še nikoli, pa trde, kakor lesene. Ostra sapa mu je brila po obrazu; roke so mu bile vse ledene; menca si jih je in dihal vánje; ali ni si jih mogel ogreti. Srce mu je hudo utripalo, pa zaspanec ga je premagoval in lomil.

Nazadnje ni čutil nič drugega, kakor strašno zaspanost. Jediná misel, jediná želja njegova je bila, malo leči in zaspati; potem pa zopet dalje! Ko je bil že malo črez sredi pota, se ni mogel več premagovati. Legel je tja na belo, rahlo posteljico ter zaspal, kakor materi v naročju. In sapa ga je odela z belo rjuho po životu...

Danilo se je že, ko je Seljan iz krčme kolovratil proti domu. Veter je bil v tem času tu pa tam naredil velike zamete, da se je mož včasí globoko pogreznil in se stežka zopet izkopal iz snega. Zanašalo ga je, in večkrat se je zvrnil in se zopet pobral. To ni bilo njemu nič nenavadnega; otresnil si je sneg ter zopet meril dalje. Kar se spotakne ob nekaj, ki je ležalo na potu, ter telčbi naprej na obraz. »Šentaj, kaj pa to?« Spravi se počasi po koncu ter pogleda. Kakor bi pihnil, ga mine vsa pijanost, ko vidi sinka v snegu pred sabo. Pripogne se, vzdigne ga, drži ga v naročju ter pritiska lice njegovo, mrzlo kakor led, k svojemu licu, da bi ga ogrel. »Jožek! Slišiš, Jožek? Vzbúdi se no; jaz sem, tvoj oče. Domov greva, k materi; tam boš spal v svoji gorki posteljici.« Prime ga za ročico, ali bilo mu je, kakor ko bi prijel ledeno svečo pod kapom. Strah in groza ga obhaja. Svoje življenje bi dal, ko bi otrok le malo odprl oči in ga pogledal. Domov, le hitro domov! Tam bo pomoč, če je še kaj pomoči!

Ni še dolgo hodil, kar mu prihiti žena naproti: »Kje je naš Jožek? Za Boga svetega, kje je naš Jožek?« — »Ná, tu ga imaš svojega Jožka,« ji odgovori mož bridko in srdito ter ji pomoli otrplega otroka. »Ti si ga pognala v smrt, ti — —.« Žena zgrabi otroka ter ga pritiska k sebi: »Jožek, Jožek; o zakaj si mi storil to!« — »Zdaj tiho, pa hitro domov!« zavpije mož, ji vzame otroka iz naročja ter hiti z njim proti hiši; žena pa za njim.

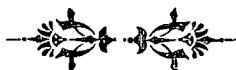

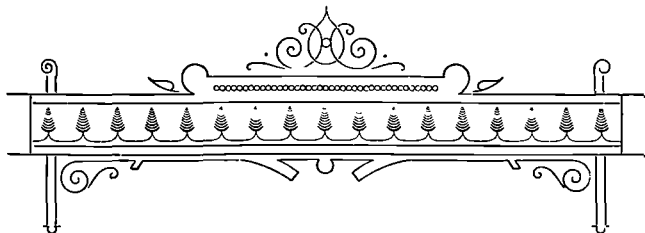
Ko sta bila v izbi, mož hitro sleče otroka ter ukaže ženi: »Snega!« Ženi se je to čudno zdelo, vendar gre in prinese snega. Mož ga vzame ter začne z njim drgniti otroka, kakor je čital, da je treba ravnati z zmrzlim človekom. Žena mu je z dihom ogrevala obraz in ročice in tarnala: »O Bog, o Bog, taka nesreča!« — »Zdaj tarnaš, ko si ga brez usmiljenja pognala v smrt!« se srdi mož ter jo srpo pogleda, kakor bi ji hotel nož zasaditi v srce. Zastonj se izgovarja žena: »Bog mi je priča, da nisem vedela, da je šel iz hiše; nikoli bi ga ne bila pustila. Mislila sem, da spi, ko je bilo vse tako tiho; in jaz sem bila tudi tiho, da bi ga ne vzbudila, ker se mi je tako smilil. Zjutraj, ko sem vstala, pa sem videla, da je posteljica prazna! Ko ga ni bilo najti nikjer, sem si takoj mislila, kam je šel, pa sem v strahu in grozi hitela za njim. O Bog, o Bog!«

»Kaj stojiš tu in moleduješ!« se zadere mož nad njo. »Hitro po zdravnika!« Žena odide, on pa se dalje trudi obuditi otroka, da mu je gorek pot kapal s čela na mlado truplo.

Črez kako četrť ure pride žena z zdravnikom. Zdravnik pregleda in preišče otroka ter poskuša sam vse, kar veleva ob taki priliki zdravniška umetnost, da bi upihal iskrico, ko bi še katera tlela v životku. Črez nekaj časa pa pojenja ter reče: »Prepozno; tu ni več pomoči!«

Ali je ta strašna nesreča, katere je bil sam kriv, izpreobrnila moža? Upajmo, dasi pravi stari pregovor: Pijanec se izpreobrne, kadar se zvrne — v jamo namreč! Če ga ni spametoval ta pretres, potem ni več upati izpreobrnenja!

Cestar.

I.

Damijan Kožuh je bil mož v cesarski službi. Cesarski orel se mu je lesketal spredaj na klobuku, kar je bilo videti kaj častno in oblastno. Vendar služba njegova ni bila Bog ve kako imenitna, tudi plače ni bilo posebno obilo, ali živelo se je, ker jih je bilo samo troje, razen njega žena in sin, brez posebnih užitkov res, pa tudi brez pomanjkanja.

Vélike ceste kos po ozki dolinici kraj potoka z gostim smrečjem na obeh straneh je bil izročén njegovemu varstvu; in kdor je hotel biti pravičen, je moral reči, da je ta cestni kos v dobrih rokah. Kožuhova cesta — sam ji je rekel moja cesta — je šla največ po ravnem, samo na zadnjem koncu, kakih pet ur od mesta, je imela klanec. Ta klanec je prizadeval možu veliko truda in skrbi; brez njega bi bil imel, tako se mu je zdelo, najlepše življenje. Po kakem nalivu je bila vselej škoda velika, in mnogo truda je bilo potreba, da je bilo zopet vse poravnano. In pa ti vozniki! V vedni vojski, če tudi brez boja, je živel z njimi. Coklo podložiti navzdol, kakor je velela postava, to jim je bila deveta briga. Kako so mu razoravali cesto! Posutega so se izogibali

kolikor moči, raji so vozili po gladki strani, ki je za pešce. Tožil je vedno, da ima cestar premalo moči in oblasti; kako bi jih bil on strahoval! Tako so se mu pa kar posmehovali, če jih je zmerjal in jim pretil. Najraje bi bil mož videl, ko bi ne bilo sploh nič voznikov!

Bil je Kožuh mož bolj nizke, ali krepke, trščate in plečaste postave. Imel je menda kakih petdeset let, ali videti je bil stareji; hodil je vedno malo sklonjen, cincal je in kimal, ali prav za prav odkimaval z glavo, kakor bi mu nekaj ne bilo po volji; in srpo je gledal pred se, kakor bi iskal šivanke. Ves dan je bil na cesti, če mu ni branilo slabo vreme; saj je bilo pa tudi opravka dovolj. Zdaj je posipaval, zdaj napravljal, kjer potrebno, žlebove, da se je ob dežju odtekala voda, zdaj trebil jarek ob cesti. Nikoli brez orodja, ki ga je ali rabil pri delu, ali pa nosil na rami, kakor nekdanj puško pri vojaki: lopato, rovnico, kopačo, motiko, železne grablje in drugo orodje, ki mu jaz še imena ne vem. Njegov trud pa tudi ni bil brez uspeha. Njegova cesta je bila gladka kakor miza in ob lepem vremenu prijazno bela med temnim smrečjem ob straneh.

Bil je molčeč, bolj sam záse; zato ga pa tudi ljudje niso kaj radi imeli. Za to se je pa naš Kožuh malo menil. Imel je svojo prijazno hišico ob cesti, gori nad klancem, vedno snažno in lepo belo, od pomladi do pozne jeseni s pisanimi cveticami na dveh oknih, obrnjenih proti cesti. Za te cvetlice pa ni skrbel tolikanj on, kakor Neža, žena njegova, pridna in tiha kakor on. Nepotrebnih besed se je malo govorilo v tej hišici; hrupa ni bila vajena, mir in sprava sta prebivala v njej. Tudi kosček zemlje sta imela, gredico z zelenjavo pred hišo, vzadi njivico, posebno za sočivje in zelje. Travnika ni bilo, vendar

sta redila svojo kravico. Travnati pas ob cesti je bil prepuščen cestarju v rabo. Tu je nakosil, kar je potrebovala sivka sena, jeseni se je pa pasla tod. S to kravico se je Kožuh posebno ponašal. S konca, ko se mu ni še tako dobro godilo, je imel samo dve kozici, kar pa ni kaj imenitno; zdaj je bil skoro kakor kmet in na drugo stran zopet nekaj več kakor kmet, pa bi ne bil zadovoljen!

Kaj pa sin? Rekel sem, da je imel tudi sina. Sina je bil lahko vesel, in bil ga je tudi. Pri vojakih je bil njegov Valentin in je imel že dve zvezdi na ovratniku. Kako bodo gledali ljudje, kadar ga bodo pustili domov, da si malo oddahne. Vesel je bil, pravim, Kožuh svojega sina in ponosen z njim, po pravici. Ali oče je meril še više s svojimi željami. To čast je bil dosegel sam pri vojakih; sin njegov mora priti više! Videl ga je v duhu, posebno kadar je v nedeljo zvečer sedel pri kozarcu vina — to je bil njegov jedini zapravek — videl ga je s tremi zvezdami, in sicer zlatimi zvezdami! Zakaj pa ne? Da te treni! Malo takega junaka, kakor njegov Valentin, pa bistra glavica!

Mati ni imela takih prevzetnih želj; najraje bi bila imela svojega sinka vedno domá, pa gledala ga!

Dvoje torej je, razen svoje ženice, rad imel naš Kožuh. Ali imel je še tretjo ljubezen, da té ne pozabim, kar bi bilo škoda. Ta ljubezen mu je prizadevala veliko veselja, ali morda še več skrbi, truda in preglavice.

Dejal sem, da so na oknih, na cestni strani, stale pisane cvetlice, ki so dajale hišici kaj prijazno lice. Ali to ni bilo vse. Krepka vinska trta je svoje zelene mladike raztezala na široko po belem zidu, kakor bi objemala hišico. Kožuh jo je le imenoval svojo brajdo! In ta brajda je bila, rekel bi, naravnost

iz srca zrastle našemu Kožuhu. Mati ne more svojemu bolnemu otroku streči bolj skrbno in ljubezni polno, kakor je on skrbel za svojo brajdo. Mraza jo je varoval po zimi, spomladi in po letu jo gnojil, okopaval, obrezoval, zalival ter trebil in snažil; če drugega ne, je pa stal pred njo in jo gledal. Brajda mu je bila pa tudi hvaležna; veselo je rastla in zelenela ter vedno dalje razprostirala svoje mladike. Tudi grozdja je rodila skoro vsako pomlad na veliko radost gospodarju, ali — in to je bila grenka kaplja v čaši veselja — to grozdje ni nikdar dozorelo, pa ni! Kaj pomaga trud in skrb in ljubezen vinski trti, ko pa ni ljubega solnca! Bila je pač na solnčni strani, ali kraj je bil tak, da ji je solnce prepozno vzhajalo in za ravno toliko bolj zgodaj zabajalo. V pozni jeseni, ko je bilo povsod grozdje pobrano po vinskih krajih, je imelo Kožuhovo za grah debele jagode in trde tudi kakor — grah. Kolikokrat ga je poskušal, potipaval, stiskal med palcem in kazalcem ter mečil, ali vse ni nič pomagalo. Enkrat je vzel celó jagodo v usta ter jo zgrizel s svojimi krepki zobmi, ali — to si je moral sam reči, dasi mu je bilo hudo — za užitek to grozdje ni bilo, vsaj človeku ne. Nehoté jo je pljunil iz ust. To je bilo vedno tako, že dolgo vrsto let. Vendar mož ni izgubil upanja; morda pride kako posebno ugodno leto. Pustimo mu to veselo upanje! Ljudje po okolici niso bili tako dobrosrčni; kdor je utegnil, je dražil moža s tisto brajdo. To pa posebno, ko je v bližnji vasi sedel v nedeljo zvečer pri svoji merici vina sam záse v kotu. Zdaj ga je vprašal jeden: »Nu, kako pa, Damijan, tvoja brajda?« Nenavadno krstno ime in pa tudi nekoliko čudni priimek Kožuh jim je bil posebno priličen za nagajanje. — »Kdaj bo pa trgatev?« — »Koliko meniš, da ga bo letos?« — »Saj nas boš

menda vendar povabil, kaj? — Drugi: Letos boš pa lahko zajce streljal s svojim grozdjem, Damijan! — Tretji je pripovedoval, da je našel ondan mrtvega kosa kraj ceste, in ko ga je ogledoval, je zapazil, da tiči vinska jagoda ubogemu ptiču v grlu! — Ko se je zvedelo, da se boji trtne uši za svojo brajdo, ga je jeden tolažil: Nič se ne boj, Kožuh; tvoje brajde se ne loti trtna uš, za to je vendar preveč izbirlčna; in ko bi se je, konec bi bilo nje, ne pa brajde. In tako so ga dražili in mu nagajali brez konca in kraja. Mož je pa vse mirno pretrpel. Zdaj pa zdaj se je malo namuzal, češ, videli bomo, le čakajte, prihodnje leto. In tako se je tolažil od jeseni do jeseni, da jih bo enkrat osramotil.

Tu moram še nekaj pristaviti, ker hočem biti natančen v svoji povesti. Dejal sem, da se mu je nekdo rogal: Zajce boš streljal s svojim grozdjem. Te besede niso bile rečene kar tako. Kožuh je res imel puško. Ni čudo, v samotnem kraju je stala njegova hiša, in ko ima človek kako orožje v hiši, čuti se bolj varnega. Pa še za nekaj drugega je imel svojo puško. Zajci so mu po noči silili v zelnik, in njim za strah je zdaj pa zdaj vzel puško ter počil za katerim. Hudovoljni in jezični ljudje so pač govorili, da Kožuh ne strelja samo za strah, da včasih tudi malo pomeri in kaj zadene. Mi mislimo, da so ga dolžili po krivem; ko bi pa bilo vendar kaj resnice pri tem, kdo izmed nas bi obsodil moža, ki je branil svojo lastnino, če je tudi pri tej brambi morda teklo malo zajčje krvi! Zapoden zajec se lahko vrne, ustreljenega se ni več bati.

II.

Še je stala bela hišica vrhu klanca in prijazno gledala doli po dolini. Tudi trta pred hišico je lepo

zelenela, vesela gorke pomladi, ki je bila po dolgi zimi prišla v deželo. Ali na oknih ni bilo pisanih cvetic, dasi je bil že pretekel čas, ko jih je žena vsako leto postavila ven. Tudi cesti je bilo videti, da pogreša svojega skrbnega in marljivega gospodarja. Tuj mož je pohajal in zdaj pa zdaj pobrsrkaval po njej. Kje je Kožuh? Ali ga je obiskala bolezen, ali pa celó božja dekla, bela smrt? Ne jedna, ne druga; nekaj hujšega je bilo zadelo njega in družinico njegovo. Nesreča, grozna nesreča se je bila priselila v mirno hišico.

Mrtev ni bil Kožuh, ne bolan; živ in zdrav je bil — v ječi! Na smrt obsojen, potem pomiloščen na dvajset let težke ječe, to je pri njegovi starosti na žive dni! Damijan Kožuh razbojnik in ubijalec! Kdo bi bil kaj takega mislil! Prijazen človek res ni bil; posebno rad ga ni videl nihče. Nekaj potuhnjenega je imel na sebi; nikoli se ni prav vedelo, kaj misli in namerava. Morda nič dobrega; lakomen je bil tudi; ali da bi šel po noči s puško prežat na popotnika, da bi ga ustrelil in mu denar pobral, kaj takega bi se vendar nihče ne bil nadejal od njega! In vendar je bilo tako! Porotni možje so ga pri sodbi spoznali za krivega, če tudi samo z večino glasov, da je umoril in oropal moža, potujočega po cesti.

Premožen kmet, ki je tržil tudi z živino, je bil v mestu na semnju prodal dva jarma volov in je pozno po noči z denarjem, kakor je bilo znano, šel po cesti proti svojemu domu. Drugo jutro so ga našli ustreljenega, ne daleč od cestarjeve hiše, brez denarja! Velik hrup: Kdo je razbojnik in morilec? Črez nekaj časa pride sodniku, ki mu je bila izročena preiskava, pismo, ni se vedelo odkod, brez imena: naj dá ogledovati in preiskavati pri Kožuhu. Sodnik

je sicer majal z glavo, ali kaj je hotel! Moral je storiti svojo dolžnost. Storil jo je in ne brez uspeha. Pri preiskavi so našli puško skrito, v pismu je bilo rečeno, kje jo je iskati. Puška je bila, to se je poznalo natanko, pred kratkim izstreljena. In ko so pozneje primerjali kroglo, potegnjeno iz rane ustreljenega kmeta, se je pokazalo, da se krogla popolnoma prilega cevi najdene puške. Ali ne samo to. Našla se je pri Kožuhu tudi listnica, v kateri je imel, kakor je bilo znano, kmet shranjene bankovce, osem sto kron, ki jih je bil izkupil za vole.

In Kožuh? Bled kakor zid je stal, pa gledal kakor iz uma. Besede ni bilo spraviti iz njega. Kako pa naj bi se zagovarjal, kdo bo verjel njegovi besedi, ko stvar tako jasno govori zoper njega! Pri sodbi je seveda trdil svojo nedolžnost, da mu je kak sovražnik, ki je sam umoril moža, podvrigel reči. Ali tajiti ni mogel, da je puška njegova. Tudi zagovornik njegov ni imel sreče s svojim zagovarjanjem, morebiti tudi ne dovolj spretnosti in bistrournosti. Nekaj je bilo tožencu posebno na potu: Zvedelo se je pri sodbi, da se je že nekaj časa pogajal s soslednjim kmetom za kosček smrečja, ki bi ga bil silno rad imel; ali na upanje ga kmet nikakor ni hotel dati, in Kožuh ni imel gotovine, odkod neki? To ga je pokopalo. Da denarja niso našli pri njem, to ni bilo nič čudnega; misliti se je moralo, da ga je dobro skrnil. Znancev njegovih se nobeden ni potegnil zanj; če ga tudi niso dolžili naravnost, so pa vsaj mislili in tudi govorili tako, da možu ni upati, in da je že mogoče to!

Žena njegova, skoro bi bil rekel vdova, je bila, to si lahko mislimo, vsa obupana in potrta. Zdelo se ji je nekako, kakor da je z jasnega treščilo vánjo. Ko bi ji bila smrt pograbila moža, ne moglo bi ji

biti huje. Zdaj še le je prav čutila, kako srečna je bila prej v svojem mirnem, tihem življenju. Zdaj je vsega konec. Imela ni nikogar, da bi mu potožila svojo nesrečo in si tako vsaj nekoliko olajšala srce. Kako bi pa bila mogla govoriti zdaj s kakim človekom, ko je bila vesela, da ni videla nikogar!

III.

Bil je lep pomladnji večer, ko je mlad popotnik v vojaški opravi hitel po cesti v klanec proti cestarjevi hiši. Kmalu potem sta si v tej hiši mati in sin molče stiskala roke. Dolgo časa nista izpregovorila besede. Nazadnje se je začel med njima, ko sta bila sedla za mizo, tále pogovor:

»Torej si vendar prišel, Tine; kako težko sem te čakala!«

»Kako bi bil rad, pa nisem mogel, nisem smel priti prej, mati.«

»O Bog, o Bog! Kdo bi bil dejal, da se bodeva zopet videla v taki žalosti in nesreči! Ubogi Tine!«

»Tiho, mati! Velika nesreča nas je zadela res, ali ne obupati!«

»Težko nas Bog izkuša. Koliko sem pretrpela bridkosti in težave! In pa ti tudi, ubogi Tine!«

»Kaj pa da mi je bilo hudo; kako bi mi ne bilo! Pa v mojem stanu! Tu se človek ne more skriti, da bi ga ne videl nihče, in da bi sam ne videl nikogar. Svojo dolžnost mora izpolnjevati, kakor bi ga nič ne težilo. Pa ti pogledi! Veste, mati, samo misel na vas, misel, da sem zdaj vaša jedina tolažba in podpora, samo ta misel me je držala, da nisem storil kaj strašnega!«

»Bog nas varuj!«

»Ko mi je bilo najhuje, ko sem mislil, da ne morem dalje trpeti te bolečine, prišlo mi je nenadoma

rešenje. Sam Bog mi je vdihnil misel, ki me je kar čisto izpremenila: Kaj delaš, Tine? Če hodiš tako pobit in potrta, kaj si morajo misliti ljudje? Glavo kvišku! Nosi se tako, da ti bodo s čela brali nedolžnost tvojega očeta vsi pametni in pošteni ljudje; za druge pa se ne zmeni! To je tvoja dolžnost. Pa še jedno dolžnost imaš, sveto dolžnost, kot sin proti svojemu očetu. Mirovati ne smeš, dokler jasno ne dokažeš vsemu svetu, da je tvoj oče — nedolžen!«

»O to bi bilo res lepo! Ali kako?«

»Le mirni bodite, mati; jaz imam trdno zaupanje, da bom to dognal z božjo pomočjo, če je še pravica na svetu. Odslej zanaprej ne bom imel druge misli, druge skrbi; zbral in napel bom vse svoje moči in ne odjenjal, predno ne izpolnim svojega poklica. Dà, ljuba mati, to je odslej moj poklic. Nàse ne smem misliti in ne bom, kaj bo iz mene, kakor sem vedno mislil in ukrepal do sedaj. Kadar bodo oče zopet tukaj, kjer imajo biti in gospodariti pravico, čislani in spoštovani kakor prej, še bolj kakor prej, potem bo čas misliti nàse. Resnica mora na dan!«

»Da bi le tudi mi doživeli ta dan!«

»Le tiho, mati; bomo ga z božjo pomočjo. Jaz sem tako poln upanja; ko bi ga le mogel vam dati nekoliko od svoje obilosti, da bi ne bili tako pobiti!«

»Sama ne vem, kako je to; ali ko te slišim tako govoriti, ljubi moj Tine, tako lepo kakor s prižnice, pa tako moško in srčno; ko vidim tvoje žareče obličje, pa tvoje bliščeče oči, čutim se nekako čudovito pomirjeno in potolaženo. Začela sem zopet upati.«

»Le upajte, upajte, mati; pa glavo po koncu! Tudi vi kažite ljudem, da ste prepričani o nedolžnosti našega očeta.«

»Bom, kolikor bom mogla.«

»Veste, mati, prvi konec že imam.«

»Kaj praviš?»

»Na sledu sem mu že, in sledil ga bom, dokler ga ne zgrabim, tega peklenškega —!»

»Ali meniš, da je res on?»

»On, in nobeden drug na svetu, mati! Tako dolgo se je skrivaj plazil in lazil okrog naše hiše, da je našel priliko, smukniti vanjo ter napraviti v njej to strašno nesrečo!»

»Jaz tudi sodim tako, ali Bog ne daj očitno kaj takega reči!»

»Sevéda se ne sme. To bi mu bilo ravno prav. Le vse lepo na tihem, mati; kadar bo v mreži, takrat jo pa zategnemo. Noč in dan ne bom imel mirú, dokler ga ne spravim tja, kjer sedaj vzdihujejo naš ubogi oče; ne, še kam drugam, kamor je zaslužil, dvakrat zaslužil. Pravica mora biti! Vzdihujejo naš oče, sem dejal; to ni dobro rečeno. Čudovito mirni so in vdani v božjo voljo ter upajo, upajo!»

»Tudi mene je to nekoliko potolažilo, ko sem videla, da tako potrpežljivo nosi svojo nesrečo. To je bila težka pot!»

»Kaj pa da težka; meni tudi. Ali grenko zdravilo je treba izpiti na en dušek. Le upanje, upanje, mati! In zdaj, ko sva se lepo pogovorila in potolažila, bo treba tudi malo kaj za telo; potém pa spat!»

»Prav praviš, Tine; ne zameri, da nisem sama mislila na večerjo. Kaj bi pa rad?»

»Kar je pri hiši, pa hitro napravljeno; saj veste, da nisem izbirčen, pa pri vojakihi me tudi niso razvadili, Bog ve, da ne. Vi torej, mati, pred ognjišče; jaz se grem pa malo izprehajati in ogledati ljubi kraj.»

Tako se je tudi zgodilo. Večerja je bila kmalu gotova. Mladega gosta ni bilo treba siliti in prositi; jed mu je šla v slast, kakor nekdanj, ko so še vsi trije srečni sedeli za mizo. Materi se s konca ni

prav hotelo; ali sin ji je prigovarjal tako lepo in prijazno, da se je ohrabrila in pridno zajemala z njim. Za nekaj časa je bila skoro pozabila svojo nesrečo. Svoji materi na ljubo je bil Valentin dobre volje, dà, še malo pošalil se je tu pa tam. Enkrat se mu je celó zdelo, da se je mati malo posmehljala. To mu je bilo tako, kakor če trudenmu popotniku v temni noči prijazna luč zasveti v daljavi.

Tisto noč je mirno spal, črez dolgo časa zopet v očetovi koči.

IV.

Blaž Komar, tako se je dejalo možu, ki sta ga mati in sin imela v mislih, a ne imenovala v svojem pogovoru, Blaž Komar jé bil — todà težko je povedati, kaj je bil ta mož, laže skoro, kaj ni bil: ne kmet, ne gospod, ne trgovec, ne rokodelec, ne delavec, ne postopač, bil pa je nekoliko vsega tega. Prebival je v neki leseni kolibi, ki mu jo je bil prepustil neki vaščan, zunaj vasi med potom in gozdom. Črna je bila ta koliba in neprijazna; človeka, zlasti pa otroka, ki je šel mimo, je nekako zazeblo, bi rekel, ko jo je zagledal, zlasti zvečer. Namesto prijaznih cvetlic so stale na malih okencih neke skrivnostne steklenice in čaše, in kar je bilo v njih, se je zdelo človeku, da ne more biti nič dobrega.

Pravega stanú in poklica torej ni imel naš mož; ali vedel in znal je pa vse, česar je kdo potreboval. Samo poštenega, težkega dela ne! In vendar ni bil prešibek za kako delo. Kratkega života je bil, ali čokast in žilav. Ko ga je človek videl, moral je reči, da bi bil ta mož dober kosec ali mlatič; tudi sekira bi bila krepko pela v njegovih rokah. Za taka kmetska dela je bil menda pregosposki, ali pa prelen. Kako se je torej živil in hranil mož? Saj

premoženja vendar ni imel, ko je stanoval v taki jazbini! Premožnja res ni imel, in vendar je mož živel dobro, brez pomanjkanja. Rekel sem, da je znal vse, kar je kdo hotel. Kmetom je krte lovil po polju in podgane po hišah; popraviti je znal vsako orodje, kjer ni bilo ravno potreba kovača; pletel je koše, ali ne rad; prijeti je znal tudi za šivanko in šilo. Če je bilo treba pomoči pri obolelem živinčetu, poklicali so Blaža, in on je pomagal, če je bilo le moči pomagati. Ali ne samo živino, zdravil je tudi ljudi; poznal je in po gozdu nabiral razna zelišča, dobra za to in za ono, skoro za vse bolezni in kreposti. In vse to je delal tako previdno, da ga okrajni zdravnik, kateremu je delal veliko škodo, ni mogel prijeti in tožiti zaradi mazaštva. Pač, enkrat ga je tožil; ali Blaž se je znal zagovarjati tako dobro, da je bil oproščen. Pa vaščani so dobro pričali zanj. Plače za svojo zdravniško pomoč ni zahteval od nikogar; vzel pa je rad, kar se mu je dalo; če ni bilo denarja, bilo je pa kaj, kar se je potrebovalo za vsakdanjo rabo. In tako so bili vaščani zadovoljni s svojim sosedom, on pa z njimi.

Záse je ptiče lovil na limanice in zanke, zajce v zadrge, lisice, dihurje, polhe in drugo divjačino v pasti, ki si jih je sam napravljjal. Kar je bilo za užitek, si je privoščil; kar se je dalo, je pa prodal. Da je lovil divjačino, to ni bilo prav po lovski postavi, ali kmetu je bilo po volji. Zajci delajo veliko škode po letu po zelnikih in po zimi pri mladih drevescih, lisice pa in dihurji pri kuretini. Če mu je prišla včasi kaka jerebica, ali celó kaka srna v pest, je tudi ni zametal, in ljudje so mu jo privoščili. Iz vsega tega se lahko razvidi, da je Blaž Komar res lahko dobro živel, bolje, kakor marsikateri kmet, ki se trudi v potu svojega obraza od zore do mraka.

Jedel je torej dobro, in za pijačo mu tudi ni bilo treba skrbeti. Radi so ga vaščani v veseli družbi klicali med se; in skrbel je že za to, da ga pri pravi priliki ni bilo treba iskati Bog ve kod. Govoriti je znal in pripovedovati, da ga je vse rado poslušalo in mu nalivalo.

Zdaj si boste pa mislili: Ta Komar je bil po tem takem gotovo dobra duša. Kako ga je mogel kdo dolžiti tako strašnega, dà, dvojnega hudodelstva? Žal, da moram reči na to: Dobra duša ni bil Blaž Komar. Na videz je bil res dober; dobrikati se je znal ljudem, posebno otrokom. Ali čudno, ravno otroci ga niso marali; ogibali so se ga, kjer so mogli, če tudi jih je klical in vabil k sebi ter jim obetal kaj dobrega. In pa psil Ti ga pa kar trpeti niso mogli. Kadar ga je zagledal kateri, začel je renčati in mu kazati zobe, ali se je pa celó zapodil vanj. Zato Komar navadno ni bil brez palice v roki. Slabo znamenje! Znano je namreč vsakemu, kateri ima nekoliko izkušnje v življenju, da imajo otroci in psi — brez zamere, da tu vzpored stavim človeka in žival — nekak poseben čut, po katerem čudno hitro spoznajo dobrega in tako tudi hudobnega človeka. To je bilo pač znano tudi našemu prebrisanemu in izkušenemu možu; zato mu je bilo to dvojno sovraštvo kaj neprijetno. Tu mu niso pomagale medene besede, kakor navadno pri odrastlih ljudeh.

Kakor je bil prijazen in sladek z vsakim, posebno kadar je kaj pričakoval od koga, rad, zarés rad ni imel žive duše na svetu — razen sebe. Pač, da ne pozabim, rad je imel, kolikor je mogel rad imeti samopašni človek, tudi svojega velikega črnega mačka, Dimeža po imenu. Ta je bil zvest tovariš svojemu gospodarju. Praznovorni ljudje so si celó šepetali na uho, češ, ta Dimež nekako pomaga možu pri

nekih posebnih ponočnih opravilih. Kadar je mož kaj takega slišal, ni dejal ne da, ne da ne. Samo nekako čudno se je muzal; in to muzanje si je razlagal lahko vsak, kakor je hotel. Tudi to je bilo v prid in korist prekanjenemu možu.

Rekel sem, da ga je nekaka zona obhajala, kdor je šel mimo Komarjeve kočice. To pa še posebno tedaj, kadar je, kakor navadno, Dimež kot čuvaj stal ali čepel na njenem pragu. Kakor živa ogleta sta mu žareli véliki očesi, in debeli rep je držal kakor žrd po koncu. Kako bi bil tedaj spravil otroka čez prag!

Staro je sovraštvo med pasjim in mačjim rodom. Gledata se kakor pes in mačka, pravi pregovor, menda kar svet stoji. Tega Dimeža pa že celó niso mogli živega videti vaški psi, kakor njegovega gospodarja ne. Pa bali so se ga! Psi, bali mačka? Dà, bali; lajali so od daleč nanj, ko so ga zagledali, ali upal se mu ni nobeden blizu. V strah jih je znal prijeti vse in tudi imeti v strahu. To je bilo pa tako. Ko se je kateri prvič zagnal vanj, ker ga ni še poznal, Dimež ni stekel, kakor navadno pobegne mačka pred psom. Gani se ni, in ko mu je prišel sovražnik blizu, pogledal ga je srdito s svojimi žarečimi očmi, puhnil vanj, kar je psom posebno zoprno, ter mu s svojo prednjo dal jedno za uho, da je ubogo ščene tri solnca videlo in, rep med nogami, pobrusilo pete, da se je kar kadilo za njim, češ: Da bi ga grizal! S tem se ne bomo; ta zgaga nima »manire«! Ko so prišli tako sčasoma na vrsto vsi psi tistega kraja, potem je imel Dimež mir pred njimi.

Ljubil, kakor sem dejal, ni Komar nobenega človeka; ali sovražil pa je, sovražil. In to iz vsega srca jednega človeka. Ta je bil — Damijan Kožuh. Tega je črtil, kakor le hudoben človek more črtiti poštenega moža, ki mu je na potu. Pri tem je bil

za trdno prepričan, da črti svojega sovražnika po vsej pravici. To je bilo pa takó-le. Komar je bil prejšnjega cestarja sin. Rodil se je in svojo mladost je preživel v tisti hiši, kjer je pred kratkim Kožuh gospodaril. In to ga je peklo. Vrstnik je bil Kožuhov, in vkup sta hodila v šolo. Vkup sta tudi služila pri vojaki. Že ta čas je bilo začelo kaliti sovraštvo do svojega tovariša v srcu nevoščljivega človeka. Kožuh je imel povsod več sreče; vse ga je raje imelo kakor njega, posebno pa njuni višji. Zato je Kožuh nosil dve zvezdi na ovratniku, ko on še ni imel nobene; torej mu je moral biti pokoren. On, cestarjev, pokoren kočarjevemu sinu! V tem času, ko sta bila doslužila svoje vojaštvo, umre stari Komar. Mesto cestarjevo je bilo prazno. Sin si še misliti ni mogel, da bi ga dobil kdo drug, kakor on; prepričan je bil, da ga bo skoro kar tako, kakor kako obleko, podedoval po svojem očetu. Ali to ni tako; prositi je moral za razpisano cesarsko službo pismeno, kakor vsak drugi človek, ki meni, da ima pravico, potezati se za njo; in takih je bilo več. Med njimi je bil tudi Kožuh, in njem je bila podeljena, ker je imel za seboj pohvaljeno vojaško službo in je bil sploh na dobrem glasu. To je bilo Komarju strela z jasnega neba. Nemogoče! In vendar je bilo tako, a izpremeniti se ni dalo nič.

Še ne dovolj! Po nesreči sta rada imela in snubila oba prav tistega dekleta. Nikomur se ni čudno zdelo, da se je Nežica brez pomisleka odločila za Kožuha. Kmalu potem, ko je bil nastopil svojo službo, je bila vesela poroka. Njegov stari sovražnik — v žlici vode bi ga bil utopil — lepo službo in pridno ženo — on pa nič! Ali le čakaj, dan maščevanja že pride, le potrpljenja je treba, pa pameti! In pameten, ali prav za prav zvit in prekanjen je bil

Komar; svojega sovraštva ni kazal, prikrival ga je prav skrbno. Natihoma, kakor lisjak zajca, je zalezoval svojega nasprotnika, da bi ga zgrabil in uničil. Razen te želje, maščevati se ter pogubiti svojega sovražnika, je imel samo še jedno. Živeti je bilo treba, kolikor se dá, dobro živeti in pa brez truda in dela. Delo mu ni dišalo. Tako le kaka branjarija, ali še bolje: kaka žganjarija v mestu, to bi bilo kakor nalašč zanj! Za to pa je treba denarja, ali odkod? Ko bi se mu posrečilo oboje, maščevanje in denar doseči na en mah, to bi bilo seveda najbolje!

Ta misel se mu je sčasoma tako ukoreninila v glavi, da mu je slednjič izpodrinila vse druge. Vedno je pri sebi ukrepal in ugibal, kako bi naj, in je prežal na pravo priliko. In ta prilika mu je prišla. Ko je bil izvohal in ovedel, da se bo neki premožen kmet, ki kupčuje z živino, ta in ta čas, s polno mošnjo vračal po cesti domov, splazil se je prej tisto noč v cestarjevo hišo, kjer so mu bila znana vsa kota, ter mu je ukradel puško. Vedel je, kje jo ima shranjeno. S to puško je po noči prežal za grmom ob cesti na svojega moža. Ko mu pride ta blizu, pomeri, ustrelj ter ga zadene naravnost v srce. Mož pade, on priskoči ter mu pobere, kar je imel. Nató je bila njegova skrb, da spravi zopet skrivaj puško na svoje mesto, pod streho. Zraven puške je skrnil tudi listnico umorjenega možá. Kako se mu je posrečilo vse to, ne bom vam razlagal na drobno; samo to naj rečem, da je hudobnež pri vsem tem ravnal neznansko zvito in prekanjeno, kakor more ravnati samo hudoben človek. On je bil tudi tisti, ki je gosposki ovadil svojega sovražnika, da so iskali po njegovi koči ter našli, kar je bilo potrebno za njegovo obsodbo.

Zdaj je imel hudobni človek oboje: svoje ma-

ščevanje in denar! Ali Bog ne daj s tem denarjem precej na dan! To bi bilo lahko obudilo nevarne misli pri ljudeh. Ko bi zdaj precej kupil kakšno branjarijo ali žganjarijo v mestu, gledali bi ljudje in popraševali: odkod denar? Čakati je bilo torej treba, da se stvar malo poleže. Ali to mu ni bilo še dovolj; človek ne more biti nikdar preveč previden. Že prej je večkrat pravil ljudem, da ima starega, bogatega strica na Dunaju, češ, tu bo nekaj, ali pa vse záme po njegovi smrti. Strica, materinega brata, je res imel na Dunaju, in star je bil mož tudi, ali bogat ni bil. Služil si je s trdom svoj vsakdanji kruhek. Ko se mu je zazdelo, da je prišel pravi čas, je začel Komar pripovedovati ljudem, da je ta stric umrl in mu zapustil lep denar. Ljudje so mu verjeli, pa blagrovale so ga. Zdaj mu je bilo lahko, očitno si kupiti, kar si je že dolgo želel na skrivnem, namreč žganjarijo. Kupil jo je od stare vdove, ki si je bila že pridobila dovolj s to nesrečno prodajo in je želela v miru preživeti svoje stare dni. Komar se je čutil v tem stanu kakor ríba v vodi ali vrabec v prosu. Ali ko se mu je najbolje godilo, bila mu je že nesreča za petami. Mladi Kožuh ni bil pozabil obljube, ki jo je dal svoji materi. Komaj je čakal, da je doslužil svoja tri vojaška leta, potem je pa slekel cesarsko suknjo in si poiskal pripravno službo v mestu, kolikor mogoče blizu Komarjeve žganjarije. Hotel ga je imeti vedno pred očmi, da bi ga zgrabil, kakor hitro bi se prikazala prva prilika. Posrečilo se mu je; dobil je pri trgovcu z železnino službo v prodajalnici. Jednako službo je imel že prej, predno so ga vzeli k vojakom. Vedel pa je, da sam ne more vsega; treba mu je bilo pomoči, in to je našel pri mladem odvetniku ali advokatu, ki se je bil pred kratkim naselil v mestu. Doktor Koščak je kar

prežal na priložnost, da bi pokazal svetu, kaj more in zna, in si tako pridobil dobro ime. Poleg tega je bil pa tudi blagega srca; ves gorel je za pravico, sovražil in preganjal je krivico. Ta mož je bil prava sreča našemu Kožuhu, boljšega pomočnika si ni mogel želeti. K njemu je torej šel in razložil mu je vse natanko. To je bilo za mladega doktorja kakor nalašč. Ker je bil dober človek, je imel tudi pravo veselje, po svoji moči pomagati vrlemu sinu, ki se s tako gorečnostjo poganja za svojega očeta. Spravila sta se torej kakor zvesta tovariša na delo.

Začetek je bil dober. Doktor se ni pomišljal, kaj storiti. Črez malo dnij je že imel v roki uradno poročilo o tistem stricu na Dunaju. Mož ni bil še mrtev, hvala Bogu; živel je še, če tudi si ni več s trudom služil vsakdanjega kruhka. Mirno in zadovoljno je jedel svoj kruhek v lepi veliki hiši, ki jo je sezidalo bogato mesto dunajsko, da v njem brez truda in skrbi njegovi ubožci in siromaki čakajo, da jim bije poslednja ura.

Z Dunaja torej Komarju niso bili prišli tisti denarji, kakor je pravil vsakemu, kdor ga je hotel poslušati. To je bilo že veliko; ali doktor še ni bil zadovoljen; še je bilo treba iskati dokazov. In mladi Kožuh je rad iskal, če je utegnili; saj je iskal za svojega očeta! Da ni prej mislil na to, da ni govoril z vdovo umorjenega moža! Zdaj pa hitro k njej! V pogovoru z njo je zvedel, da je njen mož razen denarja pri sebi imel še srebrno uro, ki se tudi ni našla pri njem. Ko bi se vedelo, kje je zdaj ta ura! Zlata je vredna, če tudi je srebrna. Vdovi ni bilo tolikanj za uro, kakor za nekaj drugega, ki se je držalo ure in sevéda tudi izginilo z njo. Pri uri namreč na verižici je nosil mož neko svetinjico; tudi ta ni bila zlata, dasi se je svetila kakor zlato. Vendar

je bilo ženi hudo za njo. Na svetinjici je bila podoba Matere božje na Sv. Višarjih; na drugi strani je bil zarisan dan njune poroke. Ko bi vsaj to svetinjico imela za spomin!

Zdaj je imel mladi Kožuh kaj premišljevati in ugibati; za zdaj ni hotel še nič povedati svojemu pomočniku. Ko bi bila ura in svetinjica še pri njem! Ali kako to pozvedeti? Kako priti do teh toliko vrednih rečij? Ko si je belil glavo in ugibal, pride mu nenadoma drug pomočnik, ki ga imenujemo primerljaj ali naključje. Ko je šel nekdanj, kakor večkrat, mimo tiste preklicane žganjarije, zagleda deklico, sedečo na klopčici pred hišo. To seveda ni bilo nič posebnega. Deklico je poznal; bila je hčerka neke vdove, ki jo je imel žganjar za postrežbo in za potrebna hišna opravila. Deklica je imela v roki in ogledovala nekaj okroglega, ki se je svetilo kakor zlato v solnčni svetlobi. Kar potegnilo je nekaj, sam ni vedel kaj, Kožuha, ko je to videl. Stopi prijazno k deklici, naj mu pokaže, kaj ima tako lepega. Deklica mu poda svetinjico, ki jo je imela na traku okoli vratú. On jo pogleda, obrne, pogleda še enkrat prvo in drugo stran; nató vpraša deklico, kdo ji je dal to lepo podobico. Mati, odgovori mu deklica. — Kdo pa materi? — Stric Komar. Nato reče deklici, naj pové svoji materi, da bi on rad govoril z njo; tja in tja naj pride o tem in tem času; pa gotovo! In pa Bog ne daj povedati komu kaj! Deklici dá krono, svetinjico pa vtakne v žep.

V pogovoru mu je povedala žena, da je videla tisto svetinjico pri svojem gospodarju, ko je pospravljala, v nekem kotiču. Svetinjica ji je kaj ugajala zaradi lepe podobe, in prosila je moža, naj jo ji dá, saj menda ni zlata. Kožuh si je pač mislil nekaj drugega, ko mu je pravila, da je prosila moža za svetinjico;

menil je namreč, da je ta svetinjica prišla nekako drugače v njene roke. Toda to mu je bilo zdaj malo mari. Ali bi mu prodala to svetinjico? Žena se pomišlja; ali tega pomišljanja je bilo hitro konec, ko ji je pomolil lep nov petak. Tako sta se ločila oba zadovoljna. Zabičevati ženi, da naj molči, se mu ni zdelo potrebno; vedel je, da ne bo žugnila besede o tisti svetinjici. Tudi o tisti uri ni popraševal; dovolj mu je bilo, kar je imel. Zdaj najprej k vdovi. Ta je z velikim veseljem spoznala svetinjico svojega moža. Ali pustiti jo je morala še nekaj časa v njegovih rokah. Nato pa k doktorju! Zdaj mu je imel kaj poročiti in tudi kaj izročiti.

Na drobno razlagati, kaj se je zgodilo potem, se mi ne zdi potrebno; brez posebne bistrumnosti to vsak ugame lahko. Ker so se našli novi dokazi za nedolžnost obsojenega moža, začela se je po postavi nova sodna razprava. Kdo je bil Kožuhov zagovornik, in s kako gorečnostjo, s kakim prepričanjem ga je zagovarjal, tega mi ni treba praviti. Skrbel je že prej za to, da je moral Blaž Komar priti za pričo k sodni razpravi. V svojem govoru je razložil vse, kar je pričalo za nedolžnost obsojenca, in jasno dokazal vsem, da razbojnik in morilec more biti in je tudi samo in jedino — Blaž Komar. Strašno je bilo, ko je proti koncu svojega govora posegel v naprsni žep, iz njega potegnil svetinjico ter, obrnivši se proti Komarju, mu jo pokazal in zavpil z grmečim glasom: Poznaš to? Glej, sama milostna Mati božja priča zoper tebe, ubijalec! Kakor bi bilo treščilo vanj, se zgrudi pri teh besedah stari grešnik. — Damijan Kožuh je bil jednoglasno za nedolžnega spoznan in oproščen; Blaž Komar pa ni več videl svojega doma.

Lepo, gorko jesen je bil Bog dal tisto leto; najstarejši ljudje v tistem kraju niso pomnili take. Na oknih cestarjeve hiše so zopet zelenele in cvetele pisane cvetlice. Upanje je bilo dalo Neži novo življenje. Ali ta dan — to je bil strašen dan — sodnji dan! Kako se bo končala ta sodba? Popoldne je bilo že; za mizo je sedela in ždela, še upala si ni pogledati ven; in vendar je tako lepo, tako prijazno sijalo jesensko solnce! Kar začuje korake zunaj! Dva sta! Kar zavriskala bi bila od veselja! — Tri srečne obraze je v cestarjevi hiši obsevalo jesensko solnce. Iz očij v oči so se gledali trije srečni ljudje. Besede ni bilo čuti, pač pa jok! Ženica si ni mogla kaj, solze so jo posilile, vesele solze! Tudi oče si je brisal z rokavom oči. Toda pri njem ni bilo take sile, mož je mož! Valentin je pa stal ter gledal očeta in mater. Pa tako lahko, tako mehko, tako dobro mu je bilo pri srcu, tako dobro!

Črez nekaj časa smukne ženica ven, že dolgo ni bila tako gibčna in urna. Kmalu pa prihiti zopet, in kaj je držala visoko v roki? Grozd, ne Bog ve kako lep, ali videti je bil zrel, in bil je — praviti ni treba, odkod. Kar gledali so ga vsi trije. Zdaj ga je bilo pa tudi pokusiti treba; najprej seveda hišni gospodar. Ta potiplje jedno jagodo in jo dene v usta; tako tudi žena za njim in za materjo sin. Jaz nisem pokusil tega grozda; zato nimam pravice, da bi mu kaj slabega rekel, dasi imam svoje misli o njem. Njim pa vsem trem, posebno pa očetu, so tiste tri jagode, ki so jih použili za poskušnjo, šle bolj v slast, kakor najboljše grozdje, ki ga je do zdaj rodila blažena dolina vipavska!

Živalski pogovori.

1. Krava in telek.

Telek: Matil

Krava: Kaj pa bi rad, malek?

Telek: Jaz ne morem spati.

Krava: Kaj pa ti je? Ali te spet trebuh boli?

Telek: Ne; trebuh me ne boli, ali lačen sem, tako strašno lačen!

Krava: Ti si pa vedno lačen!

Telek: Kakó bi ne bil, ker premalo dobim! Prej je bilo že še, ko sem bil manjši; zdaj mi pa ta grda žena —

Krava: Gospodinja se pravi.

Telek: Ta grda gospodinja mi zdaj vzame vsakokrat najmanj polovico mleka; meni pa, kar ostane!

Krava: Kaj se hoče? Ljudje hočejo tudi mleka.

Telek: Ti grdi ljudjel!

Krava: Tako ne smeš govoriti, malek!

Telek: Pa seno naj jem! Jaz ga ne morem in ga tudi ne maram. Pa prežvekovati tudi še ne znam, kakor vi.

Krava: Tudi to se boš naučil.

Telek: Rad bi k vam, mati; pa sem privezan!
Vedno bi bil rad pri vas.

Krava: Pa sesal, kaj ne?

Telek: Tudi, sevéda. To je križ!

Krava: Lé tiho bodi; čakajo te še hujši križi,
če boš živeló, sirota!

Telek: Kakšni križi, mati!

Krava: Voz, jarem, šiba, nazadnje pa mesar!

Telek: Kaj so pa te strašne reči, mati?

Krava: Še prehitro boš zvedel, kaj so te strašne
reči. Ko bi ti razložila, kaj je to, potém bi že celó
ne mogel spati ne nocoj, ne druge noči. Zdaj pa
zameži in zaspi; v spanju se ne čuti lakota.

Telek: Ko bi le mogel!

Krava, teliček
Kmetu dobiček;
Kravico zase,
Telek prodá se.

2. Vola.

Prvi vol: Nu, kako si pa ti zadovoljen z
novim gospodarjem?

Drugi vol: Bo že!

Prvi vol: Menim, da bo. Ta snaga, pa to
dišeče seno, pa ta deteljica!

Drugi vol: Hrana ni napačna.

Prvi vol: Pa nič šibe! Tudi hlapec se naju
ne sme dotakniti.

Drugi vol: Tako se tudi spodobi!

Prvi vol: Ko gremo v klanec, mož malo
zatepta, midva pa potegneva in vlečeva na vse pretege.

Drugi vol: Kako je bilo pa pri onem! To
večno preklinjanje in nabijanje, pa stradanje, da
nama je solnce sijalo skoz rebra!

Prvi vol: Tu pa vse drugače! Pravo veselje, biti pri taki hiši!

Drugi vol: Veselje? Jaz ne maram biti pri nobeni hiši, tudi pri najboljši ne! Prost hočem biti! Kje ima človek pravico, vklepati ubogo žival?

Prvi vol: To je že tako na svetu!

Drugi vol: Pa je slabo! Jaz nočem jarma! Človek naj me pusti pri miru, da živim, kakor hočem.

Prvi vol: Po letu bi bilo že, ne pravim, ali kaj pa po zimi? Tu smo lepo na gorkem, in za živež nam tudi ni treba skrbeti po zimi.

Drugi vol: Po zimi! Kaj pa zajec, srna, jelen!

Prvi vol: Ti pa tudi kaj prebijejo in pretrpé v mrazu!

Drugi vol: Ali prosti so.

Prvi vol: Kaj se hoče? Vsega ne moremo imeti, kar bi bilo dobro. Jaz sem zadovoljen z našim življenjem.

Drugi vol: Jaz pa ne!

Prvi vol: Gospodar gre!

Drugi vol: Naj gre, jaz se ga ne bojim.

Kaj vola težaka
Pač dobrega čaka?
Pod jarmom poti se,
Za klanje redi se.

3. Čebeli.

Prva: Tako sem trudna, da kar stati ne morem.

Druga: Kaj meniš, da jaz ne?

Prva: Ali nabralo in nanese se je tudi kaj; tak lep dan!

Druga: Kaj nam pomaga, da nabiramo in nanašamo vse poletje! V jeseni, ko so vsi hrami polni, pa pride človek, gospodar, ter pograbi vse!

Prva: Vsega prav ne; toliko nam že pusti, da moremo prebiti zimo. In če použijemo to, prinese nam še.

Druga: Ali kaj prinese? To ni naš med, ki smo ga mé nabrale! To je pravo življenje! Trud in ubijanje vse žive dni, pa za koga? Za človeka!

Prva: Ali človek pa tudi skrbi za nas.

Druga: Prava skrb! In če kaj skrbi, saj ne za nas, ampak záse, v svoj prid.

Prva: Kaj pa hočemo?

Druga: Čebele smo neumne, da tako delamo in se trudimo od zore do mraka. Poglej trote; kakšno življenje imajo ti! Nič dela, pa vsega dovolj.

Prva: Ali vsi ne moremo biti trote; kaj bi pa bilo, ko bi bili sami trote na svetu! Kaj meniš, da je pri ljudeh drugače? Glej našega starčka, ki ves dan čepi pri našem uljnaku ter nas gleda. Ves siv in sključen je od samega truda in trpljenja.

Druga: Pa deček, ki tako veselo vriska in skače po vrtu?

Prva: Tudi njega nič boljšega ne čaka.

Čebela
Naj dela;
Uživa naj trot,
Ne vpraša, odkod!

4. Metulja.

Prvi: To je življenje! Taka pomlad, to cvetje!

Drugi: Mi pa se ziblremo od cveta do cveta, pa pokušamo; tu malo, pa tam zopet malo.

Prvi: Ali če pride dež in mraz!

Drugi: V dežju in mrazu je seveda hudo; kdo bo o takem lepem času mislil na to?

Prvi: Prav praviš. Veš, kaj se je meni zgodilo danes?

Drugi: Kaj?

Prvi: Ko sem letal po travniku, kar priskače za menoj deček, po gosposko oblečen, z neko zeleno mrežo na palici ter me hoče vanjo ujeti po vsej sili. Večkrat je mahnil po meni, vselej zastonj. Ko me tako lovi, se kar spotakne ob krtino, ki je ni videl pred sabo, ter telebi na tla, kakor je dolg in širok.

Drugi: Prav mu je; kaj nas pa ne pusti pri miru!

Od cveta do cveta
Metuljček leta,
Veselo živi,
Kaj bo, ne skrbi.

5. Kos in kosovka.

Kosovka: Veš, malo bolj priden bi bil pa že lahko. Sama ne morem vsemu kaj.

Kos: Jaz imam že dovolj!

Kosovka: Ti imaš dovolj, ali tvoji mladiči ne.

Kos: Moji mladiči! Poženi jih iz gnezda; saj so že dovolj veliki. Naj si sami iščejo hrane, kdo jih bo pa vedno pital!

Kosovka: Ti govoriš, kakor da bi ne imel srca.

Kos: Kako pa jaz? Petero nas je bilo; mišjo dlako smo še imeli, ko smo izgubili mater. Pa smo se vendar preživili, če tudi z veliko težavo. Ti bi pa kar vedno čepela na njih in jih grela, jaz naj pa skrbim za hrano! Nič več!

Kosovka: Torej res ne boš več?

Kos: Ne! Prost hočem biti, življenje hočem zopet uživati, dokler je čas!

Kosovka: O kaj me je premotilo siroto, da sem se ti pridružila! Lep si bil in lepo si pel —

Kos: Vidiš, stara? Jeden ne more vsega: lep biti, lepo peti, pa priden biti.

Kosovka: Nikoli več!

Kos: Pa jaz tudi ne! (*Poje:*)

Samski stan najlepši stan,
Dan za dnem veselja dan;
Truda nič in nič skrbi,
Kakor v raju se živi!

6. P s a.

Cigan: Že z dežele?

Belko: Kakor vidiš.

Cigan: Lepo bilo?

Belko: Pa kako lepo! Ti si kar misliti ne moreš, kako lepo!

Cigan: Kako bom mogel, ko sem vedno priklenjen! Ti pa, ko začne malo gorkeje prihajati, hitro ven, na deželo, na kmete! Po polju skačeš, po gozdih; jaz pa tu prah požiram v najhujši vročini.

Belko: Siromak! Meni se res dobro godi, da se mi skoro ne more bolje. Pri takih ljudeh!

Cigan: Menim, da!

Belko: Pa veš, kaj je najprijetneje na deželi?

Cigan: Kaj?

Belko: Nositi nam ni treba tiste neumne torbe. Sam vrag vedi, čemu nam kakor konjem obrzdavajo gobec!

Cigan: Prav govoriš. Če kateri popada in grize, dobro, naj nosi svojo torbo, da bo mir. Zakaj bi se pa večina pokorila za manjšino?

Belko: V mestu je križ! Če me kdaj, vsak teden morda enkrat, mož vzame s seboj na izprehod, nikoli brez tiste vražje torbe! Na kmetih je pa še videl nisem. Prosto skačem ves dan po polju, pa zajce in srne gonim po gozdu.

Cigan: Srne tudi?

Belko: Vse polno jih je v tistem kraju. Po gozdu skačejo, kakor bolhe po rjuhi.

Cigan: Ali pa po pasjem kožuhu!

Belko: Tudi.

Cigan: Ali si pa tudi kaj ujel?

Belko: Ujel! Bil bi že, pa nisem smel! Če sem gonil, pa me ni bilo hitro nazaj, pa je začel mož kričati in klicati, žvižgati in piskati, dokler se nisem vrnil. Bal se je, da bi me ne ustrelil lovec, ki lazi ves dan s puško po gozdu.

Cigan: Torej vendar nisi bil popolnoma prost.

Belko: Nu, to se že potrpi. Enkrat je pa res prav malo manjkalo, da nisem ujel srne; bil sem ji že prav za petami. Mož je kričal, jaz sem se pa gluhega delal: Ne! to pa moram, bodi potém, kar hoče! Po nesreči zavije žival proti njegovi strani. Mož naju zagleda; tu so bili pa vsi križi dolil! Kaj sem hotel? Pustiti sem jo moral! Nato je bila pa prava komedija. Škoda, da nisi bil zraven; počil bi bil od smeha!

Cigan: Tega pa vendar ne! Kaj takega mi ne boš želel, kaj?

Belko: E kaj, to je le tako beseda, človeška beseda!

Cigan: Nu, kako je bilo potem?

Belko: Moj mož je bil videti silno hud; nikoli prej ga še nisem videl takega! V svoji jezi odčesne vejico od breze, ki je stala poleg njega, pa mi začne strašno pretiti z njo!

Cigan: Aha, zdaj bo pa brezovka pela!

Belko: Ali pa ne! Kaj storim? Saj me je bilo skoro res malo strah!

Cigan: Verjamem.

Belko: Kaj storim, buča prekanjena? Počasi, počasi lezem proti njemu; ko pridem bliže, plazim se po trebuhu, pa trepečem in mežikam, kakor da bi si od samega strahú ne upal mu pogledati v oči, skesani grešnik! On pa vedno vihti svoje strašno orožje! Ko sem se slednjič vendar priplazil do njega — dolgo je moral čakati — se vržem bliskoma na hrbet, pa molim vse štiri od sebe. Zdaj me pa bij in tepi po golem trebuhu, če moreš! Menim, da bi bil raji samega sebe, dobra duša!

Cigan: Pri mojem gospodarju bi to ne pomagalo; on bije, kadar je v jezi, po hrbtu, po trebuhu lop! kamor prileti.

Belko: Pa sva bila zopet dobra prijatelja. Kakor sem rekel, prava komedija! In to poskusim zdaj, kadar je treba; vselej mi pomaga.

Cigan: Pri takem možu! — —

Belko: Pa še jedno naj ti povem; to je bilo pa z ženo. Neki dan sva bila sama domá. Pa se začne žena napravljati v bližnjo vas ali trg, ali kaj je; menda kaj kupovat. Prosim jo, kakor po navadi, naj me vzame s seboj. Ona pa, da ne! Pokaže mi v kot, naj ležem tja ter mirno čakam, da se vrne. Dajala mi je še po svoji navadi dobrih naukov, kako naj bom priden, da me bo rada imela. Jaz v kot; ležem, zamežim in začnem smrščati, kar dobro znam kakor človek. Ko je bila zunaj, skočim na noge. Kaj pa zdaj? Ves čas se dolgočasiti, to ni po volji mlademu, poskočnemu psičku. Po sreči je bilo okno odprto, in stol je stal pri tistem oknu. Jaz, ne bodi len, planem s tal na stol, s stola na okno in z okna hop! na tla. Stanovali smo namreč pri tleh. Zdaj se pa pojmo lepo izprehajati, kakor gospoda po cesti! Še nisem bil daleč, kar zagledam — njo! Zdaj pa v dir, da me niso pete dohajale — domóv!

Cigan: Ne njej naproti?

Belko: Tako neumen nisem. Zdelo se mi je, da me ni zagledala. Ali zdaj je bil križ! Okno je bilo pač še odprto, ali kaj mi je pomagalo, ker je bilo previsoko!

Cigan: Sevéda, doli se laže skoči kakor gori.

Belko: Po sreči je bila krščénica v veži. Začnem cviliti in praskati po vratih, naj me spusti v izbo. Dekle me je razumelo. Jaz hitro v izbo, ležem v kot in začnem smrčati, da se je vse treslo. Žena stopi v izbo, jaz po koncu, njej naproti! Prijazno me pogladi po čelu, kar imam posebno rad, ter me lepo pohvali, da sem priden psiček. Ne samo pohvali me, podá mi tudi, in to je več vredno ko vsa pohvala, kosček sladkorja, ker sem bil tako priden.

Cigan: Srečen ti, da imaš take ljudi!

Belko: Saj jih imam pa tudi rad. Ne vem, kaj bi storil zánjel!

Cigan: Koga pa imaš vendar najraji?

Belko: Koga imam najraji? Tako se vprašajo otroci. Vendar, če že moram odgovoriti: S konca sem najraji imel sina; on je tudi moj pravi gospod, ker me je dobil, menda v dar ali kaj? Igra se rad z menoj in šale uganja. To mi je bilo kaj ljubo, ko sem bil še mlad in otročji, ali zdaj sem že malo prelén, da bi se z njim podil in lovil po sobi, kadar ga je volja. Vendar ga imam še vedno rad, kako da ne? Dober je in prijazen z menoj, in če le more, mi prinese kaj dobrega domov.

Cigan: Kaj pa mož, oče ali gospod?

Belko: Tudi njega imam rad. Sosebno pa zato, ker me večkrat vzame s seboj na izprehod. Samo predaleč ne od njega, pa nič prijaznosti s tovariši, še povohati ne! Menda se mož boji, da bi

se njegov kužek ne našel kake bolezni od teh cukrov, ki se klatijo po ulicah, včasih celo brez torbe. Strah!

Cigan: In ona!

Belko: To ti je ženica, da si ne morem misliti boljše na svetu! Vsega mi dá, kar hočem, pa rada me ima tudi, čeravno me večkrat malo zmerja. Ali če prav grmi, strela ne udari nikoli! Pa svoje posebnosti ima.

Cigan: Kakšne?

Belko: Misli si, za vse moram prositi, kakor priden otrok. Celó zvečer, ko hočem v posteljo. Meniš, da smem kar tako? Kaj pa da! Prosim moram dovoljenja.

Cigan: Kako?

Belko: Na zadnje noge moram počeniti; po koncu se držati kakor žrd, s prednjimi pa tako! Včasih me pusti dolgo tako, da sem ves trd. Še le ko mi dá znamenje z roko, smem v svojo posteljico. Dobra posteljica: podolgovat košek za mojo velikost, pa lepo postlano. Tu se leži in smrči, da je veselje.

Cigan: Menim, da.

Belko: Pa še jedno sitnost ima: po vsej sili naj se ji navadim kruh jesti, ali pa ga vsaj po jedi prigrizniti malo.

Cigan: To vendar ni tako hudo. Vesel bi bil marsikateri, ko bi ga le imel, pes in človek. Ne bi bilo treba ga siliti.

Belko: Jaz ga pa kar ne morem in ne morem! Dovolj imam mesá in drugih dobrih rečij. Pri takih ljudeh! — Pasje življenje najlepše življenje!

Cigan: Ne vsako!

Tudi pri psih je takó,
Kakor pri nas, ne lepo:
Jednemu cele klobase,
S kožo drug gólo se pase.

Pristavek: Da je resnica vse, kar tu pripoveduje naš Belko, pričam in potrjujem jaz, ki sem to zapisal, s svojo moško besedo.

7. Mici in Muca.

Mici: Lepa noč, soseda!

Muca: Lepa, lepa; samo malo hladna.

Mici: Mesec tako prijazno sveti.

Muca: Solnce mi je ljubše, ker greje tako prijetno.

Mici: Greje seveda prijetno; ali svetloba solnčna zbadá oči.

Muca: Se pa zameži.

Mici: Škoda, da ni mesec tudi gorak. To bi bilo prijetno!

Muca: Kaj pa da; mačke ljubimo gorkoto.

Mici: Na kmetih, pravijo, se grejejo na peči ali za pečjo, kadar je mraz.

Muca: Po mestih ni takih pečij; škoda!

Mici: Zato imamo pa tukaj bolj gosposko življenje.

Muca: Pa miši ne lovimo!

Mici: Čemu neki? Saj imamo druge hrane dovolj.

Muca: Jaz, če tudi katero ujamem kdaj za kratek čas, pokusim je ne. Gosposki mački ne diši mišje meso.

Mici: Diši že, ali zoprno!

Muca: Ali ptički, ptički, to ti je mescel!

Mici: Ko bi le ne imeli perotij!

Muca: In vendar se zdaj pa zdaj dobi kateri. Samo potrpežljivega zalezovanja in prežanja je treba.

Mici: Posebno na tem vrtu.

Muca: Zato pa tako rade zahajamo sem.

Mici: Res čudno! Vrtovi okrog in okrog, in vendar ptiči kar sem silijo na ta vrt: kosi, penice, taščice in drug tak drobiž.

Muca: Menda zato, ko vidijo, da je tako dobro zagrajen, češ, tu se nam ni bati tistih presnetih maček!

Mici: Ali taka ograja še ni iznajdena, da bi mačka ne mogla skoz ali črez! To mene še posebno mika.

Muca: Mene tudi. In če tudi nič ne ujamem, prežati je tudi veselje. Kar sline se mi cedé, ko vidim tako-le po vejicah skakljati tiste ljube živalce, ki jih imam tako rada!

Mici: S starimi je težava; kakega mladiča pa vendar včasi, če tudi redko, dobimo v kremplje.

Muca: To je dobro, da ptiči ne priletavajo samo sem ter tja na ta vrt, ampak da tudi gnezda delajo tukaj.

Mici: Gospodinja jim pa pomaga! Res, prinaša jim vsega, česar potrebujejo za gnezdo, in ko je gnezdo gotovo, obda s trnjem grm, da bi mačka ne mogla do njega.

Muca: Čudno, kako se te živalce, ki so drugače tako plašne, čisto nič ne bojé te žene! Toliko, da ji ne zobljejo iz roke, ko jim prinese kakor kokošim hrane po zimi.

Mici: Vidijo in čutijo, da jih ima rada.

Muca: Pa kako rada! Zato pa sovraži nas, uboge nedolžne živalce, ki včasi zavijemo vrat kateremu njenih ljubčkov! Nikoli ne bom pozabila, kako je bilo nekega jutra! Tam-le na onem grmu so imele penice gnezdo. Penice ima žena nad vse rada.

Mici: Pa mož tudi!

Muca: Oba jednako otročja! Jaz sem pa ravno tako vedela zanje, kakor ona. Pa sva hodili jih gledat, zdaj ona, zdaj jaz. Bilo je pet mladih. Čakaj, sem si

misllila, da malo odrastejo, potem si jih bomo pa privoščili. Ko so se mi zdeli dovolj godni, pa sem jih lepo na tihem po noči. To ti je bila večerjica!

Mici: Verjamem.

Muca: Ali ko pride nato zjutraj na vse zgodaj ona kakor po navadi pogledat svoje ljube mladičke, pa vidi, ali prav za prav nič ne vidi v gnezdu, samo malo perja okoli, to so bili vsi križi doli! Kar nora je bila, pa jokala se je! Jaz sem pa čepela v zatišju, pa gledala jo. Skoro se mi je smilila sirota!

Mici: Ali veš, kaj je novega?

Muca: Kaj? Menda vendar niso prišli zopet s kmetov?

Mici: Da bi ne bilo tako! Po dnevi ne bo zdaj nič več na tem vrtu, na tém-le prostorčku, kjer se je tako prijetno čepelo na solncu!

Muca: Pa tisti Belko, tista zgaga z njimi?

Mici: Sevéda; videla sem ga. Tako živ in vesel je, kakor ni bil prej nikoli.

Muca: Da bi ga gríža!

Mici: Pa ga noče.

Muca: Kako sovraži ta grdoba vse, kar mi-javka! Kakor je majhno, spaka, pa je hudo kakor sršen.

Mici: Pa vendar jih bomo še, le tiho bodi! Za zdaj pa lahko noč!

Muca: Lahko noč!

KAZALO.

I. Pesmi.

	Stran		Stran
Zimski večeri	5	Basni (Prosto po Ezopu):	
Drobnice	6	Petelinčka	45
Leto:		Ribič in ribica	45
Pomlad je prišla.	19	Kmet in sinovi	46
Bolnik	20	Kmet, osel in vol	46
Na solnce	21	Žena in zdravnik	46
Vravec	22	Košuta in mladič	47
Zajec	22	Jelen in grm	47
Božji volek	23	Jelen pri studencu	47
Orač	24	Oče in hčeri	48
Pri uljnaku	25	Zdravnik in mrlič	48
Medved	26	Konj in jelen	49
Kukavica	26	Konj in osel	49
Prvič na pašo	27	Oreh	49
Pastir	28	Lev in komar	50
Lastovke	29	Vol in komar	50
Kraljiček	29	Zajci in žabe	50
Polž	30	Lisica levinji	51
Metulj	31	Lev in jelen	51
Penica	32	Lev in lisica	53
Koklja	33	Volk in medved	53
Deček in penica	34	Mrjasec in medved	54
Žabe	35	Volk, jelen in zajec	54
Deklica in krastača	36	Lev in divji osel	54
Martinček	37	Lev, osel in lisica	55
Kravica	38	Volk in jagnje	55
Mravlje	38	Volk in žena	56
Kos	39	Volk in žrvav	56
Mladič iz gnezda padel	40	Volk in lev	56
Otroci v gozdu	41	Netopir	57
Pri peči	41	Popotnik in Resnica	57
Snežak	42	Ovce in pes	58
Bolnik	43	Osel s tovorom	58
Zajec po zimi	44	Osel in žaba	59

	Stran		Stran
Osel in psiček	59	Pav in kavka	63
Osel v levovi koži	60	Bolnik in zdravnik	64
Osel in volk	60	Želva in orel	64
Oslova senca	60	Mačka in miši	64
Poredni pastir	61	Zajec in želva	65
Lovec in prepelica	61	Maček zdravnik	65
Golobica in kavka	62	Martin Kopač	66
Dve malhi	62	Žena - mož	69
Opica in njena otroka	62	Stari smolar	76
Skopuh	62	Uganke	72
Lastovka in mačka	63	Uganjene	94

II. Igrokazni prizori.

	Stran
Dela dobil	97
»In na zemlji mir ljudem« (Podoba iz kmetskega življenja.)	111
Matija Gruden	119
Županov sin	130
Kotar	143

III. Povestice.

	Stran
Sestra	153
Otrok po očeta	167
Cestar	173
Živalski pogovori:	
1. Krava in telek	194
2. Vola	195
3. Čebeli	196
4. Metulja	197
5. Kos in kosovka	198
6. Psa	199
7. Mici in Muca	204

Natisnila tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu.
